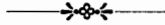

DANMARKS STATISTIK
STATISTISKE MEDDELELSER
FJERDE RÆKKE TRE OG TREDIVTE BIND
FØRSTE HÆFTE
COMMUNICATIONS STATISTIQUES 4ME SERIE TOME 33 1RE LIVRAISON

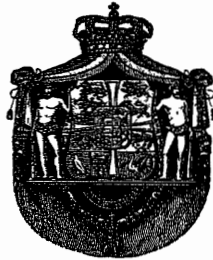

HJEMMEINDUSTRIEN I HOVEDSTADEN

L'INDUSTRIE A DOMICILE DANS LA CAPITALE

UDGIVET AF STATENS STATISTISKE BUREAU

PUBLIÉ PAR LE BUREAU DE STATISTIQUE DE L'ÉTAT

KØBENHAVN

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

1909

FORORD.

Da Arbejdsraadet — under Hensyn til den forestaaende Revision af Fabrikloven — har ønsket tilvejebragt en Fremstilling af det industrielle Hjemmearbejdes Stilling og Arbejdsvilkaar i Danmark, har Bureauet, efter Raadets Anmodning og efter at dette havde stillet det fornødne Pengebeløb til Raadighed, indsamlet en Række statistiske Oplysninger til Supplering af de talmæssige Data om Emnet, der forelaa paa Grundlag af Haandværks- og Industritællingen 1906.

De indsamlede Oplysninger referere sig i det væsentlige til det industrielle Hjemmearbejde i Hovedstaden, men desuden er der som Tillæg hertil tilvejebragt en Del Data vedrørende Trikotageindustrien i de Egne af Jylland, hvis Beboere ere privilegerede med Ret til Forhandling af Varer ved Omførsel. Samtlige Oplysninger ere blevne bearbejdede i Bureauet, og Resultaterne af Undersøgelsen udgøre Hovedindholdet af nærværende Hæfte. Som Indledning meddeles i Afsnittene A og B en kort Oversigt over de Data, vedrørende Hjemmeindustrien i Danmark, der kunne udledes af Industritællingsmaterialet af 1906, samt en Sammenligning mellem disse Data og det nye Materiale, der ligger til Grund for nærværende Undersøgelse. Langt den overvejende Del af det industrielle Hjemmearbejde i Danmark findes inden for Konfektionsfagene i Hovedstaden, som derfor ogsaa beslaglægger største Delen af Pladsen i nærværende Hæfte (Afsnit C). Mindre udførligt har man behandlet den øvrige Hjemmeindustri i Hovedstaden (Afsnit D). Materialet til disse to Afsnit er tilvejebragt ved mundtlig Udspergen af de paagældende Arbejdere i deres Hjem, paa Systemerne o. s. v. Ogsaa de Oplysninger, der ligge til Grund for Hæftets sidste Afsnit (E) om Trikotageindustrien i Hammerum Herred, ere indsamlede ved Undersøgelse paa Stedet.

Statens Statistiske Bureau i November 1909.

MICHAEL KOEFOED.

Adolph Jensen.

Indhold.

	Side
A. Hjemmeindustrien i Danmark ifølge Industritællingen 12. Juni 1906	1
B. Materialet til nærværende Undersegelse. Sammenligning med Industritællingen i 1906	7
C. Konfektionsindustrien i Hovedstaden:	
1. Almindelig Oversigt	10
2. Mandlige Arbejdere uden fremmed Hjælp	13
3. Kvindelige Arbejdere uden fremmed Hjælp:	
a. Beskæftigelsens Art	29
b. Syerskernes Alder, ægteskabelig Stilling m. v.	35
c. Fagalder, Indtrædelsesalder i Faget, Læretid	43
d. Arbejdets Fordeling (jævnt Arbejde, ledig og travl Tid)	49
e. Den daglige Arbejdstid	63
f. Arbejdstid, efter Alder og ægteskabelig Stilling	72
g. Arbejdsløn	76
h. Arbejdsløn, efter Alder og ægteskabelig Stilling	91
i. Arbejdsløn, efter Fagalder og Alder	97
j. Arbejdsløn, efter Arbejdsdagens Længde	100
k. Boligforhold	103
4. Systner:	
a. Almindelig Oversigt	108
b. Systuernes Indehavere	115
c. Arbejderne paa Systuerne	119
d. Arbejdslokalernes Størrelse	126
D. Anden Hjemmeindustri i Hovedstaden:	
1. Almindelig Oversigt	128
2. Mandlige Arbejdere	130
3. Kvindelige Arbejdere	134
E. Trikotageindustrien i Hammerum Herred	152
Résumé en français	160

A. Hjemmeindustrien i Danmark ifølge Industri- tællingen d. 12. Juni 1906.

Antallet af direkte beskæftigede Hjemmearbejdere i Danmarks Industri blev paa Grundlag af de ved Industritællingen d. 12. Juni 1906 indsamlede Oplysninger opgjort til 14031, hvortil yderligere kommer 1069 Arbejdere i hjemmearbejdende Værksteder (Hjemmearbejders Hjælpere)¹). I Forhold til Industriens samlede Arbej-
dertal (bortset fra Fanger, Lemmer m. v. i Fængsler, Fattiggaarde o. l.), bliver dette 6,8 pCt. eller, hvis Hjemmearbejders Hjælpere medregnes, 7,3 pCt. Da Tællingen imidlertid blev afholdt i Juni Maaned, der er Konfektionsindustriens «døde Tid», og da denne Industri i særlig Grad drives med et efter Sæsonerne vekslende Antal Hjemmearbejdere, har den foretagne Opgørelse givet for smaa Tal for Hjemmeindustriens Vedkommende. Der savnes sikre Holdepunkter til Bedømmelse af, hvor meget det i «Sæsonen» be-
skæftigede Antal overstiger ovennævnte Tal. Rimeligvis maa Tallet foreges med 2 à 3000, og heraf er den allerstørste Del Hjemmearbejders Hjælpere. Som direkte beskæftigede Hjemmearbejdere er der nemlig ret hyppigt blevet angivet det Antal, der almindeligvis beskæftigedes, og ikke det nøjagtige Tal for dem, der havde Arbejde paa Tællingsdagen; dette gælder derimod ikke Hjemmearbejders Hjælpere, og Antallet heraf kan derfor snarere sættes til 3000 end til det foran nævnte, 1069.

I omstaaende Tabel 1 er det samlede Antal Hjemmeindustrialle fordelt paa Landets Hoveddele efter Størrelsen af de

¹) Jfr. Statistisk Tabelværk, Femte Række Litra A Nr. 7 (citeres i det følgende som «Industritællingstabellærket»).

Virksomheder, for hvilke de arbejde; desuden er Antallet af hjemmeindustrielle Personer sat i Forhold til samtlige i Haandværk og Industri beskæftigede Arbejdere.¹⁾

Tabel 1.

	Hovedstaden	Provinsbyerne	Landdistrikterne	Hele Landet
Virksomheder med	Antal Hjemmeindustrielle			
1— 5 Arbejdere...	1095	530	209	1834
6—20 — ...	2248	871	95	3214
over 20 — ...	7464	2006	582	10052
Tilsammen...	10807	3407	886	15100
	I pCt. af samtlige Arbejdere			
1— 5 Arbejdere...	9,4	2,6	0,7	2,9
6—20 — ...	15,5	4,7	0,9	7,3
over 20 — ...	14,7	6,4	3,7	10,3
Tilsammen...	13,7	4,9	1,5	7,3

Hjemmearbejderne findes naturligvis fortrinsvis i Byerne og navnlig i Hovedstaden. I Hovedstaden udgjorde de hjemmeindustrielle saaledes 14 pCt. af samtlige Arbejdere, medens det i Provinsbyerne kun var 5 pCt. og i Landdistrikterne endogsaa kun 1¹/₂ pCt. Paa Landet vil den mere spredte Befolkning i Almindelighed i for høj en Grad besværliggøre Uddeling af Raastof og Tilbagelevering af de færdige Varer. Det er særlig de store Virksomheder, der benytte Hjemmearbejdere. I Hovedstaden betød Hjemmearbejdet efter de her meddelte Tal ganske vist noget mindre i de store Virksomheder (med over 20 Arbejdere) end i de mellemstore (med 6—20 Arbejdere), men der findes netop her nogle meget store Konfektionsforretninger, som have en Mængde Systuer i Byen, og

¹⁾ I det følgende vil Udtrykket «Hjemmeindustrielle» blive benyttet som Fællesbetegnelse for de direkte beskæftigede Hjemmearbejdere (hvad enten de arbejde enkeltvis eller have fremmed Hjælp) og disses Hjælpere.

det er som nævnt navnlig Syersker paa saadanne Systuer, som Tællingen i 1906 ikke har faaet med.¹⁾

Hjemmearbejdet anvendes i meget forskelligt Omfang inden for de forskellige Faggrupper; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Antal Hjemme- industrielle	i pCt. af samtlige Arbejdere
I. Næringsmiddelindustri	928	2,8
II. Tekstilindustri	2674	18,7
III. Beklædningsindustri m. v.	10334	32,7
IV. Jordarbejder, Bygnings- og Møbelindustri	265	0,5
V. Træindustri m. v.	105	1,4
VI. Læderindustri	7	0,8
VII. Sten-, Ler- og Glasindustri	8	0,1
VIII. Metalindustri m. v.	524	1,5
IX. Teknisk-kemisk Industri	180	2,5
X. Papirindustri	47	2,1
XI. Litterær-kunstnerisk Industri	28	0,4
Grupperne I—XI ...	15100	7,8

Hjemmearbejdet spiller kun en væsentlig Rolle i Tekstilindustrien og navnlig i Beklædningsindustrien, hvor ca. en Tredjedel af samtlige Arbejdere var beskæftiget i Arbejdernes eget Hjem.

I omstaaende Tabel 2 (Side 4) er der særskilt for Hovedstaden, Provinsbyerne, Landdistrikterne og hele Landet under eet meddelt en Oversigt over de Fag, der tælle over 50 Hjemmeindustrielle. Fagene ere ordnede efter Antallet af Hjemmeindustrielle i hele Landet.

Det er navnlig i den egentlige Konfektionsindustri, at Hjemmearbejdersystemet finder Anvendelse. I Dameskrædderforretninger m. v. er henimod to Femtedele²⁾, i Herreskrædderforretninger henimod Halvdelen Hjemmearbejdere, og af dem, der vare beskæftigede ved Tilvirkning af Lingeri, Kravats m. v., arbejdede over fire Femte-

¹⁾ Saaledes beskæftigede den største af disse Forretninger paa Tællings-
tidspunktet 381 Syersker, hvoraf de 215 arbejdede paa Systuer i Byen.
I April 1906 (i Sæsonen) vare de tilsvarende Tal 1660 Syersker, hvoraf
de 1470 arbejdede paa Systuer i Byen.

²⁾ Da nærværende Tælling som ovenfor nævnt blev afholdt i Konfektions-
industriens døde Tid, og da det fortrinsvis er i Damekonfektionsindustrien
(Overstykker m. v.), at Sæsoniteterne have Betydning, bliver Forholds-
tallet for Hjemmearbejdere, naar Hensyn tages hertil, i Damekonfektions-
industrien i hvert Fald lige saa stort som i Herreskrædderforretninger.

Tabel 2.

Tabelværkets Løbe-Nr.	F a g	Antal Hjemme- industrielle				Af 100 Arbejdere var Hjemmeindustrielle			
		Hovedstaden	Provinsbyerne	Land- distrikterne	Hele Landet	Hovedstaden	Provinsbyerne	Land- distrikterne	Hele Landet
63	Herreskrædderforretninger	3314	758	108	4180	81	31	5	47
65, 67-68	Dameskrædderforretninger, Sys- tuer hos Manufakturhdl., alm. Konfektionsforretn.	2853	338	52	3243	56	16	4	38
52	Trikotagetilvirkning	1053	973	410	2436	56	64	54	59
36	Cigar- og Tobaksfabrikker	592	254	12	858	17	7	18	12
66	Tilv. af Dame- og Børnelingeri	383	143	"	526	81	87	"	83
83	Skomagerforretninger	356	77	23	456	37	7	3	16
84	Skotøjsfabrikker	370	38	17	425	17	9	8	15
81	Handskemagerforretninger	306	90	"	396	70	58	"	66
64	Tilv. af Herreunderbeklædning	320	7	"	327	86	100	"	87
175	Naale- og Hægtefabrikker	"	300	"	300	"	100	"	93
79	Tilv. af Kasketter	207	"	"	207	86	"	"	74
71	Broderiforretninger	129	42	"	171	65	41	"	54
42-49	Væverier	17	26	88	131	1	1	5	2
209	Ildtænderfabrikker	126	"	"	126	98	"	"	98
159	Elektropletvarefabrikker	123	"	"	123	41	"	"	40
105	Stolemagerforretninger	42	31	38	111	19	32	19	21
80	Buntmagerforretninger	9	87	"	96	4	42	"	22
69	Tilv. af Korsetter	94	"	"	94	49	"	"	49
77-78	Hattemagerforretninger, Straa- hattefabrikker	57	4	3	64	23	5	4	15
39	Vatfabrikker	47	10	"	57	57	35	"	51
128	Kunstdrejerforretninger	50	5	"	55	38	9	"	29

dele i eget Hjem. Ogsaa Handske- og Kasketsyning samt Brode-
ring foregik hyppigst i Hjemmet. Uden for Konfektionsfagene var
der særlig mange Hjemmearbejdere i Trikotageindustrien (over 2400
eller omtrent tre Femtedele af samtlige Arbejdere), og i flere andre
Fag udgjorde disse et forholdsvis stort Tal, saaledes i Hægtefabrik-
ker (Hægtepaasyersker), Ildtænderfabrikker, Elektropletvarefabrikker
(Polerersker) og Stolefabrikker (Rørsædeflettersker). Paa Landet
var Hjemmearbejdet kun af væsentlig Betydning i Trikotageindu-
strien, hvor over Halvdelen var Hjemmearbejdere (Hammerum

Herred)¹⁾. Uden for Trikotageindustrien betød paa Landet Hjemmearbejdet mest i Herre- og Dameskrædderforretninger, Væverier og Stolemagerforretninger. I Hovedstaden og Provinsbyerne var det nogenlunde de samme Fag, der mest anvendte Hjemmearbejdersystemet. Forholdstallene vare dog gennemgaaende højest i Hovedstaden, hvilket navnlig har Betydning i den egentlige Konfektionsindustri, hvor der i Hovedstaden fandtes ca. 6200 Hjemmeindustrielle²⁾ mod ca. 1100 i Provinsbyerne.

Foruden i de i Tabel 2 nævnte Fag fandtes der Hjemmeindustri i en Række andre. I følgende Fag var Antallet af Hjemmeindustrielle mellem 25 og 50: Ølbryggerier (Traadsnoere), Sejl-, Flag- og Kompasmagerforretninger, Modeforretninger, Syning af Olieklæder, Træskomagerforretninger, Møbelsnedkerier, Piskefabrikker (Fletning af Piskesnøre), Børstenbinderforretninger, Guldsmedeforretninger samt Konvolut- og Papirposefabrikker.³⁾

Antallet af hjemmearbejdende Værksteder blev opgjort til 525 med 1069 Arbejdere. De fleste fandtes, foruden i Herre- og Dameskrædderforretninger, i Cigarfabrikker, Trikotagefabrikker og ved Kaskettilvirkning. Tallene ere imidlertid som nævnt ekceptionelt lave.

Medens Antallet af direkte beskæftigede Hjemmearbejdere efter Industritællingen i 1906 var godt 14000, blev det ved Tællingen i 1897 opgjort til ca. 12600. Ved begge Tællinger var det i Forhold til det samlede Antal Arbejdere henimod 7 pCt. Ganske vist er Tallet for Hjemmearbejdere i 1906 i Sammenligning med 1897 som Følge af det noget senere Tællingstidspunkt for lille, men paa den anden Side var der i 1897 Arbejdsnedlæggelse i Herreskrædderfaget, omfattende 1200 à 1300 Arbejdere, antagelig for Størstedelen Hjemmearbejdere, og tages Hensyn hertil, synes Hjemmearbejdet som Helhed at have haft samme Udbredelse i 1906 som i 1897. Udviklingen er dog ingenlunde ensartet for de forskellige Fag. Uden for Konfektionsindustrien er Antallet af

¹⁾ Foruden de i Tabel 2 opførte Hjemmearbejdere var ca. 90 Personer i Landistrikterne beskæftigede ved Hækling.

²⁾ I Sæsonen ca. 8000.

³⁾ Jfr. i øvrigt Industritællingstabelværkets Tabel X.

Hjemmearbejdere gennemgaaende formindsket betydeligt siden 1897; en enkelt væsentlig Undtagelse danne Cigarfabrikkerne, hvor i 1906 858 (12 pCt. af samtlige Arbejdere) arbejdede i eget Hjem mod 691 (10 pCt.) i 1897. I Herreskrædderforretninger var Antallet af Hjemmearbejdere i 1906 betydelig større end i 1897, selv naar Hensyn tages til, at der paa Tællingstidspunktet i 1897 var Arbejdsnedlæggelse i Faget, og ogsaa relativt betyder Hjemmearbejdet her nu mere end før. For de øvrige Konfektionsfag udgjorde Hjemmearbejderne i 1906 omtrent samme Andel af det hele Arbejdertal som i 1897, men der er rimeligvis ogsaa her — navnlig i Damekonfektionsindustrien — foregaaet en Forskydning fra Værkstedsarbejde til Hjemmearbejde, hvilket imidlertid som Følge af den formelle Uoverensstemmelse mellem de to Tællinger vanskelig kan paavises direkte.

Af de 15100 Hjemmeindustrielle i 1906 var 3025 Mænd og 12075 Kvinder; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Direkte beskæftigede Hjemmearbejdere	Hjemmearbejderen Hjælpere	Samlet Antal Hjemmeindustrielle	Af 100 Arbejdere var Hjemmeindustrielle
Mænd	2830	195	3025	2
Kvinder	11201	874	12075	25
Tils.	14031	1069	15100	7

Af samtlige mandlige Industriarbejdere var kun 2 pCt. Hjemmeindustrielle, af Kvinderne var det derimod en Fjerdedel. De tilsvarende Forholdstal for de vigtigere hjemmeindustrielle Fag, hvor der anvendtes Hjemmearbejdere af begge Køn, vare følgende:

Tabellærkets Løbe-Nr.		Antal Hjemme- industrielle		Af 100 Arb. var Hjemme- industrielle	
		Mænd	Kv.	Mænd	Kv.
63	Herreskrædderforretninger	1716	2464	33	67
65,	Dameskrædderforr., Systuer hos Manufakturhdl.,				
67-68	alm. Konfektionsforr.	177	3066	48	38
52	Trikotagetilvirkning	140	2296	41	60
36	Cigar- og Tobaksfabrikker	141	717	4	20
82-83	Naadlerier, Skomagerforretninger	405	55	15	21
84	Skotejsfabrikker	28	397	2	37
81	Handskemagerforretninger	57	339	36	78
77-79	Hatteindustri m. v.	39	232	18	48
209	Ildtænderfabrikker	26	100	90	100

I øvrigt henvises til Industritællingstabelværkets Tabel XI, der indeholder specificerede Oplysninger om de direkte beskæftigede Hjemmearbejderes Køn, Alder og ægteskabelige Stilling.

B. Materialet til nærværende Undersøgelse. Sammenligning med Industritællingen i 1906.

Materialet til nærværende Undersøgelse af Hjemmeindustrien i Hovedstaden er indsamlet ved direkte personlig Henvendelse til Hjemmearbejderne, for Konfektionsindustriens Vedkommende i Foråret 1908 (fra Slutningen af April til midt i Juni) og for de øvrige Fag i September og Oktober s. A. Hjemmearbejdernes Adresser fik man oplyst ved Henvendelse til de Forretninger, der ved Industritællingen i 1906 beskæftigede Hjemmearbejdere, idet man saa vidt muligt sørgede for ogsaa at medtage de Forretninger, der kun beskæftigede et ringe Antal. Gennemgaaende mødte Bureauet Imødekommen hos de Arbejdsgivere, til hvem man henvendte sig angaaende Adressefortegnelser, og bortset fra nogle enkelte specielle Fag, hvor det ikke lykkedes at faa et tilstrækkelig stort Antal Adresser, indgik disse i saa stort Omfang, at man for de fleste Fags Vedkommende kunde nøjes med at anvende et repræsentativt Udvalg, hvorved man bestræbte sig for, at alle Strøg af Byen og alle de enkelte Grupper af Hjemmearbejdere saa vidt muligt blev repræsenterede i det rette Forhold. Indsamlingen af selve Oplysningerne skete ved Folk, udsendte fra Bureauet, som uden forudgaaende Varsel indfandt sig i de paagældende Arbejderes Hjem eller paa Systuerne o. l. og udspurgte dem om de forskellige Data i Henhold til en Instruks, der efter Forhandling med Repræsentanter for Arbejderne var affattet i Bureauet. Dette Indsamlingsarbejde har ikke været uden Vanskeligheder. Undertiden vare de opgivne Adresser ikke ganske fuldstændige, hvilket særlig fik Betydning, naar vedkommende boede i store Ejendomme med flere

Opgange, og dertil kom, at Adresserne for Konfektionsindustriens Vedkommende blev indsamlet omkring Flyttedag, hvilket undertiden bevirkede, at den opgivne Adresse ikke længere passede. Hyppigt viste det sig ogsaa vanskeligt at træffe vedkommende Arbejder hjemme, i Almindelighed fordi han eller hun var paa Lageret. Gennemgaaende vare Hjemmearbejderne meget villige til at besvare de stillede Spørgsmaal, men der forekom dog ogsaa Tilfælde, hvor vedkommende nægtede at give nogen som helst Oplysning, og desuden vare adskillige, trods den bedste Vilje, ikke i Stand til at give tilfredsstillende Svar. Dette sidste gælder naturligvis særlig Spørgsmaal om Arbejdstid og Fortjeneste, og Opgivelserne herom har man da ogsaa i flere Tilfælde maattet lade ubenyttede.

Nærværende Undersøgelse af Hjemmearbejdet i Hovedstaden omfatter i alt 3605 Hjemmeindustrielle, hvoraf de 2797 vare direkte beskæftigede for Hovedforretningen, medens 808 arbejdede paa hjemmearbejdende Værksteder (Hjemmearbejderes Hjælpere). Ved Tællingen i 1906 udgjorde det direkte beskæftigede Antal Hjemmearbejdere i Hovedstaden 9931, og det vil saaledes ses, at nærværende Undersøgelse omfatter 28 pCt. af Antallet i 1906¹⁾. Af Arbejdere paa hjemmearbejdende Værksteder taltes i 1906 i alt kun 876 eller ikke stort flere, end den her foretagne Undersøgelse vedrører. Dette Forhold skyldes imidlertid, som allerede nævnt, hovedsagelig den Ufuldstændighed, der præger Tællingen i 1906 med Hensyn til Hjemmearbejderes Hjælpere. Det maa dog tilføjes, at man ved Indsamlingen af Materialet har lagt noget mere Vægt paa at faa Oplysning om saadanne Hjemmearbejdere, der

¹⁾ Dette er langt flere end det tilsvarende Forhold ved tidligere Undersøgelser af lignende Art. Saaledes omfatter en Undersøgelse af Syerskers Arbejds- og Lønningsforhold i Kristiania (Socialstatistik IV. Udgivet af det statistiske Centralbureau. Kristiania 1906) kun 10 pCt., og den af Poul Sveistrup i Begyndelsen af 1890erne foranstaltede Undersøgelse af københavnske Syerskers Livsvilkaar (Poul Sveistrup: Syersker. København 1894) vedrører kun 8 pCt. af det daværende Antal.

havde Hjælpere, end om dem, der arbejdede alene, og Undersøgelsen omfatter derfor forholdsvis flest Hjemmearbejderses Hjælpere.

Nedenfor er der meddelt en specificeret Oversigt over de 3602 Hjemmeindustrielle, for hvilke der i det følgende meddeles Oplysninger, sidestillet med de tilsvarende Tal i 1906:

	12. Juni 1906		Nærværende Under- søgelse omfatter	
	Direkte beskæftigede Hjemmearbejdere	Hjemmearbejderses Hjælpere	Direkte beskæftigede Hjemmearbejdere	Hjemmearbejderses Hjælpere
Tobaks- og Cigarfabrikker	588	4	136	16
Vatfabrikker	47	"	30	"
Trikotagetilvirkning	1008	45	192	34
Herreskrædderforretninger	2915	129	735	92
Dame- og Børnekonfektion ¹⁾	2375	478	832	534
Tilvirkning af Linned, Kravats, Broderier m. v.	748 ²⁾	4	373	9
Tilvirkning af Korsetter	172 ²⁾	2	13	"
Tilvirkning af Hatte, Kasketter og Pelsværk	136	137	80	108
Handskemagerforretninger	305	1	153	"
Skotejsindustri	717	9	162	5
Møbelsnedkerier, Stolemagerforretn. .	62	50	18	2
Kunstdrejerforretninger	50	"	16	2
Guldsmedeforretn., Elektroplet- og Metalvarefabr.	169	6	41	6
Ildtænderfabrikker	126	"	"	"
Iøvrigt	513	11	"	"
Tilsammen...	9931	876	2781 ³⁾	808

Man vil se, at omtrent alle betydeligere Fag ere repræsenterede i nærværende Undersejelse med mindst en Femtedel af Antallet i 1906. Kun for Korsetttilvirkning er Antallet langt mindre⁴⁾,

¹⁾ Herunder Tilvirkning af Bælter, Agramaner m. v.

²⁾ 80 Korsetsyersker, der i Industritællingstabelværkets Tabel X er opført under Tilv. af Dame- og Børnelinned, er her medtaget under Tilvirkning af Korsetter.

³⁾ Bortset fra 16 Syersker, der i Oversigten Side 29 ere opførte under «I øvrigt».

⁴⁾ I Korsetsyningen er Hjemmearbejdet i øvrigt siden 1906 i ikke ringe Grad blevet afløst af Systuer med elektrisk Drivkraft, oprettede af de paagældende Forretninger; Antallet af hjemmearbejdende Korsetsyersker kan ikke nu ansættes højere end ca. 70, hvoraf de allerfleste arbejde for en enkelt større Forretning.

og for Ildtænderfabrikker har det ikke været muligt at faa Adresserne opgivne for nogen af de paagældende Hjemmearbejdere.

C. Konfektionsindustrien i Hovedstaden.

1. Almindelig Oversigt.

Inden for Konfektionsbranchen har man indhentet Oplysning om 2975 Hjemmeindustrielle. Heraf arbejdede 1865 (339 Mænd og 1526 Kvinder) alene, medens de øvrige vare beskæftigede enten som Indehavere af eller Arbejdere paa hjemmearbejdende Systuer. Antallet af saadanne Systuer udgjorde i alt 349, og herved var som Indehavere beskæftigede 366 (77 Mænd og 290 Kvinder) og som Arbejdere 743 (24 Mænd og 719 Kvinder). I nedenstaaende Tabel 3 ere tilsvarende Oplysninger meddelte særskilt for hvert enkelt Fag:

Tabel 3.

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Antal Hjemmearbejdere, som arbejde alene			Systuer									Samlet Antal Hjemmeindustrielle		
	Mænd	Kv.	Tils.	Antal Systuer	Antal Indehavere			Antal Arbejdere			Mænd	Kv.	Tils.		
					Mænd	Kv.	Tils.	Mænd	Kv.	Tils.					
Herrekonfektion...	299	387	686	49	43	6	49	24	68	92	366	461	827		
Kaaber og Overstykker.....	9	348	357	241	12	246	258	"	498	498	21	1092	1113		
Kjoler og Bluser..	"	78	78	13	1	12	13	"	23	23	1	113	114		
Børnekonfektion...	1	91	92	9	2	8	10	"	13	13	3	112	115		
Kravats.....	"	70	70	"	"	"	"	"	"	"	"	70	70		
Linned m. v.....	"	272	272	7	"	7	7	"	9	9	"	288	288		
Handsker.....	24	129	153	"	"	"	"	"	"	"	24	129	153		
Straahatte og Kasketter.....	2	44	46	24	13	11	24	"	93	93	15	148	163		
Buntmagerartikler.	4	"	4	6	6	"	6	"	15	15	10	15	25		
Forskelligt.....	"	107	107	"	"	"	"	"	"	"	"	107	107		
Tilsammen...	339	1526	1865	349	77	290	367	24	719	743	440	2535	2975		

I Kravats- og Handskesyningen samt i den Gruppe, der er betegnet som «Forskelligt», og hvorunder er henført en Række

forskellige Beskæftigelser¹⁾, findes slet ingen Systuer, og Linnedsyningen besørges ligeledes næsten udelukkende af enkeltvis arbejdende Syersker. Ved Syning af Kjoler og Bluser samt i Berne- og Herrekonfektion anvendes der imod i ikke ringe Grad fremmed Hjælp, og i Kaabe- og Overstykkefaget samt ved Buntmager- og Kasketsyningen spiller Systuesystemet en overvejende Rolle. I Herrekonfektionen er dog en Del af de mandlige Skræddere, der arbejde uden fremmed Hjælp, beskæftigede uden for eget Hjem. Saaledes har Skrædderforbundet oprettet 3 store Centralværksteder, hvor der er Plads til ca. 70 Svende, og desuden er det ret almindeligt, at unge ugifte Svende leje Værkstedsplads hos andre, der da netop med Henblik herpaa leje en større Lejlighed, end de selv have Brug for (jfr. herom nedenfor Side 28). Systuesystemets store Udbredelse i Kaabe- og Overstykkefaget staar rimeligvis i Forbindelse med, at der her gennemgaaende stilles større Krav til faglig Uddannelse end i de fleste andre Fag, og denne kan, naar kun en mindre Del tilvirkes paa Forretningens egne Systuer, kun erhverves under en øvet Syerskes Ledelse og Opsyn. I Almindelighed betragtes 2 Sæsoner (en Foraars- og en Efteraarssæson) som den normale egentlige Læretid, men der hængaar faktisk hyppigt 3 à 4 Aar, før den unge Syerske er saaledes udlært, at hun kan faa selvstændigt Arbejde betroet, hvorfor hun ofte vil være henvist til at tage Arbejde paa Systuer i Byen. Ogsaa det Præmie-system, som flere af de større Forretninger anvende, opmuntrer til at tage fremmed Hjælp. Præmien bestaar i en vis Procentdel (3—6 pCt.) af det Beløb, der i Løbet af Aaret er udbetalt Syersken eller Systuen for leveret Arbejde. Den bliver altsaa beregnet af Bruttoindtægten og vil paa Systuerne normalt vokse proportionalt med Syerskernes Antal, og da den altid udelukkende er en Indtægt for Systuens Indehaver, opfordres denne derved til at gøre Systuen saa stor som mulig, saafremt der da kan skaffes tilstrækkeligt Arbejde. Dette volder imidlertid ikke nogen Vanskelighed i Sæsonerne, da det er langt bekvemmere og mere fordelagtigt for

¹⁾ Jfr. nedenfor Side 29.

Forretningen at have et mindre Antal Systuer i Stedet for de mange enkeltstående Syersker, navnlig fordi det i saa Fald er langt lettere at skaffe tilstrækkelig Arbejdskraft paa de Tider af Aaret, paa hvilke Afsætningen er koncentreret. Der findes da ogsaa Systuer med 10, 12 ja helt op til 20 Syersker.

Ogsaa den Arbejdsdeling, som de større Systuer muliggøre, kan gøre det fordelagtigt at antage et større Antal Syersker. Dette Moment har dog sikkert endnu større Betydning for Kasketsystuerne, som hyppigt drives fuldstændig fabrikmæssigt og umærkelig glide over fra hjemmearbejdende Systuer til selvstændig arbejdende Virksomheder, der fremstille Kasketter til Afsætning for egen Regning.

Af det samlede Antal Hjemmeindustrielle var kun 440 eller 14 pCt. Mænd. Mændene vare næsten alle direkte beskæftigede for Forretningen; kun i Herrekonfektionen arbejdede et mindre Antal Svende som Hjælpere paa Systuer i Byen. Dette enestaaende Tilfælde hænger sammen med, at der findes en Del unge Svende (indvandrede til Hovedstaden dels fra Sverige dels fra Provinserne), som ikke ere dygtige nok til at kunne paatage sig selvstændigt Arbejde. De maa da et Aar eller to sy paa Værksted eller hos en hjemmearbejdende Svend, hvor de undertiden foruden en mindre fast Ugeløn faa Kost og Logis. Medens Systuearbejderne saaledes næsten udelukkende vare Kvinder, var efter nærværende Opgørelse 77 af Systuernes Indehavere eller godt en Femtedel Mænd. I Buntmager- og Kasketmagerfaget samt i Herrekonfektionen var endogsaa langt de fleste af Systueindehaverne Mænd; uden for disse Fag fandtes derimod kun 15 mandlige Indehavere, hvortil dog i Kaabe- og Overstykkefaget kommer 7 Mænd, der vare beskæftigede ved Presning paa Hustruens Systue og saaledes ogsaa deltog i Opsynet paa Systuen¹⁾.

Paa de 49 Herrekonfektionssystemer benyttedes Kvinderne, der udgjorde de to Tredjedele af det beskæftigede Antal Arbejdere, i Almindelighed til de lettere Arbejder, hvortil der kræves mindst

¹⁾ Disse 7 ere ikke medregnede i Tabellen Side 10.

Faguddannelse. Af de 1865 enkeltvis arbejdende Hjemmearbejdere vare de 339 eller 18 pCt. Mænd. Bortset fra de 4 enkeltvis arbejdende Buntmagere vare Mændene væsentlig beskæftigede i Handskefaget, hvor 16 pCt. var Mænd, og i Herrekonfektion med 44 pCt. Mænd. I Handskefaget vare nogle faa Mænd beskæftigede ved Presning, men Størstedelen skar Handskerne til, medens Kvinderne besørgede Syningen. Ogsaa i Herrekonfektionen er der en tydelig Forskel i Arten af de to Køns Beskæftigelse; jfr. nedenstaaende Tal:

Beskæftigede ved Syning af	Mænd	Kvinder	Tilsammen
Jakker og Frakker	250	93	343
Veste.....	2	117	119
Benklæder	23	151	174
Forskelligt.....	24	26	50
Tilsammen...	299	337	636

Vestesyningen er saaledes næsten fuldstændig overladt til Kvinderne, medens Frakkesyningen — i hvert Fald Bestillingsarbejdet — omtrent alene udføres af Mænd. Af de mindre dygtige eller svagelige mandlige Arbejdere, der ikke kunne levere Arbejdet hurtigt og præcist, syer en Del Lagerjakker, og undertiden ty ogsaa de øvrige Svende til dette Arbejde i den sløje Tid mellem Sæsonerne. Af Benklæderne sy de mandlige Skræddere den største Del af Bestillingsarbejdet, Kvinderne foruden en Del Bestillingsarbejde alt Lagerarbejdet.

2. Mandlige Arbejdere uden fremmed Hjælp.

I Konfektionsindustrien vare de mandlige Hjemmearbejdere fortrinsvis beskæftigede i Herrekonfektion; af de 339 enkeltvis arbejdende Mænd, som nærværende Undersøgelse omfatter, vare de 299 beskæftigede her, 24 ved Tilvirkning af Handsker (22 som Tilskærere og 2 som Pressere), 9 ved Syning af Kaaber og Overstykker og 7 ved forskelligt Arbejde (4 ved Syning af Pelsværk, 2 ved Syning af Kasketter og 1 ved Syning af Børnehabitter). Af de 299 Herreskræddere syede 23 Benklæder (udelukkende Bestillingsarbejde), 250 Jakker og Frakker (25 alene Lagerarbejde,

164 Bestillingsarbejde, 46 begge Dele og 15 Uniformsfrakker) og 12 samtidig forskellige Ting; 14 vare beskæftigede ved Reparationer.

I nedenstaaende Tabel 4 er der for samtlige 339 Arbejdere gruppevis meddelt Oplysning om Alder og ægteskabelig Stilling.

Tabel 4.

	Alder							Ægteskabelig Stilling		
	20-30 Aar	30-40 Aar	40-50 Aar	50-60 Aar	60-70 Aar	over 70 Aar	Tilsmæn- nen	Ugifte	Gifte	Enke- mænd
Mandlige Hjemmearbejdere, beskæftigede ved										
Syning af Benklæder (Bestillingsarbejde)	2	5	6	4	2	4	23	2	19	2
— . Jakker og Frakker (Lagerarbejde og Uniformsfrakker).....	4	19	7	7	2	1	40	5	35	"
Syning af Jakker og Frakker (Bestillingsarbejde samt begge Dele).....	77	74	37	17	5	"	210	79	127	4
Syning af blandet Herrekonfektion	2	4	4	"	1	1	12	2	9	1
Reparationsarbejde	"	3	2	1	5	3	14	2	10	2
Herreskræddere i alt...	85	105	56	29	15	9	299	90	200	9
Tilvirkning af Handsker	1	"	2	16	2	3	24	1	21	2
— . Kaaber og Overstykker .	6	1	1	1	"	"	9	2	7	"
— . forskellig Konfektion ...	1	"	2	2	1	1	7	"	6	1
I alt...	93	106	61	48	18	13	339	93	234	12

De hjemmearbejdende Svende vare gennemgaaende lidt ældre end Værkstedsarbejderne. Af de 299 Herreskræddere vare saaledes 67 pCt. gifte, medens det tilsvarende Tal for Værkstedsarbejdere (bortset fra de ganske faa Lærlinge, der fandtes i Hovedstaden) kun var 58 pCt. Det er navnlig de ganske unge Svende, der ikke kunne faa selvstændigt Hjemmearbejde udleveret (jfr. ovenfor Side 12); saaledes var ingen af de hjemmearbejdende Svende under 20 Aar. Yngst vare de Svende, der syede Frakker og Bestillingsjakker, hvilket udgør Elitearbejdet inden for Herrekonfektionen. Derimod vare de Svende, der syede Lagerjakker (herunder Uniformsjakker) samt navnlig de, der udførte Reparationsarbejde, gennemgaaende ældre; disse Grene af Herrekonfektionen, hvor der ogsaa beskæftiges Kvinder, søges fortrinsvis af de Svende, der have Vanskelighed ved at faa det bedre betalte Bestillingsarbejde (Frakker), hvad enten dette skyldes svigtende Arbejdsevne (høj

Alder, manglende Uddannelse) eller Arbejdsledighed (Lagerarbejde uden for Sæsonen). De faa Skræddere, der vare beskæftigede ved Syning af Dameoverstykker, vare paafaldende unge, derimod vare Handskemagerne stærkt til Aars; af de 24 Svende inden for dette Fag, som nærværende Undersøgelse omfatter, vare de 21 over 50 Aar, og lige saa mange vare gifte. Dette staar i Forbindelse med den almindelige Tilbagegang, som navnlig siden Slutningen af 1890erne har karakteriseret dette Fag, og som har standset al Tilgang af unge Arbejdskræfter. Det er saaledes oplyst, at den sidste Svend er uddannet for 3 Aar siden, og at han tilmed senere atter har forladt Faget. Handskemagerens Fagforening, der kort efter dens Stiftelse i 1875 havde 350 Medlemmer, har nu kun ca. 100. En forholdsvis stor Del af Handsketilskærerne ere svenske af Fødsel. Som Forklaring hertil er det oplyst, at der i Handskemageriets gode Tid foregik en ret betydelig Indvandring til København fra Sverige af unge Handskemagersvende som Følge af de bedre Arbejdsvilkaar her i Landet, og da der saaledes var god Tilgang af udlærte Arbejdskræfter, foretrak de danske Mestere at beskæftige disse fremmede Arbejdere fremfor selv at uddanne Lærlinge.

Af de 339 enkeltvis siddende mandlige Hjemmearbejdere have 324 givet Oplysning om Arbejdets Fordeling paa de forskellige Tider af Aaret. Kun 39 eller en Ottendedel havde jævnt Arbejde hele Aaret, for de øvrige 285 var Beskæftigelsen varierende, og 105 eller ca. en Tredjedel var en Del af Aaret uden Beskæftigelse; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	jævnt Arbejde	Antal Arbejdere med varierende Arbejde beskæftigede med hele Aaret ledig Tid	Uoplyst	Til- sammen
Herreskræddere (Lager- og Uni- formsarbejde)	16	12	12	" 40
Herreskræddere (Bestillingsarb. m. v.)	4	140	76	13 233
Herreskræddere (blandet)	2	7	3	" 12
— (Reparationsarb.)	3	7	3	1 14
Handskemagere	9	9	6	" 24
Dameskræddere	"	4	4	1 9
Andre Arbejdere	5	1	1	" 7
Tilsammen	39	180	105	15 339

Af Herreskrædderne havde, som naturligt er, navnlig de, der vare beskæftigede ved Lagerarbejde, jævnt Arbejde hele Aaret (to Femtedele); ogsaa af Handskemagerne havde forholdsvis mange jævnt Arbejde. Derimod havde omtrent samtlige Bestillingsarbejdere varierende Beskæftigelse, stærkt koncentreret som dette Arbejde er i den overordentlig travle Sæson mellem Paaske og Pinse. Paa den anden Side havde en forholdsvis større Del af Bestillingsarbejderne end af Lagerarbejderne ledig Tid (godt en Tredjedel mod godt en Fjerdedel).

Af de 105 Arbejdere, der ikke havde Arbejde hele Aaret, have 88 opgivet Længden af den ledige Tid. 13 havde kun 1 Maaned ledig Tid, 42 havde 2 Maaneder, 15 havde 3 Maaneder, 15 havde 4 Maaneder ledig, og endelig opgav 3, at de havde været uden Arbejde i den halve Del af Aaret. Den ledige Tids Længde bliver for de 88 Arbejdere med opgivet ledig Tid gennemsnitlig ca. $2\frac{1}{2}$ Maaned; særskilt for de 6 Handskemagere med ledig Tid var den ledige Tid lidt længere (3 Maaneder) og for de Herreskræddere, der syede Lagerarbejde, lidt længere end for Bestillingsarbejderne (2,8 mod 2,4 Maaneder). Fordeler man den ledige Tid paa samtlige 324 Arbejdere, der have givet Oplysning om Arbejdets Fordeling paa Aaret, faas en gennemsnitlig ledig Tid af ca. 20 Dage pr. Arbejder.

Medens 105 Arbejdere eller ca en Tredjedel saaledes gik ledige i ca. $2\frac{1}{2}$ Maaned i Gennemsnit, havde samtlige 285 Arbejdere med varierende Beskæftigelse en større eller mindre Del af Aaret særlig travlt, med en gennemsnitlig travl Tid paa $5\frac{1}{3}$ Maaned. Efter den travle Tids Længde fordelte de 285 Arbejdere sig saaledes:

	2-4 Maaneder	4-6 Maaneder	6-8 Maaneder	8-10 Maaneder	10 Maaneder og derover	Tilsammen	Gennemsnitlig Længde af travl Tid Mdr.
Herreskræddere (Lager- og Uniformsarb.).....	6	8	7	3	"	24	5,0
Herreskræddere (Bestillingsarb. m. v.).....	28	112	69	5	2	216	5,3
Herreskræddere (i øvrigt).....	2	12	4	2	"	20	5,3
Andre Arbejdere.....	3	9	6	6	1	25	5,9
Tilsammen...	39	141	86	16	3	285	5,3

Den almindeligste Varighed af den travle Tid var 4—6 Maaneder; saa længe havde 141 eller ca. Halvdelen travlt, medens 105 havde travlt i mere end 6 Maaneder (19 endogsaa i over 8 Maaneder) og 39 i mindre end 4 Maaneder. Der var i denne Forbindelse endnu mindre Forskel mellem Bestillings- og Lagerarbejdere end for den ledige Tid; dog havde Bestillingsarbejderne en Ubetydelighed længere travl Tid og lidt mindre ledig Tid end Lagerarbejderne, paa den anden Side havde som nævnt en forholdsvis langt større Del af Lagerarbejderne jævnt Arbejde hele Aaret.

Den travle Tid synes i Sammenligning med tidligere at være blevet kortere. Dette er saaledes blevet opgivet af ca. Halvdelen, medens den anden Halvdel ikke har ment at kunne spore nogen videre Forandring; kun nogle faa have opgivet en længere travl Tid nu end før. Som Aarsag til den kortere travle Tid nævnes i Almindelighed, at der nu bruges mere Lagerarbejde, samt den stigende Konkurrence fra Kvindernes Side. Det er navnlig Efteraarssæsonen, der er blevet kortere.

Af de 285 Arbejdere, der havde varierende Beskæftigelse, have kun 267 (heraf 242 Herreskræddere) meddelt Oplysning om, paa hvilke Tider af Aaret den ledige eller travle Tid indtraf. I nedenstaaende Oversigt ere de 242 Herreskræddere, særskilt for hver af Aarets 12 Maaneder, fordelte, eftersom de havde travlt, nogenlunde at bestille (død Tid) eller gik ledige.

Antal Herreskræddere med	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December
	travl Tid.....	15	14	84	224	230	147	17	10	60	192	182
død —	185	180	156	17	11	86	206	184	175	50	59	185
ledig —	42	48	2	1	1	9	19	48	7	„	1	9
Tilsammen..	242	242	242	242	242	242	242	242	242	242	242	242

Herrekonfektion er stærkt udpræget Sæsonarbejde. I Foraarsæsonen, der falder mellem Paaske og Pinse (her angivet som omfattende Maanederne April og Maj), har omtrent alle travlt, kun ca. 15 havde ikke mere end saa nogenlunde at bestille, og kun 1

var helt ledig. Endnu i Juni havde de tre Femtedele travlt, men i Juli og August kun nogle faa. Disse to Maaneder ere udpræget døde, i August havde saaledes over to Tredjedele kun saa nogenlunde at bestille, og en Femtedel gik ledig. I September begynder Efteraarstravlheden for derpaa at vare ved i Oktober og November, men Efteraarssæsonen naar dog ikke Foraarsæsonen i Travlheden. I December har kun en Femtedel travlt, og Maanederne Januar og Februar ere lige saa udpræget døde som Sommermaanederne Juli og August. Marts indleder Foraarsæsonen. Det er navnlig Bestillingsarbejdet, der saaledes hober sig op i to Sæsoner. Dog er ogsaa Reparationsarbejdet udpræget Sæsonarbejde; saa at sige alle, der vare beskæftigede med Reparationsarbejde, havde travlt i Maj—Juni og Oktober—November, men havde kun meget lidt at bestille i Juli—August og Januar—Februar. Lagerarbejdet er derimod mere jævnt fordelt; ogsaa her indtræder der Standsninger, men de ere mere tilfældige og indfinde sig ikke med den Regelmæssighed, der gælder for Bestillingsarbejdet. Travlheden var vel nok noget større i Sæsonerne, men ogsaa uden for disse Tider var der jævnt godt at bestille. De øvrige Fag vise en lignende Bevægelse som Herrekonfektionen. Dog ligger Handskemagernes Efteraarssæson noget senere (Oktober—December), og der er nogenlunde godt Arbejde gennem hele Vinteren; om Sommeren er der derimod kun lidt at bestille.

Oplysning om Arbejdsdagens Længde foreligger for 317 Arbejdere; heraf havde 37 jævnt Arbejde hele Aaret og 280 varierende Arbejde; samtlige 280 Arbejdere havde travl Tid men kun 240 død Tid, idet de 40 enten havde travlt eller gik helt ledige. Særskilt for Arbejdere med jævn Beskæftigelse samt for den travle og døde Tid var den gennemsnitlige daglige Nettoarbejdstid henholdsvis for Herreskræddere, Handskemagere og de øvrige Smaagrupper saaledes:

	Daglig Nettoarbejdstid i Timer		
	jævnt Arbejde	varierende travl Tid	Arbejde død Tid
Herreskræddere.....	10,2	11,8	6,7
Handskemagere.....	9,0	10,3	5,4
I øvrigt.....	9,6	11,7	6,8
Tilsammen...	10,0	11,7	6,6

For de Arbejdere, der havde jævnt Arbejde Aaret igennem, var den daglige Nettoarbejdstid 10 Timer; for de Arbejdere, der havde varierende Arbejde, var Arbejdsdagen i den travle Tid 1,7 Time længere, men var til Gengæld i den døde Tid 3,4 Time kortere, og Forskellen mellem travl og død Tid bliver saaledes 5,1 Time. Opgivelserne ere dog navnlig for den døde Tids Vedkommende ret skønsmæssige og ere heller ikke som i den travle Tid et korrekt Udtryk for den virkelige Arbejdstid. Der arbejdes nemlig i den døde Tid stødvis. Har saaledes en Svend 1 Frakke om Ugen, hvilket er henimod det halve af, hvad der sys i den travle Tid, gøres denne, da den skal leveres i Løbet af den kortest mulige Tid, i Almindelighed færdig paa 2 à 3 Dage, saaledes at der i Resten af Ugen slet intet er at bestille. Det er navnlig paa de 3 sidste Dage af Ugen, at der sys forceret, for at Arbejdet kan leveres færdigt til Søndag. For den Del af Aaret som Helhed, hvor Arbejde havdes, blev den gennemsnitlige Arbejdsdag for de Arbejdere, der havde varierende Beskæftigelse, 9,2 Timer, altsaa kortere end for dem, der havde jævnt Arbejde, og hertil kommer desuden den ledige Tid, der bringer Tallet for Aarets gennemsnitlige Arbejdsdag ned til ca. 8 Timer. Handskemagerne havde gennemgaaende den korteste Arbejdsdag, men her overfor maa erindres deres forholdsvis høje Alder (jfr. Tabellen Side 14). Inden for Herreskrædderfaget var der ingen væsentlig Forskel mellem de forskellige Grupper; dog havde gennemgaaende de, der syede bestilt Arbejde, lidt kortere Arbejdsdag end de, der syede Lagerarbejde, men paa den anden Side var Udsvinget mellem travl og død Tid størst her (5,3 Timer mod 4,4 Timer for Lagerarbejde).

Fordeler man Arbejderne i Grupper efter Arbejdsdagens Længde, faas særskilt for travl og død Tid omstaaende Oversigt (Side 20).

Medens over syv Tiendedele i den døde Tid arbejdede under 8 Timer daglig, eksisterede en saa kort Arbejdsdag saa at sige slet ikke i den travle Tid. Paa denne Tid af Aaret arbejdede derimod tre Femtedele mindst 12 Timer og 6 (alle gifte) endogsaa 15 Timer. De fleste begynde i den travle Tid i Almindelighed Kl. 6 om Morgenen og holde op Kl. 8 om Aftenen, med godt 2

	Travl Tid			Død Tid		
	Herreskræddere	Andre Arbejdere	Tilsammen	Herreskræddere	Andre Arbejdere	Tilsammen
indtil 4 Timer.....	"	"	"	10	"	10
4—5 Timer.....	"	"	"	56	8	64
6—7 —.....	1	1	2	93	6	99
8—9 —.....	10	5	15	43	4	47
10—11 —.....	87	11	98	18	"	18
12—13 —.....	133	6	139	2	"	2
14—15 —.....	18	2	20	"	"	"
over 15 Timer.....	6	"	6	"	"	"
Tilsammen...	255	25	280	222	18	240

Timers Pause. Ca. to Femtedele begynde dog noget senere (Kl. 7 eller Kl. 8), medens godt en Tiendedel begynder allerede Kl. 5. Efter Kl. 8 om Aftenen blev der kun arbejdet af en Femtedel, men lige saa mange holdt op før Kl. 8. Efter Kl. 10 om Aftenen blev der kun arbejdet regelmæssigt af 8.

I de godt og vel 5 Maaneder, da Herreskrædderne have særlig travlt, arbejdes der ogsaa for en Dels Vedkommende om Søndagen. Oplysning herom er meddelt af 291, og af disse arbejdede de 189 eller ca. to Tredjedele om Søndagen i den travle Tid. Ca. Halvdelen har dog ikke meddelt noget om, hvor mange Timer der almindeligvis arbejdedes, og det kan rimeligvis antages, at Søndagsarbejdet for disses Vedkommende er af mindre Betydning. De 91 Svende, der have givet nøjagtige Oplysninger om Søndagsarbejdet, og for hvilke dette synes at være af en mere regelmæssig Karakter, arbejde gennemsnitlig 6 Timer (i Almindelighed indtil Kl. 2). Af de 40 Arbejdere, der vare beskæftigede ved Tilvirkning af Handsker, Overstykker m, v., havde Halvdelen Søndagsarbejde i den travle Tid, altsaa forholdsvis noget færre end blandt Herreskrædderne.

Foruden den egentlige Arbejdstid gaar der ofte en ikke ringe Tid med at hente og bringe Tøjet. Dette gælder navnlig Bestillingsarbejdet, der skal prøves (ofte gentagne Gange). I Regelen søge Svendene af Hensyn hertil at komme til at bo eller at leje Værkstedsplads i Forretningens Nærhed, men da de fleste Forretninger ligge i den indre By, bliver det ofte vanskeligt at finde

en passende og sund Lejlighed (jfr. nedenfor). Svendene maa i Almindelighed i den travle Tid have Bud til Forretningen hver Dag. Dette var saaledes Tilfældet med Halvdelen af de 124 Herreskræddere, der have givet nøjagtige Oplysninger herom; for en Fjerdedel var det kun hveranden Dag og for en Fjerdedel endnu mindre hyppigt. Gennemsnitlig tager en Tur til Forretningen kun en god Time som Følge af, at de fleste Svende bo i Forretningens Nærhed. Kun 20 Svende havde andre (Hustru eller Børn) til at gaa med Tøjet, de øvrige 104 gik selv og brugte hertil i Gennemsnit $5\frac{1}{2}$ Time om Ugen. For den døde Tid foreligger der kun spredte Oplysninger. Handsketilskærerne faa i Almindelighed udleveret Arbejde til 2 à 3 Dage ad Gangen.

Herreskrædderne ere ret godt organiserede. Skræddernes Fagforening i København stiftedes i 1873 og tæller nu ca. 1150 Medlemmer Ved Industritællingen i 1906 taltes i Hovedstaden ca. 2200 mandlige Arbejdere i Herre- og Damekonfektion, men heraf er ca. 280 Tilskærere og ca. 60 Lærlinge, hvorefter der skulde staa ca. 700 uden for Organisationen. Muligvis er dog Tallet i 1906 noget for højt (1 à 200), da den samme Svend ved at arbejde for flere Forretninger samtidig kan være bleven talt med flere Gange. Den nugældende Priskurant for Bestillings- og Butiksarbejde er fra 1. April 1907 med en enkelt Ændring fra 1. April 1909, og for Lagerarbejde er Priskuranten fra 1. April 1905. I det store og hele følges Priskurantens Bestemmelser; dog have Bestemmelserne om forhøjet Betaling for Søn- og Helligdagsarbejde, Overarbejde (regnet fra den i Forretningen gældende Arbejdstid til Kl. 10 Aften) og Natarbejde (efter Kl. 10) i de fleste Tilfælde vist sig uigen-nemfærlige¹⁾. Dels er det ikke let at kontrollere den medgaaede Tid, og dels kunne de enkelte Svende vanskelig gøre Kravet gældende over for Mestrene. Der er dog Tilfælde, hvor Bestemmelserne overholdes, f. Eks. naar et Stykke Arbejde udleveres paa et saa-

¹⁾ For Søn-, Helligdags- og Overarbejde 35 Øre og for Natarbejde 50 Øre pr. Time ekstra.

dant Tidspunkt, at Natarbejde er absolut nødvendigt, for at Arbejdet kan gøres færdigt.

Priskurantens Takster ere betydelig lavere for de kvindelige end for de mandlige Herreskræddere (jfr. nærmere nedenfor), og for de mandlige Herreskræddere er der atter stor Forskel paa Betalingen for Bestillings-, Butiks- og Lagerarbejde. Priskuranten for Bestillingsarbejdet er klassificeret. Der fandtes saaledes indtil 1. April 1909 for hver enkelt Artikel 5 og efter dette Tidspunkt 4 forskellige Priser. Efter Overenskomst mellem Mestrenes og Svendenes Organisationer fastsættes, efter hvilken Klasse hver enkelt Forretning skal betale, og ved Bestemmelsen heraf tages udelukkende Hensyn til Forretningens Kundekreds. Prisforskellen mellem Klasserne indbyrdes er gennemgaaende saaledes, at 1ste Klasse er 20—25 pCt. højere end 4de Klasse og imellem disse to Klasser ligge 2den og 3die Klasse med nogenlunde ens Afstand. Ved Butiksarbejde forstaas Arbejde for Butikker (Detailforretninger) i Modsætning til det egentlige Lagerarbejde for Grossister. Saadant Arbejde maa ikke sys efter opgivet Maal eller Prøve og kun i Tidsrummet fra 1. Jan.—1. Marts og fra 1. Juli—1. September. Priskuranten er klassificeret i Lighed med den, der gælder for Bestillingsarbejde, og Betalingen for 4de Klases Butiksarbejde ligger gennemgaaende midt mellem Betalingen for den tilsvarende Klasse Bestillingsarbejde og Betalingen for Lagerarbejde. Til Bedømmelse af Forskellen mellem Betalingen for Bestillings-, Butiks- og Lagerarbejde skal man anføre enkelte Satser, hvorved dog maa bemærkes, at de kun ere Grundpriser; i de fleste Tilfælde er der saaledes en hel Del Ekstraarbejde, for hvilke der i Priskuranten er fastsat en meget specificeret Betaling (se Oversigten Side 23).

Desuden indeholder den klassificerede Priskurant udførlige Bestemmelser om Betaling for 1ste Gangs Prøvning og Ekstra-Prøvning, forskellig for de forskellige Klasser. Ogsaa for Værkstedsarbejderne (Ugesvende) er Ugelønnen (Minimallønnen) fastsat forskellig for de 4 Klasser af Forretninger (fra 25 til 29 Kr.)

Stoffet udleveres fra Forretningen i tilskaaret Stand med Foer, Spænder, Knapper, Hægter m. v. Derimod maa Svendene selv til-

	Bestillingsarbejde				Butiks- arbejde	Lager- arbejde
	1ste Kl. Kr.	2den Kl. Kr.	3die Kl. Kr.	4de Kl. Kr.		
Kjole	20,50	19,00	17,50	16,50	—	10,50
2radet Frakke	19,00	17,50	16,50	15,50	—	9,50
2radet Jakke	13,25	12,25	12,00	11,00	10,00—7,50	4,00
1radet Jakke	12,00	11,25	11,00	10,50	9,25—6,75	3,50
Benklæder (Kamgarn, Che- viot o. l.)	4,25	4,00	3,85	3,75	3,25—2,50	—
Konfirmationsjakker	10,00	9,50	9,00	8,50	—	—
Konfirmationsbenklæder	3,35	3,35	3,00	2,75	—	—

lægge Traad og Silke, hvortil kommer Udgifterne til Anskaffelse og Vedligeholdelse af Symaskinen samt til Gas til Presning; disse Udgifter kunne gennemsnitlig ansættes til ca. 3 pCt. af den fastsatte Betaling.

Handsketilskærernes Fagforening (Handskemagerforeningen af 1875) omfatter de fleste af saavel Værksted- som Hjemmearbejderne. Medlemstallet udgør nu ca. 100, og der staar kun ca. 20 uden for Foreningen. Den nugældende Priskurant er først traadt i Kraft fra 1. September 1908, og Betalingen er for almindelige 1 Knaps Herrehandsker fastsat til 25 Øre og for Damehandsker til 21 Øre pr. Par. For flere Knaps Handsker gives der Ekstrabetaling, i Almindelighed 1 Øre for hver $\frac{1}{2}$ Tomme, Handskerne blive længere. For Ugelønssvende, der kun ere beskæftigede med Tilskæring, er Minimallønnen fastsat til 25 Kr. pr. Uge for 10 Timers dagligt Arbejde.

De mandlige Hjemmearbejdere have gennemgaaende ret god Rede paa, hvor stor deres Fortjeneste er; af 339 have 316 kunnet give Oplysning om den ugentlige Gennemsnitsfortjeneste, henholdsvis i den travle og den døde Tid, og paa Grundlag heraf har Aarsfortjenesten kunnet beregnes. Arbejdstiden — navnlig i den døde Tid — er det derimod ofte vanskeligt at faa oplyst, og der foreligger derfor ogsaa kun Oplysning om den gennemsnitlige Timefortjeneste i Aarets Løb fra 286 Arbejdere.

I omstaaende Tabel 5 ere de mandlige Hjemmearbejdere gruppevis fordelte efter Aarsfortjenesten.

Tabel 5.

Aarsfortjeneste	Herreskræddere							Handske- magere	Dameskræddere	Andre Arbejdere
	Ben- klæder	Jakker og Frakker			Diverse	Reparationsarbejde	Tilsammen			
		Bestillings- arbejde	Lagerarbejde	Bestillings- arbejde						
under 600 Kr.	3	2	4	"	1	6	16	3	"	1
600—800 —	3	7	18	1	1	1	31	8	1	1
800—1000 —	5	5	45	3	1	2	61	7	"	1
1000—1200 —	4	7	69	2	3	1	86	3	1	3
1200—1400 —	1	1	36	3	1	4	46	2	3	"
1400—1600 —	2	"	17	2	1	"	22	"	"	1
over 1600 —	3	2	5	4	2	"	16	"	3	"
Tilsammen. . .	21	24	194	15	10	14	278	23	8	7
Gennemsn. Aars- fortjeneste i Kr.	1030	930	1090	1270	1185	775	1070	805	1450	1000

For Herreskrædderne er den gennemsnitlige Aarsfortjeneste opgjort til 1070 Kr.¹⁾ Handskemagerne naaede kun 805 Kr., medens de 8 Svende, der vare beskæftigede med Syning af Dameoverstykker, havde en Gennemsnitsfortjeneste af 1450 Kr. De mandlige Hjemmearbejdere, hvoraf to Tredjedele vare gifte, have imidlertid hyppigt Hjælp af Hustruen, og disses Aarsfortjeneste bliver naturligvis som Følge heraf større end de øvriges. Efter de foreliggende Oplysninger synes Hustruens Hjælp at være af væsentlig Betydning for mellem to Femtedele og Halvdelen af samtlige gifte Skræddersvende, men det er dog ikke muligt at give fuldstændig sikre Tal herfor lige saa lidt som for, hvor meget Hustruens Hjælp beløber sig til. For 30 Skræddersvende, der ud-

¹⁾ Rimeligvis er dog dette Tal noget for lavt. I nogle enkelte Tilfælde, hvor ogsaa den samlede Aarsfortjeneste er blevet opgivet, var denne gennemgaaende lidt højere end det Tal, der fremkom paa Grundlag af Opgivelserne om Ugefertjenesten i den travle og døde Tid. Den virkelige Aarsfortjeneste er saaledes snarest mindst 1100 Kr.

trykkelig have opgivet, at de havde Hjælp af Hustruen, er den gennemsnitlige Aarsfortjeneste beregnet til godt 1200 Kr., og Værdien af Hustruens Hjælp er anslaaet til at ligge mellem 100 og 300 Kr. eller gennemsnitlig ca. 200 Kr. Svendenes egen Arbejdsfortjeneste skulde altsaa i dette Tilfælde kunne ansættes til godt 1000 Kr., hvilket stemmer ganske godt med den gennemsnitlige Aarsfortjeneste for de 278 Skræddersvende som Helhed. Gaar man nemlig ud fra, at Hustruens Hjælp er af væsentlig Betydning for 80 à 85 af de 278 Svende, betyder dette, naar man ser bort fra Hustruens Hjælp, en Reduktion af den gennemsnitlige Aarsfortjeneste af 50—60 Kr. Af de 278 Herreskræddere havde 147 eller godt Halvdelen mellem 800 og 1200 Kr. i Aarsfortjeneste, 84 eller tre Tiendedele havde over 1200 Kr. og 47 eller henimod en Femtedel under 800 Kr. Reparationsskrædderne havde den laveste Aarsfortjeneste, kun 775 Kr. i Gennemsnit. De, der syede Benklæder, tjente 1030 Kr., og de, der syede Frakker og Jakker, endnu mere (1090 Kr.); særlig stor var Aarsfortjenesten for dem, der syede Uniformsarbejde (1270 Kr.); derimod tjente Lagerarbejderne kun 930 Kr.

Nogenlunde paalidelige Oplysninger om den gennemsnitlige Timefortjeneste foreligger som nævnt kun for 286. Dels ere Opgivelserne for Arbejdstiden i den døde Tid ofte ret usikre, og dels har man holdt de Skemaer ude, hvorpaa der var angivet, at der havdes Hjælp af Hustruen uden nærmere Oplysning om denne Hjælps Størrelse. For de forskellige Beskæftigelser var den gennemsnitlige Timefortjeneste for hele den Tid, der arbejdedes, saaledes:

	Antal Svende	Gennemsnitlig Timefortjeneste
Herreskræddere, der syede:		Øre
Benklæder	15	39,0
Jakker og Frakker (Lagerarbejde)....	19	30,6
— — (Bestillingsarb.)...	180	38,6
— — (Uniformsarb.)....	13	40,5
Diverse	8	39,9
Reparationer	13	30,2
Tilsammen ...	248	37,8
Handskemagere	23	30,0
Dameskræddere	8	54,6
Andre Arbejdere	7	36,4

Der er god Overensstemmelse mellem de her meddelte Tal for den gennemsnitlige Timefortjeneste og de tilsvarende Tal for Aarsfortjenesten i Tabellen Side 24. Bedst betalt var Syning af Dameoverstykker med 55 Øre pr. Time, daarligst Handsketilskæring med 30 Øre pr. Time. Lige saa daarligt betalt var Reparationsarbejde samt Lagerarbejde. Naar Aarsfortjenesten for Lagerskrædderne dog kom betydelig op over Reparationsskræddernes, hænger dette sammen med, at Lagerarbejderne gennemgaaende have jævn Beskæftigelse, medens Reparationsskrædderne have en ret lang ledig Tid. For 15 Benklædesvende er Timefortjenesten beregnet til 39 Øre, men Tallet er paa Grund af det ringe Antal usikkert og rimeligvis for højt, navnlig i Sammenligning med Frakkesvendenes Timefortjeneste, der antages at ligge lidt højere. Benklædesvendenes Aarsfortjeneste var ogsaa ca. 60 Kr. lavere end Frakkesvendenes.

Fortjenesten var naturligvis højst forskellig i den travle og i den døde Tid. Af 258 Herreskræddere havde 20 med jævnt Arbejde en gennemsnitlig Ugefortjeneste af 21 Kr. og de øvrige 238 tjente godt 30 Kr. om Ugen i den travle Tid men kun ca. 16 Kr. i den døde Tid. Efter Fortjenestens Størrelse fordelte de 258 Svende sig saaledes:

Ugefortjeneste	Antal Svende med		
	jævnt Arbejde	varierende Arbejde travlt Tid	død Tid
under 10 Kr.	2	"	8
10—13 —	3	2	79
14—17 —	1	3	77
18—21 —	5	10	53
22—25 —	5	35	13
26—29 —	"	29	2
30—33 —	3	92	6
34—37 —	1	38	"
38 Kr. og derover.....	"	29	"
Tilsammen ...	20	238	238
Gennemsnitlig Ugeløn i Kr.	20,7	30,4	15,7

I den travle Tid tjente to Tredjedele over 30 Kr. om Ugen, medens kun nogle faa havde under 22 Kr., i den døde Tid havde derimod de ni Tiendedele under 22 Kr. i egentlig Fortjeneste. For de forskellige Beskæftigelser var Ugefortjenesten henholdsvis i den travle og i den døde Tid saaledes:

Herreskræddere, der syede:	Antal Svende	Gennemsnitlig Ugeförtjeneste i	
		den travle Tid Kr.	den døde Tid Kr.
Benklæder.....	17	32,00	16,80
Jakker og Frakker (Lagerarbejde).....	16	26,20	15,60
— - — (Bestillingsarb.).....	180	30,80	15,60
— - — (Uniformsarb.).....	7	31,40	19,10
Diverse.....	8	32,60	13,80
Reparationer.....	10	24,10	10,40
Tilsammen...	238	30,40	15,70

Forskellen mellem Fortjenesten i den travle og den døde Tid var mindst for dem, der syede Lager- og Uniformsarbejde, størst for dem, der syede «diverse» og Reparationer. — Ogsaa Timefortjenesten var gennemgaaende højest i den travle Tid, ca. 43 Øre mod 37 Øre i den døde Tid, hvilket tyder paa, at ikke blot er Arbejdsdagen betydelig længere i den travle Tid, men der sys ogsaa da mere forceret.

For de forskellige Aldersgrupper af Herreskræddere var Aars- og Timefortjenesten saaledes:

	Under 30 Aar	30—39 Aar	40—49 Aar	50—59 Aar	60 Aar og derover	Gennem- snit
Aarsfortjeneste i Kr....	1065	1110	1125	990	745	1070
Timefortjeneste i Øre..	37,5	39,0	40,0	36,0	29,5	37,8

For Herreskrædderne over 50 Aar er den gennemsnitlige Aarsfortjeneste 865 Kr. eller omtrent den samme som for Handskemagerne, og da disse næsten alle ere over 50 Aar, vil man se, at der faktisk ikke er saa stor Forskel paa Fortjenesten i disse to Fag, som de summariske Tal vise; dog er Timefortjenesten for Herreskrædderne over 50 Aar noget højere end Handskemagernes (33 Øre mod 30 Øre). Løvrigt vil man se, at saavel Aars- som Timefortjenesten stiger indtil 40erne for derpaa ret hurtigt at aftage. Skrædderne over 60 Aar tjene saaledes 10 Øre eller en Fjerdedel mindre i Timen end Skrædderne i 40erne, og Aarsfortjenesten er endogsaa en Tredjedel mindre, hvilket viser, at de gamle Skræddere have længere ledig Tid eller kortere Arbejdsdag end de yngre.

Som ovenfor Side 21 nævnt, maa Herreskrædderne saa vidt muligt skaffe sig Bolig eller Værkstedsplads i Forretningens Nærhed; der vilde ellers gaa for megen Tid til Spilde med at hente og bringe Tøjet. De fleste gifte Skræddere have derfor ogsaa deres Bopæl i den indre By, medens de ugifte Svende hyppigt leje sig Værkstedsplads hos de gifte. Den almindelige Betaling herfor er 2 Kr. om Ugen, foruden at de selv maa holde sig med Lys og Tilbehør til Maskinen. Da disse Værkstedspladser imidlertid ofte ere lidet tilfredsstillende i hygiejnisk Henseende, har Dansk Skrædderforbund i 1902 oprettet 3 Centralværksteder (Laksegade, Vesterbrogade, Rømersgade) med en bestemt Arbejdstid. Betalingen er den samme som for private Værkstedspladser. Nærværende Undersøgelse omfatter dog kun 2 af de 3 Centralværksteder med tilsammen 25 Svende (20 ugifte, 4 gifte, 1 Enkemand). Desuden havde 53 (43 ugifte og 10 gifte) lejet privat Værkstedsplads hos 27 Svende (3 ugifte og 24 gifte), og 17 ugifte Svende havde lejet Værkstedsplads i Fællesskab; de øvrige 177 Svende (heraf 162 gifte) arbejdede alene i eget Hjem. Af disse 177 Svende boede de 110 i den indre By; af de 122 Svende, der sad sammen med andre, arbejdede endogsaa de 105 i den indre By, og af de øvrige 17 Svende arbejdede de 13 paa Centralværkstedet paa Vesterbrogade.

De Svende, der leje Værkstedsplads ud, have naturligvis af Hensyn hertil en noget større Lejlighed, end de selv have Brug for. Saaledes var af 28 Lejligheder, hvor der tilsammen sad 81 Svende, 15 eller over Halvdelen paa 3 Værelser, medens over Halvdelen af de faglærte Arbejdere som Helhed i København bo i 2 Værelses Lejligheder¹⁾. Af de øvrige 13 var 5 kun paa 1 Værelse, 3 var paa 2 Værelser, 4 paa 4 Værelser og 1 Svend havde endogsaa 6 Værelser, men havde til Gengæld 7 Svende siddende hos sig. Imidlertid havde ogsaa de, der arbejdede alene i eget Hjem, en forholdsvis stor Lejlighed²⁾. Af 170 Skræddersvende, for hvilke

¹⁾ Jfr. Tabelværk til Københavns Statistik Nr. 16 om Beboelses- og Huslejeforholdene i 1906.

²⁾ For nogle Svendes Vedkommende er det oplyst, at de leje Værelse ud, men Oplysningerne ere for ufuldstændige til, at man kan afgøre, om dette Forhold er af væsentlig Betydning.

Lejlighedens Størrelse var oplyst, havde saaledes 105 3 Værelser og 16 havde 4 Værelser. 2 Værelser havde 43 Svende og 1 Værelse kun 6 Svende. Dette hænger sammen med, at det næsten er nødvendigt for en Skrædder at have særskilt Arbejdsrum, og her-til bruges omtrent altid det lyseste Værelse, hvor der kan arbejdes længst muligt uden kunstigt Lys.

Ogsaa Handskemagerne havde af samme Grund en større Lejlighed, end der svarer til deres Indtægt. 11 af de 24 Handskemagere, som nærværende Undersøgelse omfatter, havde 3 Værelser. 4 Tilskærere havde lejet særskilt Værksted, hvor de arbejdede to og to sammen.

3. Kvindelige Arbejdere uden fremmed Hjælp.

a. Beskæftigelsens Art.

Af Syersker, der arbejde uden fremmed Hjælp, omfatter nærværende Undersøgelse i alt 1526. Nedenfor ere disse fordelte i Hovedgrupper efter Beskæftigelsens Art:

Beskæftigede ved Syning af:			
Herrekonfektion	387	Kasketter	20
Kaaber og Overstykker	348	Bælter og Possementartikler...	24
Kjoler og Bluser	78	Broderier	24
Børnekonfektion	91	Vattæpper	30
Kravats	70	Korsetter	13
Linned m. v.	272	I øvrigt	16
Handsker	129		
Straahatte	24		
		Tilsammen...	1526

Af de 387 Herreskrædderinder syede de 14 for Hærens Munderingsdepot, og 12 syede samtidig forskellige Slags Beklædningsgenstande; for de øvrige 361 Syersker indeholder nedestaaende Oversigt en Fordeling efter Arten af de Klædningsstykker, der syedes (Jakker, Veste og Benklæder), idet der samtidig er

Beskæftigelse ved Syning af:	Jakker	Veste	Benklæder	Tilsammen
Bestillingsarbejde	"	58	22	80
Lagerarbejde	76	45	109	230
Begge Dele	17	14	20	51
Tilsammen ...	93	117	151	361

foretaget en Adskillelse mellem dem, der syede Bestillingsarbejde, Lagerarbejde eller begge Dele.

Kvinderne syede saaledes hovedsagelig Lagerarbejde; kun Vestesyerskerne syede mest Bestillingsarbejde. Dette hænger sammen med, at Veste næsten udelukkende blive syede af Kvinder, medens Bestillingsarbejdet for Benklædernes Vedkommende delvis og for Jakker og Frakker næsten udelukkende sys af Mænd (jfr. ovenfor Side 13).

I Lighed med hvad der gælder de mandlige Arbejdere, udleveres Stoffet i tilskaaet Stand med Tilbehør undtagen Traad og Silke. Udgifterne hertil samt til Maskinen, Gas til Presning m. v. kan ansættes til 5 à 6 pCt. af Sylønnen; da Kvindernes Syløn er lavere end de mandlige Herreskrædderes, og da de tarveligste Kvaliteter, der fortrinsvis sys af Kvinder, hyppigt kræve stærkere Traad (f. Eks. Arbejdstøj), blive Omkostningerne til Traad m. v. forholdsvis større for de kvindelige end for de mandlige Arbejdere. Af det tarveligere Lagerarbejde bliver der ofte paa een Gang udleveret Stof til flere Stykker af samme Slags, hvorved der muliggøres en Slags Arbejdsdeling. Arbejdet gaar som Følge heraf hurtigere fra Haanden, og der opnaas mere Øvelse. Syersker, der have prøvet baade Bestillings- og Lagerarbejde, foretrække derfor ikke sjældent Lagerarbejde, skønt Betalingen pr. Stykke ikke er stort mere end det halve af, hvad der betales for Bestillingsarbejde. Erindres maa det naturligvis ogsaa, at der ved Bestillingsarbejde stilles større Fordringer til Arbejdets Udførelse end ved Lagerarbejde.

Af de 348 Kaabe- og Overstykkesyersker syede saa at sige ingen alene Bestillingsarbejde, og kun 109 eller tre Tiendedele syede ved Siden af Lagerarbejde ogsaa noget Bestillingsarbejde. Rimeligvis er dette Tal tilmed for højt. I Slutningen af Sæsonen indløber der saaledes fra Detailforretningerne en Del Ekstra-Bestillinger, som hyppigt benævnes Bestillingsarbejde, skønt det er af ganske samme Karakter som almindeligt Lagerarbejde og betales med samme Syløn. Den reelle Betaling bliver tilmed snarest noget lavere, da Syerskerne hyppigere maa gaa til Forretningen efter Besked. Virkeligt Bestillingsarbejde sys navnlig af de Syer-

sker, der arbejde for Detailforretningerne; uden for Sæsonen sy disse Syersker da saakaldt Butiksarbejde (Lagerarbejde for Detailforretninger). Ogsaa Kjole- og Blusesyerskerne sy mest Lagerarbejde; ca. 30 syede ved Siden af Lagerarbejde ogsaa noget Bestillingsarbejde, Resten udelukkende Lagerarbejde. Af Børnekonfektionssyerskerne var derimod kun Halvdelen alene beskæftigede ved Fremstilling af Lagerarbejde, den anden Halvdel syede ogsaa Bestillingsarbejde, men selv for disse Syersker betød Bestillingsarbejdet i Almindelighed kun lidt i Sammenligning med Lagerarbejdet. Som i Herrekonfektionen udleveres i Damekonfektionen Stoffet i tilskaaret Stand med Tilbehør undtagen Traad og Silke. Udgifterne synes at være nogenlunde de samme som for Herreskrædderinderne.

Inden for Kravatsyningen findes en ret stærkt gennemført Arbejdsdeling; jfr. nedenstaaende Oversigt, hvor Kravatsyerskerne ere fordelte efter Beskæftigelsens Art.

Beskæftigede ved Syning af:	Antal Syersker	Heraf syede	
		alene Lagerarbejde	baade Lager- og Bestillingsarbejde
hele Slips ¹⁾	23	12	11
Sløjfer	16	11	5
Remme	6	5	1
Halvmaaner	10	9	1
Sportskraver	6	5	1
Uoplyst	9	6	3
Tilsammen ...	70	48	22

Der er forholdsvis faa Syersker, som sy hele Slips; i Almindelighed bliver Remmen og «Halvmaanen» syet af særlige Remme- og Halvmaanesyersker, og Sløjfesyerskerne afhente da Remmene og Halvmaanerne i Forretningen og gøre Slipset færdigt. Ret almindeligt er det imidlertid ogsaa, at Forretningen kun har med Sløjfesyersken at gøre, og denne antager da atter for egen Regning Remme- og Halvmaanesyersker. Ved nærværende Undersøgelse har man kun været i Forbindelse med nogle ganske faa af de Syersker, der arbejde for Sløjfesyersker; dog synes det at kunne

¹⁾ Herunder er henført saadanne Sløjfesyersker, som for egen Regning antage Remme- og Halvmaanesyersker.

fastslaas, at de privat engagerede Halvmaanesyersker blive noget daarligere betalt end de, der arbejde direkte for Forretningen¹⁾. 22 Syersker eller tre Tiendedele have opgivet at have Bestillingsarbejde ved Siden af Lagerarbejdet, men for en Del heraf drejer det sig rimeligvis ogsaa om saadanne Forretningsbestillinger, der blev omtalt ovenfor under Damekonfektionen. Egentlig Bestillingsarbejde er i Kravatsyningen af ringe Betydning. Kravatsyerskerne besørge i Almindelighed selv Tilskæringen. Halvmaanesyerskerne faa saaledes udleveret et Stykke Tøj, der skal udskæres til et bestemt Antal Halvmaaner, og Sløjfesyerskerne faa Stoffet udleveret forsynet med paategnet Mønster, hvorefter der skal klippes.

De 272 Syersker, der syede Linned m. v., fordelte sig efter Beskæftigelse særskilt for Lager- og Bestillingsarbejde saaledes:

Beskæftigede ved Syning af:	Antal Syersker	Heraf syede	
		alene Lagerarbejde	baade Lager- og Bestillingsarbejde
Manchetlinned.....	22	8	14
Herreskjorter og Arbejdsbluser	59	49	10
Dame- og Børnelinned	108	38	70
Blandet Lingeri	48	26	22
Seler	10	10	"
Forklæder.....	18	17	1
Dækketøj, Sengeudstyr m.v...	7	1	6
Tilsammen ...	272	149	123

Linnedsyerskerne sy i Almindelighed kun en bestemt Slags, og der eksisterer selv inden for de i Oversigten anførte Beskæftigelser hyppigt en yderligere Specialisering f. Eks. mellem kulørte og hvide Manchetskjorter, mellem de forskellige Slags Damelinned m. v. Bestillingsarbejde er her ret almindeligt, navnlig for Manchetlinned, Dame- og Børnelinned, Dækketøj, Sengeudstyr m. v.; paa den anden Side er almindelige Herreskjorter, Arbejdsbluser, Seler og Forklæder hovedsagelig Lagerarbejde. Bestillingsarbejde betales dog sjældent højere end Lagerarbejde, og da der ved Lagerarbejde almindeligvis udleveres et halvt eller helt Dusin ad Gan-

¹⁾ Medens de direkte beskæftigede Halvmaanesyersker almindeligvis faa 25 Øre pr. Dus. Halvmaaner, betale Sløjfesyerskerne gennemgaaende kun 20 Øre pr. Dus.

gen, foretrækkes dette hyppigt for Bestillingsarbejde. Lagrene udlevere altid Stoffet tilskaaret; naar der sys for Detailforretninger, maa Syerskerne derimod ofte selv skære til, hvilket dog gerne betales ekstra.

Handske ere saa at sige altid Lagerarbejde; af de 129 Handskesyersker opgav kun 11 at have lidt Bestillingsarbejde en Gang imellem. Arbejdsdelingen er trængt stærkt igennem inden for Handsketilvirkningen. Efter Beskæftigelsens Art fordelte de 129 Syersker sig saaledes:

	Antal Syersker
Maskinsyning	22
Smaatsyning	13
Begge Dele ¹⁾	34
Dentning	9
Presning	8
Uoplyst Beskæftigelse	43
Tilsammen ...	129

Efter Tilskæringen, der besørges af Mænd (jfr. ovenfor Side 13), udleveres Skindene til Sammensyning paa Maskine, hvorefter andre Syersker besørge Smaatsyningen (Paasyning af Knapper og Hægter, Syning af Knaphuller m. v.). Nestningen (Fastgørelse af Traadenderne) besørges enten af Smaatsyerskerne eller af Denterne, der paasy Besætningen oven paa Handsken. Dentningen kan dog ogsaa foretages paa Forretningens Værksted før Skindenes Udlevering til Sammensyning. Den sidste Proces er Presningen, hvorved der ogsaa beskæftiges Mænd. Dette Arbejde bestaar i at udglatte Handskerne ved Bankning med en Træstok eller ved Hjælp af opvarmede Jern; desuden syr Presseren Handskerne sammen parvis og farver de hvide Sømme. Kun et Par Forretninger antager selv Smaatsyersker; det almindeligste er, at dette overlades til Maskinsyersken. Hun kan da selv besørge Smaatsyningen, hvilket hun almindeligvis vil gøre, saafremt hun ikke har Arbejde nok. Er dette derimod Tilfældet, antager hun for egen Regning en eller flere Smaatsyersker. Af disse privat engagerede Smaat-

¹⁾ Herunder er henført saadanne Maskinsyersker, der for egen Regning antage Smaatsyersker.

syersker har man ved nærværende Undersøgelse kun været i Forbindelse med ganske faa; de synes gennemgaaende at blive lønnede noget daarligere, end Tilfældet er med de Smaatsyersker, der arbejde direkte for Forretningen. Særegent for Handskefaget er det, at Syerskerne altid maa købe Traaden i selve den Forretning, som de arbejde for. Dette kan være begrundet i Hensynet til at sikre Anvendelsen af en god Traadsort, men blandt Syerskerne antages det dog, at adskillige Forretninger have en ikke helt ubetydelig Avance paa denne Konto. Foruden til Traad have Maskinsyerskerne Udgifter til Reparationer af Maskinen og til Naale. Udgifterne blive for Handskesyerskernes Vedkommende gennemgaaende større end for de øvrige Syersker og udgøre rimeligvis gennemsnitlig over 10 pCt. af den modtagne Syløn.

Under Straahattesyersker ere foruden nogle faa, der syede Modepynt, ogsaa henført enkelte, der tilvirkede Virerstel. Straahatte sys i Regelen paa en særlig indrettet Maskine af lange flettede Bastbaand, der udleveres af Forretningen. Traad lægger Syersken selv til, og Udgiften hertil er ret betydelig (15 à 20 pCt. af Sylønnen). Visse Faconer maa sys i Haanden og kaldes «selvformede» Hatte.

Syning af Kasketter m. v. foregaar næsten udelukkende paa Systuer (jfr. nedenfor); dette er navnlig Tilfældet med Masseartiklerne (Kasketter og Sportshuer), medens de mindre Artikler (Daabs-huer, Barnehuer, Baretter m. v.) i højere Grad fremstilles af enkeltvis arbejdende Syersker. Baade Straahatte- og Kasketsyningen er næsten udelukkende Lagerarbejde, og det samme er Tilfældet med Tilvirkning af Bælter og Possementartikler (Agramaner, Lidseser m. v.); derimod syede de 24, der broderede, hovedsagelig Bestillingsarbejde.

Vattæppesyningen er Lagerarbejde. Der findes ganske vist ogsaa her noget, der benævnes Bestillingsarbejde, men dette betyder kun, at Tæpperne sys i bestemte Stoffer og Mønstre, der efter Prøve ere valgte af Kunderne i Detailforretningerne; Betalingen er ganske den samme som for almindeligt Lagerarbejde. Arbejdet bestaar dels i at sy Stoffet sammen til Hylstre, dels i

Ifyldning af Vat og Sømmensyning af Tæppet. Ifyldning af Vattet foregaar altid paa Fabrikken, hvilket er en stor Fordel, da Syersken derved undgaar at faa en Mængde Støv med hjem i sin Bolig; ogsaa ved Sømmensyningen af Tæpper efter, Ifyldningen fremkommer der dog Støv og Fnug i ikke ringe Grad; navnlig er dette Tilfældet, naar der sys Tæpper af tarvelig Kvalitet.

b. Syerskernes Alder, ægteskabelige Stilling m. v.

For de 1526 Syersker, der arbejdede uden fremmed Hjælp, er der i nedenstaaende Tabel 6 fagvis meddelt en Oversigt over Alder og ægteskabelig Stilling.

Tabel 6.

Beskæftigede ved Syning af	Alder										Til- sam- men	Ægteskabelig Stilling		
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 Aar og derover		Ugifte	Gifte	Enter
Jakker	3	5	7	21	11	12	13	12	7	2	93	30	48	15
Veste	1	15	13	17	19	21	14	9	5	3	117	51	45	21
Benklæder	"	8	19	27	34	24	19	11	2	7	151	24	95	32
Herrekonfektion i øvrigt	"	1	3	"	6	2	3	1	5	5	26	10	6	10
Herrekonfektion i alt	4	29	42	65	70	59	49	33	19	17	387	115	194	78
Kaaber og Overstykker	3	40	34	61	56	54	36	25	25	14	348	156	131	61
Kjoler og Bluser	1	11	18	13	12	10	4	6	1	2	78	36	33	9
Børnekonfektion	"	2	9	19	10	16	19	8	1	7	91	24	45	22
Kravats	4	1	8	10	14	10	6	4	7	6	70	33	19	18
Linned m. v.	7	22	30	31	31	31	30	41	24	25	272	96	109	67
Handsker	2	2	11	13	23	17	9	21	13	18	129	54	39	36
Straahatte og Kasketter	2	5	5	7	5	4	3	3	7	3	44	14	22	8
Forskelligt	"	7	15	17	15	8	15	7	9	14	107	46	42	19
Tilsammen ...	23	119	172	236	236	209	171	148	106	106	1526	574	634	318

Beregner man paa Grundlag af Tabellen Syerskernes relative Fordeling paa noget større Aldersgrupper samt tilsvarende Tal for Fordelingen efter ægteskabelig Stilling, faas følgende Oversigt.

Beskæftigede ved Syning af	Af 100 Syersker var				Til- sam- men	Ugifte	Gifte	Enker
	under 30 Aar	30-39 Aar	40-49 Aar	50 Aar og derover				
Jakker	16	34	27	23	100	32	52	16
Veste	25	31	30	14	100	44	38	18
Benklæder	18	41	28	13	100	16	63	21
Herrekonfektion i alt	19	35	28	18	100	30	50	20
Kaaber og Overstykker..	22	34	26	18	100	45	38	17
Kjoler og Bluser	38	32	18	12	100	46	42	12
Børnekonfektion	12	32	38	18	100	26	50	24
Kravats	19	34	23	24	100	47	27	26
Linned m. v.	22	23	22	33	100	35	40	25
Handsker	12	28	20	40	100	42	30	28
Tilsammen ...	21	31	25	23	100	38	41	21

Af samtlige 1526 Syersker var godt Halvdelen (52 pCt.) under 40 Aar. Godt to Femtedele vare gifte og godt en Femtedel Enker. Ælst var Børnekonfektions-, Linned- og Handskesyerskerne. Af Børnekonfektionssyerskerne, var en forholdsvis stor Del i 40erne og gifte. Dette ligger rimeligvis i, at dette Fag i Regelen ikke kræver videre Uddannelse, og Kvinder, der i en ældre Alder tage fat paa Syningen, vælge, som naturligt er, helst en Beskæftigelse, der er let at lære. Dertil kommer, at gifte Kvinder i Almindelighed have nogen Øvelse i Syning af Børnetøj, hvilket i hvert Fald delvis kan forklare, at der, selv om fornødent Hensyn tages til Aldersfordelingen, findes saa mange gifte Kvinder blandt Børnekonfektionssyerskerne. Af Linned- og Handskesyerskerne vare i Modsætning til Børnekonfektionssyerskerne forholdsvis mange over 50 Aar. Linnedsyningen er et Fag, der kræver endnu mindre Uddannelse end Børnekonfektionen, og den lave Betaling, der faas her, frister ikke unge arbejdsdygtige Kvinder. Handskesyerskerne ere de ældste af alle Syersker, hvilket staar i Forbindelse med denne Industris almindelige Tilbagegang; 14 pCt. var over 60 Aar

og 28 pCt. var Enker mod 21 pCt. for samtlige Syersker. Der er kun faa, som vælge dette Fag, saafremt de staa frit, og Tilgangen er derfor ogsaa meget ringe, kun 12 pCt. var under 30 Aar, medens det for alle 1526 Syersker var 21 pCt. — De, der syede Kjoler og Bluser, vare paafaldende unge (38 pCt. var under 30 Aar). Delvis hænger dette sammen med, at Syersker, der begynde med at sy Bluser, ofte forlade denne Beskæftigelse for at gaa over til at sy Kaaber og Overstykker, hvilket gennemgaaende qliver bedre betalt. — Herreskrædderinderne samt Kaabe- og Overstykkesyerskerne havde omtrent samme Aldersfordeling som Syerskerne som Helhed. Efter ægteskabelig Stilling var der derimod en ret afgørende Forskel. Af Herreskrædderinderne var Halvdelen eller lige saa mange som blandt Børnekonfektionssyerskerne gifte, af Overstykkesyerskerne derimod kun 38 pCt. Herreskrædderfaget søges saaledes ved Siden af Børnekonfektionsfaget fortrinsvis af gifte Kvinder, der se sig nødsagede til at supplere Mandens Indtægt ved Syning, medens Overstykkefaget i højere Grad er i Hænderne paa selvstændige ugifte Kvinder, for hvem Syning er Hovederhverv. Det er navnlig Jakke- og Benklædesyningen (der for Kvindernes Vedkommende hovedsagelig er Lagerarbejde), som vælges af gifte Kvinder. Vestesyningen, der næsten udelukkende besørges af Kvinder, kræver gennemgaaende noget mere Uddannelse og Færdighed og udføres i højere Grad af yngre ugifte Kvinder; denne Beskæftigelse faar saaledes en mere udpræget erhvervsmæssig Karakter end de øvrige Grene af Herrekonfektionen. At det navnlig er Lagerarbejdet, der sys af gifte Kvinder, medens de ugifte og Enkerne i højere Grad sy Bestillingsarbejde, fremgaar af nedenstaaende Oversigt:

	Af 100 Syersker var		
	ugifte	gifte	Enker
Herreskrædderinder			
Lagerarbejde	23	58	19
Bestillingsarbejde m. v. . .	42	36	22
Tilsammen . . .	30	50	20
Kaabe- og Overstykkesyersker			
Lagerarbejde	44	41	15
Bestillingsarbejde m. v. . .	46	30	24
Tilsammen . . .	45	38	17

De enkelte Grupper rumme ofte ret typiske Forskelligheder. Saaledes bliver inden for Gruppen Linned m. v. i Lighed med den øvrige Herrekonfektion Skjorter og Arbejdsbluser særlig syet af ældre (gifte og Enker), medens Dame- og Børnelinned i højere Grad sys af yngre ugifte Kvinder; jfr. nedenstaaende Oversigt, hvor man har medtaget de tilsvarende Tal for nogle enkelte Smaa-fag, der i Tabellen Side 35 ere henførte til Gruppen «Forskelligt».

Beskæftigede ved Syning af	Alder				Til-sammen	Ægtesk. Stilling		
	under 30 Aar	30-39 Aar	40-49 Aar	50 Aar og derover		Ugifte	Gifte	Enker
Skjorter og Arbejdsbluser	11	17	26	27	81	20	40	21
Dame- og Børnelinned...	24	26	20	38	108	50	40	18
Broderi	2	3	5	14	24	20	3	1
Possementvarer og Bælter	9	5	5	7	26	16	7	3
Vattæpper	6	9	10	5	30	3	19	8

Broderi er et Bierhverv, der fortrinsvis søges af ældre ugifte Kvinder, tilhørende et noget højere Samfundslag end de øvrige Syersker. Noget lignende gælder om dem, der sy Possementvarer og Bælter, men disse Syersker ere dog betydelig yngre. Vattæppesyningen besørges derimod udelukkende af Kvinder, tilhørende Arbejderklassen; henimod to Tredjedele af dem vare gifte.

Til nærmere Belysning af, hvilke sociale Lag Syerskerne i de forskellige Fag tilhøre, meddeles nedenfor for gifte Syersker en

Antal gifte Syersker, fordelte efter Mandens erhvervsmæssige Stilling

Beskæftigede ved Syning af	Selvstændige Næringsdrivende	Overordnede Funktionærer o. l.	Underordnede Funktionærer o. l.	Faglærte Arbejdere	Ikke-faglærte Arbejdere	Uden Erhverv	Tilsammen
Herrekonfektion.....	8	9	33	73	49	8	180
Damekonfektion.....	9	14	30	73	25	2	153
Børnekonfektion	2	8	9	14	9	2	44
Lingeri m. v.	4	9	14	49	18	4	98
Handsker	4	7	3	18	4	2	38
Kravats, Broderi, Bælter, Agramaner	3	12	5	7	2	"	29
Vattæpper	"	"	4	10	5	"	19
I øvrigt	2	7	7	18	6	"	40
Tilsammen ...	32	66	105	262	118	18	601

Oversigt over Mandens erhvervmæssige Stilling. For 33 af de 634 gifte Syersker forelaa der ingen Oplysning herom. De, der syede Kravats, Broderier, Bælter og Possementvarer (Agramaner), ere her samlede i en fælles Gruppe, da disse Beskæftigelser i denne Sammenhæng ere af samme Type.

Ser man bort fra de 18 Syersker, hvor Manden hovedsagelig paa Grund af Erhvervsudygtighed var uden Erhverv, og sammen- drager den meddelte Specifikation over Mandens Erhverv i noget større Grupper, faas følgende Forholdstal:

Beskæftigede ved Syning af	Af 100 gifte Syersker var gift med		
	Selvstændige Nærings- drivende, overordnede Funktionærer o. l.	Underordnede Funktionærer o. l.	Arbejdere
Herrekonfektion	10	19	71
Damekonfektion	15	20	65
Børnekonfektion	24	21	55
Lingeri m. v.	14	15	71
Handsker	30	9	61
Kravats, Broderi m. v.	52	17	31
Vattæpper	"	21	79
I øvrigt	22	18	60
Tilsammen...	16	19	65

Hened to Tredjedele vare gifte med Mænd, der tilhørte Arbejderklassen, en Femtedel med underordnede Funktionærer og en Sjettedel med selvstændige Næringsdrivende, overordnede Funktionærer o. l., hvoraf meget faa kunne henregnes til Underklassen. Det var navnlig Herreskrædderinderne, Linnedsyerskerne, Vattæppe-syerskerne og i mindre Grad Dameskrædderinderne, der vare gifte med Arbejdere, derimod var en forholdsvis større Del af Børnekonfektionssyersker, Handskesyersker og navnlig af dem, der syede Kravats, Broderi m. v., gifte med Mænd, der tilhørte højere sociale Klasser. For de øvrige Syersker (de ugifte og Enkerne) er det vanskeligere at bringe paa det rene, til hvilket Befolkningslag de almindeligvis høre, men det vil naturligvis være rimeligt at vente, at Forholdene ere nogenlunde de samme som for de gifte. For de ugiftes Vedkommende bekræftes dette ved Betragtning af omstaaende Oversigt, hvor man har fordelt Syerskerne, eftersom de udelukkende sørgede for sig selv eller havde privat eller offentlig

Understøttelse. For 42 Syersker er det paagældende Forhold ikke oplyst.

Beskæftigede ved Syning af	Fuldstændige Selvforsørgere	Ugifte Syersker			Til- sam- men
		Understøttelse fra Familie m. v.	Legater m. v.	Offentlig Under- støttelse	
Herrekonfektion	73	20	5	4	102
Damekonfektion	136	38	11	"	185
Børnekonfektion	14	6	2	"	22
Linned m. v.	42	30	7	2	81
Handsker	25	17	4	4	50
Kravats, Broderi m. v.	16	35	11	1	63
I øvrigt	20	6	2	1	29
Tilsammen	326	152	42	12	532
Heraf: under 25 Aar	56	52	1	"	109
25—45 —	191	83	5	1	280
over 45 —	79	17	36	11	143

Af de ugifte Syersker forsørgede kun 62 pCt. sig selv fuld-
stændig, 30 pCt. modtog en større eller mindre Del af deres
Underhold fra Forældre, Søskende eller anden Familie (for Største-
delen Døtre, der bo hjemme), og knap en Tiendedel havde Legater
m. v. eller Hjælp af det offentlige. Det er naturligvis særlig de
yngste Syersker, der faa Understøttelse af Familien (omtrent Halv-
delen af Syerskerne under 25 Aar). For de ældre Syersker spiller
denne Form for Understøttelse derimod en ringe Rolle; paa den
anden Side havde en Tredjedel af Syerskerne over 45 Aar Legater
m. v. eller offentlig Understøttelse. Flest Selvforsørgere fandtes i
Herre- og Damekonfektionen. Disse to Fag have gennemgaaende
en mere erhvervsmæssig Karakter end de øvrige Fag; inden for
Herrekonfektionen er dette særlig Tilfældet med Bestillingsarbejdet,
hvor over fire Femtedele vare Selvforsørgere. Af Børnekonfek-
tionssyerskerne var kun to Tredjedele, af Linned- og Handske-
syerskerne Halvdelen, og af dem, der syede Kravats, Broderier
m. v., kun en Fjerdedel Selvforsørgere. I denne sidste Gruppe fik
over Halvdelen Hjælp af Familien, medens en Femtedel havde
anden privat Hjælp. Der findes her et ret stort Antal yngre
Kvinder, der bo hjemme hos Forældrene, som sy for Tidsfordriv
eller for at tjene lidt Naalepenge. Disse se ikke saa meget paa

Betalingen, der ydes, som paa at Arbejdet er renligt og tager liden Plads op. Ogsaa den Omstændighed, at Syarbejdet kan bringes uest i Forretningen, spiller en Rolle. Kravatssyning bliver ganske vist ret godt betalt, men for de øvrige Beskæftigelser (Syning af Agramaner og Bælter, Brodering) er Betalingen meget ringe. Foruden disse yngre Kvinder er ogsaa en Del ældre ugifte Kvinder fra forholdsvis velstillede Hjem beskæftigede her (navnlig ved Brodering). De have hyppigt en lille Kapital, lidt privat Understøttelse o. l., men da dette ikke slaar til, maa de søge Bifortjeneste og vælge da Brodering o. l., skønt Betalingen, der ydes dem, ofte er ret minimal. Foruden de her nævnte Beskæftigelser er det navnlig Syning af Dame- og Børnelinned samt Handsker, der vælges af saadanne socialt set højere staaende Kvinder. De 58 Herre- og Damekonfektionssyersker, der fik delvis Underhold af Familien, vare næsten udelukkende Arbejderdøtre.

For Enkernes Vedkommende er foretaget en lignende Op-gørelse som for de ugifte Syersker; for 33 Syersker forelaa ingen Oplysninger.

Beskæftigede ved Syning af	Fuldstændige Selvforsørgere	Enker			Til- sam- men
		Understøttelse fra Familie m. v.	Legater, Pensioner m. v.	Offentlig Under- støttelse	
Herrekonfektion	40	10	3	14	67
Damekonfektion	43	3	9	5	60
Børnekonfektion	12	4	2	4	22
Linned m. v.	28	5	13	10	56
Handsker	16	10	2	6	34
Kravats, Broderi m. v.	7	3	5	4	19
I øvrigt	18	3	5	1	27
Tilsammen	164	38	39	44	285
Heraf: under 25 Aar "	"	"	1	"	1
25—45. —	64	11	13	1	89
over 45 —	100	27	25	43	195

Offentlig Understøttelse spiller naturligvis en langt større Rolle for Enkerne end for de ugifte (ca. en Sjattedel mod kun et Par Procent). Den almindeligste Form var Alderdomsunderstøttelse. Af de 56 offentlig understøttede Syersker (Enker og ugifte) fik 42 Alderdomsunderstøttelse og kun 4 egentlig Fattighjælp; de

øvrige fik Hjælp af Understøttelsesforeningen eller Underholdsbidrag til Børn udbetalt gennem Fattigvæsenet. Hjælp fra Familie var derimod ikke nær saa hyppig blandt Enker som blandt ugifte (13 pCt. mod 30 pCt.), men paa den anden Side havde af Enkerne lige saa mange Legater, Pensioner m. v. Hjælp fra Familie bestaar for Enkernes Vedkommende almindeligvis i, at den paagældende bor hos sine Børn, eller ogsaa opretholdes hendes Hjem, ved at voksne Børn bo hjemme. Af Enkerne var saaledes 58 pCt., mod 62 pCt. for ugifte, fuldstændige Selvforsørgere (over syv Tiendedele af Enker under 45 Aar, knap Halvdelen af Enker over 45 Aar); i adskillige Tilfælde have disse Børn, som de fuldt ud maa underholde. Ogsaa de ugifte Syersker have hyppigt Personer at forsørge, i Regelen deres Moder. Betragter man Fordeelingen inden for de enkelte Fag, viser denne god Overensstemmelse med den Forskel, der ovenfor for de ugifte Syerskers Vedkommende blev paavist mellem Herre- og Damekonfektion paa den ene Side og de øvrige Fag paa den anden. Herre- og Dameskrædderinder ere hyppigst fuldstændige Selvforsørgere (knap to Tredjedele mod godt Halvdelen for de øvrige Fag). Dette gælder navnlig dem, der syede Bestillingsarbejde, medens Syningen i højere Grad var Bibeskæftigelse for dem, der syede Lagerarbejde; saaledes syede af de 14 Herreskrædderinder, der fik offentlig Understøttelse, de 13 Lagerarbejde.

Af Dameskrædderinderne er opført 9 Enker og 11 ugifte, som have Legater, Pensioner m. v. Denne Understøttelse er af en ganske særlig Karakter, idet den for de allerflestes Vedkommende er ydet af den Forretning, for hvilken de paagældende Syersker arbejde. Det er kun en enkelt større Damekonfektionsforretning, der yder denne Art af Understøttelse. Forudsætningen for at kunne faa et saadant Legat er, at Syersken har arbejdet for Forretningen i mindst 20 Aar, og Understøttelsen varierer mellem 100 og 300 Kr. Den samme Forretning yder sine Syersker fri Lægehjælp og Medicin, hvilket dog kun faar Betydning for dem, der ikke allerede ere Medlemmer af en Sygekasse, og der gives undertiden ogsaa Hjælp til Ferieophold paa Landet.

Medens de i det foregaaende anførte Oversigter omfatter samtlige Syersker, meddeles nedenfor en tilsvarende Oversigt for de Syersker (Enker samt ugifte), der vare over 60 Aar. Af de 1526 Syersker var 106 over 60 Aar, men heraf vare 12 gifte og 10 have ikke givet de fornødne Oplysninger.

	Ugifte	Enker	Tilsammen
Fuldstændige Selvforsørgere.....	9	10	19
Understøttelse fra Familie.....	"	5	5
Legater, Pensioner m. v.....	13	4	17
Offentlig Understøttelse.....	11	32	43
Tilsammen...	33	51	84

Af de Syersker, der vare over 60 Aar, forsørgede ikke engang Fjerdedelen fuldstændig sig selv, og over Halvdelen havde offentlig Understøttelse.

c. Fagalder, Indtrædelsesalder i Faget, Læretid.

For 1464 Syersker foreligger der Oplysning om Fagalderen (det Antal Aar, de paagældende Syersker have været ved Faget). I nedenstaaende Tabel 7 er der særskilt for de forskellige Fag foretaget en Fordeling af Syerskerne efter Fagaldergrupper.

Tabel 7.

Beskæftigede ved Syning af	Syersker, fordelte efter Fagalder						Til- sammen
	under 5 Aar	5-9 Aar	10-14 Aar	15-19 Aar	20-24 Aar	25 Aar og derover	
Herrekonfektion.....	111	60	92	37	35	44	379
Kaaber og Overstykker.....	33	63	59	51	46	73	325
Kjoler og Bluser.....	21	15	12	8	9	9	74
Børnekonfektion.....	17	20	22	12	9	10	90
Kravats.....	19	11	11	12	10	3	66
Linned m. v.....	81	51	49	21	17	36	255
Handsker.....	22	11	22	19	11	41	126
I øvrigt.....	53	18	25	12	16	25	149
Tilsammen...	357	249	292	172	153	241	1464

Der var forholdsvis mange Syersker med 10-14 Aars Fagalder, endogsaa flere end i den foregaaende femaarige Fagalder-

gruppe. Dette var navnlig Tilfældet med Handske- og Herrekonfektionssyersker, og der synes saaledes at have været en noget stærkere Tilstrømning til disse Fag for 10—14 Aar siden end i den derpaa følgende Periode. Delvis kan Grunden ogsaa være, at en Del Syersker efter at have været borte fra Faget i nogen Tid (Giftermaal) atter begynde at sy, naar Familien og dermed Udgifterne vokse. Ogsaa Mandens Død kan virke paa samme Maade. Flest Syersker var der dog, som naturligt er, i den yngste Fagaldergruppe (under 5 Aar). Særlig blandt Herreskrædderinderne, Kravats-, Linned- og Handskesyerskerne samt blandt dem, der syede Bælter, Agramaner og Vattæpper, var der mange med under 5 Aars Fagalder. I de fleste af disse Fag findes et betydeligt Antal unge Piger, der aldrig naa op i en højere Fagaldergruppe, fordi Syningen kun er en forbigaaende Beskæftigelse, der efter kort Tids Forløb fuldstændig opgives (f. Eks. ved Giftermaal). Derimod var der paafaldende faa med lav Fagalder i Kaabe- og Overstykkefaget; de unge Syersker ere her fortrinsvis beskæftigede paa Systuerne, og mange faa først efter fleraarig Øvelse selvstændigt Syarbejde udleveret. Naar Kaabe- og Overstykkesyerskerne dog ikke ere særlig gamle (jfr. ovenfor Side 36), skyldes dette, at disse Syersker begynde paa Syningen langt tidligere end de fleste andre (jfr. nedenfor). Der kan som nævnt meget vel have været kortere eller længere Afbrydelser, hvor vedkommende slet ikke har syet. Rimeligvis vedrører den opgivne Fagalder i saadanne Tilfælde undertiden den Tid, der faktisk har været syet, men Spørgsmaalet vil dog i det langt overvejende Antal Tilfælde være blevet besvaret saaledes, at der ved Fagalder er forstaaet den Tid, der er hengaaet, siden vedkommende begyndte at sy, og det er saaledes paa Grundlag heraf muligt at beregne, i hvilken Alder Syersken er indtraadt i Faget.

I omstaaende Tabel 8 (Side 45) ere de 1464 Syersker, saa vel absolut som relativt, fordelt efter Indtrædelsesalder med tilføjet Oplysning om den gennemsnitlige Alder ved Indtrædelsen i Faget.

Den gennemsnitlige Alder ved Indtrædelsen i Faget var ca. 27 Aar. 28 pCt. begyndte at sy før 20 Aars Alderen, men de fleste begyndte dog først i 20erne (omtrent to Femtedele), og kun

Tabel 8.

	Antal Syersker, fordelte efter Indtrædelsesalder i Faget										Gsnrl. Alder v. Indtrædelsen i Faget
	Absolute Tal					Forholdstal					
	under 20 Aar	20-29 Aar	30-39 Aar	40 Aar og derover	Til-sammen	under 20 Aar	20-29 Aar	30-39 Aar	40 Aar og derover	Til-sammen	
Beskæftigede ved Syning af						pCt.	pCt.	pCt.	pCt.		
Herrekonfektion	65	171	113	30	379	17	45	30	8	100	27,4
Kaaber og Overstykker .	150	111	49	15	325	46	34	15	5	100	22,4
Kjoler og Bluser	35	22	13	4	74	47	30	18	5	100	23,1
Børnekonfektion	21	45	15	9	90	23	50	17	10	100	28,6
Kravats	12	24	19	11	66	18	36	29	17	100	29,4
Linned m. v.	50	92	63	50	255	20	36	24	20	100	30,1
Handsker	31	47	34	14	126	25	37	27	11	100	28,0
I øvrigt	41	49	33	26	149	28	33	22	17	100	28,5
Tilsammen	405	561	339	159	1464	28	38	23	11	100	26,9

godt en Tiendedel var ved Indtrædelsen i Faget over 40 Aar. Linned- og Kravatsyerskerne vare ældst, ca. en Femtedel begyndte først at sy, da de vare over 40 Aar, og over Halvdelen af de 37 Syersker, der ved Indtrædelsen i Faget vare over 50 Aar, syede Linned eller Kravats. Ogsaa Børnekonfektionssyerskerne og Herreskrædderinderne vare forholdsvis gamle; henimod en Femtedel begyndte at sy før 20 Aars Alderen, men paa den anden Side var der forholdsvis faa, der begyndte i disse Fag efter 40 Aars Alderen (for Børnekonfektionssyerskernes Vedkommende efter 30 Aars Alderen). Derimod begyndte de, der syede Kaaber og Overstykker samt Kjoler og Bluser, tidligt. Den gennemsnitlige Alder ved Indtrædelsen i Faget var henholdsvis $22\frac{1}{2}$ og 23 Aar, altsaa ca. 4 Aar lavere end for Syerskerne som Helhed og endogsaa 7 Aar lavere end for Linnedsyerskerne. Henimod Halvdelen begyndte allerede før 20 Aars Alderen (en Tredjedel endogsaa før 18 Aars Alderen), men forholdsvis faa efter 30 Aars Alderen og kun et ganske ringe Antal efter 40 Aars Alderen. Inden for Gruppen «Iøvrigt» begyndte navnlig de, der syede Agramaner og Bælter, Vattæpper samt Broderi, sent; den gennemsnitlige Alder ved Indtrædelsen i Faget

var henholdsvis 32, 31 og 29 Aar; paa den anden Side var Indtrædelsesalderen særlig lav for Straahattesyersker (26 Aar).

Disse Forhold staa naturligvis i Forbindelse med de paagældende Fags erhvervsmæssige og faglige Karakter. De Fag, der kun kræve ringe Uddannelse, ville som allerede tidligere nævnt, trods de ugunstige Arbejdsvilkaar, der bydes her, fortrinsvis blive søgte af Kvinder, der i en noget ældre Alder se sig nødsagede til at skaffe sig Underhold eller Bifortjeneste ved Syning, og dette store Udbud af relativt set mindre god og mindre fordringsfuld Arbejdskraft vil da paa den anden Side være til Hinder for Forbedring af Arbejdsvilkaarene. De Fag, hvor der stilles større Krav til Uddannelse, og som derfor mere faa en egentlig erhvervsmæssig Karakter, ville derimod fortrinsvis blive valgte af de Kvinder, der i en ung Alder bestemme sig for Syfaget som Levevej.

Den her fremdragne Forskel mellem Fagene indbyrdes viser sig ogsaa, naar man inden for Herrekonfektionen foretager en Deling mellem Bestillings- og Lagerarbejdere; jfr. nedenstaaende Oversigt for Veste- og Benklædesyerskerne:

	100 Syersker, fordelte efter Indtrædelsesalder				Gennemsnitl. Indtrædelsesalder
	under 20 Aar	20—29 Aar	30—39 Aar	40 Aar og derover	
Vestesyersker:					
Bestillingsarbejde	27	50	20	3	24,5
Lagerarbejde	9	49	30	12	29,0
Benklædesyersker:					
Bestillingsarbejde	22	57	19	2	24,7
Lagerarbejde	7	39	46	8	29,8

Bestillingsarbejde kræver en langt mere fagmæssig Uddannelse end Lagerarbejde, og Indtrædelsesalderen var ogsaa her 4 à 5 Aar lavere end for de Syersker, der fremstillede Lagerarbejde. For Jakkesyerskerne træder Forskellen nærmest frem mellem dem, der sy bedre og tarveligere Kvaliteter. For de Kvinder, der syede Arbejdsjakker, var den gennemsnitlige Indtrædelsesalder omtrent 33 Aar, for dem, der syede Klædesjakker til Lager eller Bestillingsjakker, var den derimod kun 26 Aar eller 7 Aar lavere. Paa-faldende høj var den gennemsnitlige Indtrædelsesalder for de

Syersker, der arbejdede for det militære Munderingsdepot (over 35 Aar).

Som naturligt er, ligger Indtrædelsesalderen højere for gifte end for ugifte og atter betydelig højere for Enker end for gifte; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Antal Syersker, fordelte efter Indtrædelsesalder i Faget				Til- sam- men	Forholdstal				Til- sam- men		
	Absolute Tal					Til- sam- men	under	20-29	30-39		40Aar	Til- sam- men
	20Aar	Aar	Aar	og der- over			20Aar	Aar	Aar		og der- over	
Ugifte	220	202	81	34	537	pCt. 42	pCt. 37	pCt. 15	pCt. 6	100		
Gifte	145	263	164	47	619	pCt. 23	pCt. 42	pCt. 27	pCt. 8	100		
Enker	40	85	100	83	308	pCt. 13	pCt. 28	pCt. 32	pCt. 27	100		
Tilsammen	405	550	345	164	1464	28	38	23	11	100		

En Del gifte og Enker have allerede begyndt at sy som ugifte, og i saa Fald vil Indtrædelsesalderen naturligvis være nogenlunde den samme som for de ugifte, men adskillige have dog først begyndt at sy efter Giftermaalet eller efter Mandens Død. — Den gennemsnitlige Alder ved Indtrædelsen i Faget var 23,1 Aar for de ugifte Syersker, 26,8 for de gifte og 33,0 Aar for Enkerne.

Ogsaa inden for de enkelte Fag viser den samme Forskel sig mellem de forskellige Civilstandsgrupper:

Beskæftigede ved Syning af	Gennemsnitlig Alder ved Ind- trædelsen i Faget			
	Ugifte	Gifte	Enker	Til- sammen
Herrekonfektion	24,4	28,0	30,7	27,4
Damekonfektion	20,1	22,9	28,2	22,6
Børnekonfektion	24,5	28,9	32,1	28,6
Kravats, Linned m. v.	25,3	29,1	38,3	30,0
Handsker	24,7	25,6	34,7	28,0
I øvrigt	26,7	28,3	34,0	28,5
Tilsammen	23,1	26,8	33,0	26,9

Enkerne vare gennemsnitlig ved Indtrædelsen i Faget 10 Aar ældre end de ugifte. For dem, der syede Kravats, Linned m. v., var Forskellen endogsaa 13 Aar; det er navnlig dette Fag (særlig Syning af Dame- og Børnelinned), hvor enhver Kvinde, der kan

haandtere en Naal, kan faa Beskæftigelse, der søges af dem, der pludselig se sig berøvede deres Forsørger og saaledes tvinges til at søge erhvervsmæssigt Arbejde.

Nogen egentlig Læretid er der i en Række af Fag slet ikke Tale om. Dette gælder først og fremmest Linnedsyning, Brodering samt Syning af Lidser, Agramaner og Bælter. Dog synes det herindenfor, navnlig for Manchetskjorter, at blive noget mere almindeligt at erhverve sig nogen Uddannelse (paa de større Forretningers Systuer); for de Manchetskjortesyerskers Vedkommende, som nærværende Undersøgelse omfatter, var dette dog kun Tilfældet med ganske faa. I adskillige Fag findes der vel nok almindeligvis en Slags Læretid, men denne er dog for kort til at virke som en Indskrænkning i Adgangen til Faget. De fleste Handskesyersker have gennemgaaet et Kursus paa ca. 14 Dage, hvorfor der betales ca. 10 Kr., men i denne korte Tid læres kun at betjene Maskinen og behandle Skindet; til at blive egentlig udlært kræves lang Tids Øvelse. Undertiden have Syerskerne lært Syningen der, hvor Maskinen er købt, og en Del har faaet den første Vejledning af Bekendte eller Paarørende. I Kravatsyningen findes lignende Uddannelsesforhold som i Handskefaget. Ogsaa her eksisterer der korte Kursus paa 1 Uge eller 2, eftersom der kun skal læres en enkelt Gren af Kravatsyningen (Halvmaaner, Remme osv.), eller vedkommende ønsker at lære Syning af hele Slips i flere Façoner. Noget lignende gælder Korsetsyningen, hvor dog Kursuset i Almindelighed varer 4—6 Uger (paa Systue), og Vattæppesyningen, hvor flere opgive at have lært Faget ved at sy paa Fabrikken en Uges Tid mod en Betaling af 4 Kr. I Kasketfaget har Uddannelsen en noget fastere Form, hvilket skyldes Systuesystemets store Udbredelse i dette Fag. Uddannelsen foregaar næsten altid paa disse Systuer og varer 2—6 Maaneder, i hvilken Tid Eleverne faa en mindre, men stigende Ugeløn. I Herrekonfektionen ere Uddannelsesforholdene meget brogede. Syning af Lagerbenklæder, Arbejdsjakker m. v. læres i Almindelighed paa 8—14 Dage mod en Betaling af en halv Snes Kroner; derimod faa Veste- og Frakkesyersker en mere fagmæssig Uddan-

nelse. For disses Vedkommende opgives Læretiden i Almindelighed til 2—3 Maaneder, men ofte til $\frac{1}{2}$ Aar eller endnu længere. Ca. en Sjattedel af samtlige Herreskrædderinder har lært Faget af Paarørende (Forældre, Søkende o. l.). I Kaabe- og Overstykkefaget foregaar Uddannelsen i Almindelighed paa Systue i 1 à 2 Sæsoner, men som allerede tidligere omtalt anses denne Tid for ganske utilstrækkelig til, at vedkommende kan blive virkelig udlært, saaledes at hun kan paatage sig selvstændigt Arbejde. I Begyndelsen faa Eleverne sjældent mere end et Par Kr. om Ugen (enkelte have ingen Løn faaet i Begyndelsen, og nogle faa have endogsaa maattet betale et mindre Vederlag), men i Regelen stiger Lønnen ret hurtigt til 6 Kr. Af 280 Kaabe- og Overstykkesyersker opgav 40, at de slet ikke havde haft nogen egentlig Læretid, og 24, at de havde lært Syningen af Paarørende; af de øvrige 216 Syersker havde 61 kun lært i en Sæson, Resten i to Sæsoner eller i endnu længere Tid.

d. Arbejdets Fordeling. (Jævnt Arbejde, ledig og travl Tid).

Da Afsætningen af de fleste Konfektionsartikler i særlig Grad foregaar paa bestemte Tider af Aaret (Føraar og Efteraar), vil dette let føre til en lignende Koncentrering inden for Konfektionsindustrien; den tenderer imod at udvikle sig til Sæsonindustri. Gennemførelsen af denne Sæsonendens lettes i høj Grad, hvor Betingelserne for Hjemmeindustri ere til Stede, og ere de særlig gunstige, vil dette Forhold bevirke en endnu stærkere Veksling mellem travle, døde og ledige Perioder.

For de Syersker, for hvem Syningen er Bibeskæftigelse, er denne Veksling af mindre Betydning. For saadanne Kvinder er Arbejdstiden i sig selv hyppigt meget uregelmæssig, og der sys for de gifte Kvinders Vedkommende almindeligvis kun i den Tid, der bliver tilovers fra det huslige Arbejde, med mindre ringe Indtægt eller endogsaa Arbejdsløshed for Manden bevirker, at Syningen faar en mere erhvervs-mæssig Karakter. Den Slags ledige Arbejds kræfter vil endogsaa langt lettere kunne faa Beskæftigelse i en Sæsonindustri, end saafremt Arbejdet er regelmæssigt Aaret

igennem. Fabrikanterne ville være tilbøjelige til at fordele Arbejdet paa flere Hænder, end det i og for sig rent øjeblikkeligt er bekvemt for dem selv, for at have en desto større Arbejdskraft til Raadighed i den travle Tid. Herved udnyttes paa den ene Side en hel Del Arbejdskraft, som ellers vilde ligge ledig, og der skaffes mange Familier et velkomment Tillæg til Familiefaderens Fortjeneste. For saa vidt Syningen derimod er bestemt til at skaffe Syersken Livsopholdet, træde de uheldige Sider ved en saadan Arbejdsordning stærkt i Forgrunden. Den undertiden ret lange ledige Tid, der regelmæssigt indtræder paa visse Tider af Aaret, og i hvilken de allerfærreste have anden Beskæftigelse, betyder ikke blot et økonomisk Tab, men reducerer naturligvis ogsaa Syerskernes i Forvejen ofte knapt tilmaalte Fortjeneste og virker yderligere som Følge af den Usikkerhed, dette vekslende Arbejde — i hvert Fald for den enkelte Syerske — medfører, ofte demoraliserende.

Angaaende de her berørte Forhold have 118 Syersker ikke meddelt brugbare Oplysninger. Af de øvrige 1408 Syersker havde de 593 eller 42 pCt. jævnt Arbejde hele Aaret. Dette betyder dog i denne Forbindelse kun, at der ikke inden for Aaret har været travle eller ledige Perioder, derimod ikke, at der har været tilstrækkeligt at bestille. Der findes blandt Syersker med jævnt Arbejde baade Kvinder, der have været særlig stærkt beskæftigede hele Aaret, og saadanne, som kun have haft ganske lidt Arbejde (jfr. nedenfor Side 65). De øvrige 58 pCt. (815 Syersker) havde mere at bestille paa visse Tider af Aaret end paa andre (varierende Arbejde). De 250 eller 18 pCt. havde dog noget at bestille hele Tiden, medens de 555 eller to Femtedele havde en kortere eller længere ledig Tid; af disse gav de 167 imidlertid ikke Oplysning om den ledige Tids Længde¹).

¹) For disse 167 Syersker spiller den ledige Tid gennemgaaende en ringe Rolle; de fleste have rimeligvis ikke meget over 1 Maanedes ledig Tid, og der er sikkert ingen, der har en ledig Tid af over 3 Maaneder.

Inden for de enkelte Fag var der ret store Forskelligheder; jfr. nedenstaaende Tabel 9¹⁾.

Tabel 9.

Antal Syersker, beskæftigede ved Syning af	Absolute Tal					Forholdstal			
	Jævnt Arbejde	Varierende Arbejde			Tilsammen	Jævnt Arbejde	Varierende Arbejde		Tilsammen
		Ingen ledig Tid	Ledig Tid				Ingen ledig Tid	Ledig Tid	
			uden Oplysning om den ledige Tids Længde	med Oplysning om den ledige Tids Længde					
Herrekonfektion.....	129	90	52	87	358	36	25	39	100
Kaaber og Overstykker..	46	66	44	172	328	14	20	66	100
Kjoler og Bluser.....	36	6	8	13	63	57	10	33	100
Børnekonfektion.....	36	2	15	28	81	44	3	53	100
Kravats	35	22	"	5	62	57	35	8	100
Linned m. v.....	194	46	17	15	272	71	17	12	100
Handsker.....	82	12	10	14	118	70	10	20	100
Straahatte og Kasketter.	5	1	7	26	39	13	2	85	100
Vattæpper.....	"	1	7	20	28	"	4	96	100
Broderier.....	14	2	5	1	22	64	9	27	100
Possementvarer og Bælter	7	"	2	6	15	47	"	53	100
Korsetter.....	7	1	"	2	10	70	10	20	100
I øvrigt.....	2	1	"	9	12	17	8	75	100
Tilsammen...	593	250	167	398	1408	42	18	40	100

De mest udprægede Sæsonfag ere Syning af Kaaber og Overstykker, Straahatte og Kasketter samt Vattæpper. Af Kaabe- og Overstykkesyerskerne havde kun 14 pCt. jævnt Arbejde²⁾, medens

1) Det er for flere Fags Vedkommende vanskeligt skarpt at gennemføre den i Tabellen foretagne Sondring. Af de 82 Handskesyersker, som her ere opførte med jævnt Arbejde, have saaledes 13 opgivet at have lidt travlere lige før Højtiderne og nogle lidt mindre at bestille paa visse Tider af Aaret, navnlig efter Jul eller i Sommermaanederne. 11 af de 35 Kravatsyersker med jævnt Arbejde have ogsaa angivet at have en Smule Travlhed før Højtiderne, og om 7 Forklædesyersker gælder det samme.

2) Dette Tal kunde tilmed i Betragtning af Fagets almindelige Karakter synes for højt, men her overfor maa erindres, at den varierende Beskæftigelse giver sig det stærkeste Udslag i et vekslende Antal Sy-

to Tredjedele en Del af Aaret vare helt uden Beskæftigelse; dette sidste var endogsaa Tilfældet med 33 af de 39 Straahatte- og Kasketsyersker og med 27 af de 28 Vattæppesyersker. Mest regelmæssig var Beskæftigelsen for de Kvinder, der syede Linned m. v., Handsker, Broderier og Korsetter; ca. syv Tiendedele havde jævnt Arbejde hele Aaret, og kun godt en Tiendedel af Linnedsyerskerne, en Femtedel af Handske- og Korsesyerskerne og lidt over en Fjerdedel af dem, der syede Broderier, vare en Del af Aaret uden Arbejde. Af Kravatsyerskerne havde ikke engang en Tiendedel ledig Tid, men der var dog forholdsvis flere, der havde varierende Beskæftigelse, vekslende mellem travle og døde Perioder. Ogsaa Syning af Kjoler og Bluser ydede navnlig i Sammenligning med Kaabe- og Overstykkefaget nogenlunde regelmæssig Beskæftigelse; omtrent tre Femtedele af disse Syersker havde jævnt Arbejde, og kun en Tredjedel havde ledig Tid, medens dette var Tilfældet med to Tredjedele af Kaabe- og Overstykkesyerskerne. Af Herrer- og Børnekonfektionssyerskerne havde henholdsvis 36 og 44 pCt. jævnt Arbejde, men medens kun to Femtedele af Herreskrædderinderne vare uden Beskæftigelse en Del af Aaret, havde over Halvdelen af Børnekonfektionssyerskerne ledig Tid. Inden for Herrekonfektionen bestaar der, som naturligt er, i denne Forbindelse en udpræget Forskel mellem dem, der sy Bestillingsarbejde, og Lagersyerskerne; jfr. nedenstaaende Oversigt:

Beskæftigede ved Syning af	Af 100 Herreskrædderinder havde	
	jævnt Arbejde	varierende Arbejde
Bestillingsarbejde.....	8	92
Lagerarbejde.....	46	54
Begge Dele.....	22	78
Tilsammen...	36	64

De Kvinder, der syede for Munderingsdepotet, ere ikke medtagne ved den her foretagne Beregning, men henføres disse, der alle havde jævnt Arbejde, til Lagersyerskerne, faar endogsaa over

ersker paa de hjemmearbejdende Systuer (jfr. nedenfor), medens paa den anden Side adskillige enkeltvis arbejdende Syersker have Modelarbejde mellem Sæsonerne.

Halvdelen af Lagerarbejderne jævnt Arbejde. Dette var derimod ikke engang Tilfældet med en Tiendedel af de Kvinder, der syede Bestillingsarbejde, og af disse havde desuden tre Femtedele ledig Tid mod kun tre Tiendedele af Lagersyerskerne.

For Kaabe- og Overstykkesyerskerne kan der ikke i denne Forbindelse paavises nogen Forskel mellem dem, der alene syede Lagerarbejde, og de Syersker, der ogsaa syede Bestillingsarbejde, og blandt Kjole- og Blusesyerskerne samt Børnekonfektionssyerskerne havde de, der syede Bestillingsarbejde, endogsaa hyppigere jævnt Arbejde hele Aaret end Lagersyerskerne; dette staar i Forbindelse med, at Bestillingsarbejdet i disse Fag i langt højere Grad end i Herrekonfektionen suppleres med Lagerarbejde mellem Sæsonerne.

Medens 565 Syersker have opgivet at have ledig Tid, have kun 398 givet Oplysning om dennes Længde. Forudsætter man, at den ledige Tid for de 167 Syersker, hvorom brugbare Oplysninger mangle, har været under 3 Maaneder, har 22 pCt. af samtlige Syersker haft en ledig Tid af under 3 Maaneder, 14 pCt. er gaaet ledige 3—6 Maaneder og 4 pCt. mere end et halvt Aar. Resten — tre Femtedele — har været beskæftigede hele Aaret (42 pCt. med jævnt og 18 pCt. med varierende Arbejde)¹⁾.

Efter den ledige Tids Længde fordelte de 398 Syersker sig saaledes:

Ledig Tid	Antal Syersker	pCt.
1 Maaned	37	9
2 Maaneder	104	26
3 —	81	20
4 —	76	19
5 —	43	11
6 —	15	4
7 —	16	4
8 —	16	4
9 —	10	3
Tilsammen...	398	100

¹⁾ I den af Poul Sveistrup i 1891—92 foretagne Undersøgelse af de københavnske Syerskers Livsvilkaar oplyses det, at to Tredjedele havde

Den gennemsnitlige Længde af den ledige Tid var 3,7 Maaneder. En Fjerdedel gik ledige i 2 Maaneder, en Femtedel i 3 Maaneder og lige saa mange i 4 Maaneder, godt en Tiendedel havde 5 Maaneders ledig Tid og 15 pCt. et halvt Aar eller derover.

Inden for de enkelte Fag var den ledige Tids Længde ret forskellig. I nedenstaaende Tabel 10 ere Syerskerne fagvis fordelte

Tabel 10.

Beskæftigede ved Syning af	Antal Syersker med ledig Tid, fordelt efter den ledige Tids Længde								Den gennemsnitlige Længde af den ledige Tid	
	Absolute Tal				Forholdstal				for Syersker med ledig Tid, Antal Dage	for samtlige Syersker Antal Dage
	indtil 3 Maaneder	3-6 Maaneder	6 Maaneder og derover	Tilsammen	indtil 3 Maaneder	3-6 Maaneder	6 Maaneder og derover	Tilsammen		
Herrekonfektion	50	33	4	87	58	37	5	100	80	30
Kaaber og Overstykker	42	112	18	172	24	65	11	100	115	75
Kjoler og Bluser	7	5	1	13	54	38	8	100	90	30
Børnekonfektion	11	12	5	28	39	43	18	100	110	60
Kravats, Linned m. v.	11	8	1	20	55	40	5	100	85	10
Handsker	3	11	"	14	21	79	"	100	85	15
Straahatte og Kasketter	7	15	4	26	27	58	15	100	120	100
Vattæpper	"	"	20	20	"	"	100	100	240	230
I øvrigt	10	4	4	18	56	22	22	100	105	45
Tilsammen	141	200	57	398	35	50	15	100	110	45

efter Længden af den ledige Tid. Den gennemsnitlige Længde af den ledige Tid er vedføjet, særskilt for de Syersker, der i det hele taget gik ledige, og for samtlige Syersker.

ledig Tid; en Tredjedel gik ledige mindre end 3 Maaneder og en Tredjedel i over 3 Maaneder mod henholdsvis 22 og 18 pCt. efter nærværende Undersøgelse. Arbejdet synes saaledes nu at være langt mere jævnt fordelt end dengang. Fuldstændig paalidelig er Sammenligningen dog ikke. Sveistrups Undersøgelse omfatter ogsaa Syersker, der sy paa Systue eller for private, men mellem disse Grupper er der dog ingen væsentlig Forskel i denne Henseende. Fagenes Rækkefølge er ogsaa nu fuldstændig den samme som tidligere, og den mere jævne Fordeling af Arbejdet er saaledes kommet alle Fag til Gode i nogenlunde samme Grad. Af væsentlig Betydning i denne Forbindelse er det, at Lagerarbejde, der som nævnt giver forholdsvis jævn Beskæftigelse, er kommet til at spille en stadig større Rolle.

De mest udprægede Sæsonfag (Syning af Vattæpper, Straahatte og Kasketter samt Kaaber og Overstykker) havde den længste ledige Tid. Af Kaabe- og Overstykkesyerskerne samt af Straahatte- og Kasketsyerskerne havde tre Fjerdedele over 3 Maaneders ledig Tid (gennemsnitlig henimod 4 Maaneder), og de 20 Vattæppesyersker vare alle ledige i over et halvt Aar (i Gennemsnit 8 Maaneder). Paa den anden Side var den ledige Tid gennemgaaende kortest i de Fag, hvor Beskæftigelsen var mest regelmæssig. Handske- samt Kravats- og Linnedsyerskerne havde kun $2\frac{3}{4}$ Maaneders ledig Tid og de, der syede Kjoler og Bluser, kun 3 Maaneder. Dog havde Herreskrædderinderne, af hvilke henimod to Tredjedele havde varierende Arbejde, en endnu kortere ledig Tid (kortest for Jakkesyersker, længst for Benklædesyersker, og henimod $\frac{1}{2}$ Maaned kortere for Lagersyersker end for dem, der syede Bestillingsarbejde¹⁾). Inden for Gruppen «I øvrigt» havde de, der syede Possementvarer og Bælter samt Broderier, kun 2 Maaneders ledig Tid, Korssetsyerskerne havde $2\frac{1}{2}$ Maaned og de øvrige Smaagrupper 4 à 5 Maaneders ledig Tid. I Tabellens sidste Kolonne er den ledige Tid fordelt paa samtlige Syersker (altsaa ogsaa de Syersker, der have jævnt Arbejde, medregnede). De 167 Syersker, der ikke have givet Oplysning om den ledige Tids Længde, ere herved forudsat at gaa ledige lige saa længe som de Syersker, for hvilke saadanne Oplysninger foreligge. Dette er dog utvivlsomt for højt regnet, og Tallene blive derfor noget for store, uden at dette dog paavirker Forholdet mellem Fagene indbyrdes.²⁾ Den ledige Tid for samtlige Syersker bliver saaledes i Gennemsnit 45

1) De kvindelige Herreskræddere havde noget længere ledig Tid end de mandlige, for samtlige Syersker gennemsnitlig 30 Dage aarlig mod 20 for de mandlige.

2) Regner man, at de 167 Syersker have gaaet ledige i 2 Maaneder, hvilket sikkert er nærmere det rigtige, vilde den gennemsnitlige Længde af den ledige Tid blive 38 Dage i Stedet for 45. Efter den af Sveistrup i 1891—92 foretagne Undersøgelse udgjorde den gennemsnitlige Længde af den ledige Tid for samtlige Syersker 50 à 55 Dage aarlig, altsaa 10 à 15 Dage længere end efter nærværende Undersøgelse. Navnlig for Herreskrædderinder og Linnedsyersker synes den ledige Tid at betyde mindre nu end før.

Dage aarlig eller $1\frac{1}{2}$ Maaned (Søn- og Helligdage medregnede). Mindst betyder den ledige Tid for Linned- og Handskesyerskerne (ca. $\frac{1}{2}$ Maaned), noget mere for Herreskrædderinder, Kjole- og Blusesyersker samt Børnekonfektionssyersker med henholdsvis 1 og 2 Maaneder. Derimod gik gennemsnitlig Aaret igennem af Kaabe- og Overstykkesyerskerne en Femtedel, af Straahatte- og Kasketsyerskerne over en Fjerdedel og af Vattæppesyerskerne endogsaa to Tredjedele ledige. I Overensstemmelse med det ovenfor Side 52 nævnte var inden for Herrekonfektionen den ledige Tid længst for de Syersker, der syede Bestillingsarbejde (50 Dage i Gennemsnit om Aaret mod 20 Dage for Lagersyersker); i Kaabe- og Overstykketaget betød den ledige Tid derimod mest for Lagersyerskerne (80 Dage mod 70).

I nedenstaaende Tabel 11 er der meddelt Oplysning om, i hvilke Maaneder den ledige Tid indtræffer.

Tabel 11.

Beskæftigede ved Syning af	Antal Syersker med Oplysning om den ledige Tids Længde	Heraf var ledige i											
		Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December
Herrekonfektion	87	39	28	5	3	"	12	34	40	13	12	14	26
Kaaber og Overstykker	172	86	24	1	3	49	148	92	23	1	18	86	132
Kjoler og Bluser	13	5	7	1	"	"	3	11	10	1	1	1	"
Børnekonfektion	28	16	11	2	"	1	7	17	14	6	6	7	9
Kravats, Linned m. v.	20	10	7	4	2	1	5	10	7	1	1	2	4
Handsker	14	2	3	"	"	"	6	13	12	3	"	"	"
Straahatte og Kasketter	26	16	3	3	1	3	16	20	13	5	7	6	11
Vattæpper	20	20	10	3	1	1	9	18	19	20	20	19	19
Iøvrigt	18	7	5	3	1	2	1	11	7	4	1	3	6
Tilsammen	398	201	98	22	11	57	207	226	145	54	66	138	207

Der findes, som man vil se, to særlig døde Perioder, den ene om Sommeren den anden om Vinteren. Sommerledigheden begynder allerede at melde sig i Maj for i Juni og Juli at naa Toppunktet; i disse to Maaneder er over Halvdelen af samtlige Syer-

sker med ledig Tid uden Arbejde. I August aftager Ledigheden for i September at naa ned paa det laveste Punkt; dog gaar endnu i denne Maaned en Syvendedel af Syerskerne ledige. I November vokser Ledigheden atter stærkt, og i December og Januar gaar omtrent lige saa mange ledige som i Juni—Juli; i Februar er Antallet af ledige Syersker gaaet ned til det halve og i Marts og April ere næsten alle beskæftigede.

For Kaabe- og Overstykkesyerskerne ligge Sæsonerne noget tidligere end i de øvrige Fag. Sommerledigheden begynder allerede fra Midten af Maj, men varer til Gengæld ikke længere end til Udgangen af Juli; ogsaa Vinterledigheden begynder noget tidligere og holder op noget før end for de øvrige Syersker. I Kaabe- og Overstykkefaget er der et ret skarpt Skel mellem Sommer- og Vinterledighed, i September gaar saaledes saa at sige ingen ledige; i de øvrige Fag gaar Sommer- og Vinterledigheden ofte over i hinanden uden Afbrydelse. Dette er saaledes Tilfældet med Herre- og Børnekonfektioner og i endnu højere Grad med Vattæppesyerskerne, der omtrent alle gaa ledige fra Juli til Februar. Handskesyerskernes Vinterledighed rækker kun over Januar og Februar og omfatter selv i denne Tid kun ganske faa. Som Helhed betyder i øvrigt den ledige Tid kun lidt saa vel for Handskesyersker som for Linnedsyersker (jfr. Tabel 10 Side 54), og ogsaa af Kjole- og Blusesyerskerne samt af Børnekonfektionssyerskerne har en forholdsviis stor Del jævnt Arbejde hele Aaret.

Af de 815 Syersker, der i Følge Tabel 9 Side 51 havde varierende Arbejde (travl og død Tid), have 786 givet Oplysning om den travle Tids Længde, og i hvilke Maaneder af Aaret den indtræffer.

Efter den travle Tids Længde fordelte de 786 Syersker sig saaledes:

Travl Tid:	Antal Syersker	pCt.
1 Maaned	19	3
2 Maaneder	81	10
3 —	120	15
4 —	140	18
5 —	121	15
6 —	107	14
7 —	89	11
8 —	64	8
9—11 Maaneder	45	6
Tilsammen...	786	100

Den gennemsnitlige Længde af den travle Tid var 4,9 Maaneder. Godt en Fjerdedel havde travlt i højst et Fjerdingsaar, omtrent Halvdelen havde travlt i over et Fjerdingsaar men ikke over et halvt Aar, og en Fjerdedel havde travl Tid i over et halvt Aar.¹⁾

I nedenstaaende Tabel 12 er der fagvis meddelt en Fordeling af Syerskerne efter Længden af den travle Tid. Den gennemsnitlige Længde af den travle Tid, særskilt for de Syersker, der i det hele taget havde travlt, og for samtlige Syersker, er vedføjet.

Tabel 12.

Beskæftigede ved Syning af	Antal Syersker med travl Tid, fordelt efter den travle Tids Længde								Den gennemsnitlige Længde af den travle Tid	
	Absolute Tal				Forholdstal				for Syersker med travl Tid	for samtlige Syersker ^{*)}
	1-3 Maaneder	4-6 Maaneder	6 Maaneder og derover	Tilsammen	1-3 Maaneder	4-6 Maaneder	6 Maaneder og derover	Tilsammen		
									Antal Dage	Antal Dage
Herrekonfektion	101	103	22	226	45	46	9	100	120	75
Kaaber og Overstykker .	16	140	126	282	6	49	45	100	190	165
Kjoler og Bluser	6	16	5	27	22	59	19	100	145	60
Børnekonfektion	11	24	10	45	25	53	22	100	145	80
Kravats	12	10	5	27	44	37	19	100	130	55
Linned m. v.	31	22	8	61	51	36	13	100	105	30
Handsker	19	7	3	29	66	24	10	100	110	35
Straahatte og Kasketter	6	15	13	34	18	44	38	100	175	155
Vattæpper	"	27	1	28	"	96	4	100	120	120
I øvrigt	18	4	5	27	66	15	19	100	135	70
Tilsammen	220	368	198	786	28	47	25	100	145	80

*) De 29 Syersker, der ikke have givet Oplysning om den travle Tids Længde, ere her forudsat at have lige saa lang travl Tid som de øvrige.

¹⁾ I Overensstemmelse med det i Note 1 Side 53 anførte havde efter Sveistrups Undersøgelse i Begyndelsen af 1890'erne ni Tiendedele af samtlige Syersker travl Tid mod 58 pCt. efter nærværende Undersøgelse. Imidlertid er travl Tid et meget vagt Begreb, der kan opfattes paa ret forskellig Maade. Ved nærværende Undersøgelse har man saaledes henført de Syersker til jævnt Arbejde, som vel have angivet at have noget mere at bestille til visse Tider af Aaret end til andre, men som dog ikke have

De Fag, der have mest ledig Tid, have gennemgaaende ogsaa længst travl Tid. Sæsontravlheden var længst for Kaabe- og Overstykkesyerskerne med $6\frac{1}{3}$ Maaned; kun ganske faa have under 4 Maaneders travl Tid, og henimod Halvdelen havde travlt i over et halvt Aar. Straahatte- og Kasketsyersker havde travlt i 5,8 Maaneder, Kjole- og Blusesyersker samt Børnekonfektionssyersker i 4,8 Maaneder. Noget kortere var Sæsontravlheden for Kravatsyersker med 4,3 Maaneder og Herreskrædderinderne med 4 Maaneder. Af Herreskrædderinderne havde henimod Halvdelen ikke over 3 Maaneders travl Tid. Mindst betød den travle Tid for Handske- og Linnedsyerskerne; den travle Periode naaede for disse Fag kun $3\frac{1}{2}$ Maaned. — Et bedre Indtryk af Travlhedens Betydning for de forskellige Fag faar man dog ved ogsaa at tage Hensyn til de Syersker, der have jævnt Arbejde hele Aaret, og i Tabellens sidste Kolonne er den travle Tid fordelt paa samtlige Syersker. Ordner man paa Grundlag heraf Fagene efter den travle Tids Længde og vedføjer de tilsvarende Tal for den døde og ledige Tid, faas omstaaende Oversigt (øverst Side 60).

Der er gennemgaaende god Overensstemmelse mellem Tallene; jo længere den travle Tid er, des mindre Arbejde bliver der i den øvrige Del af Aaret, og den ledige Tid vokser derfor i samme

tillagt denne Forskel nogen væsentlig Betydning og ikke have kunnet angive nogen bestemt Tid paa Aaret for den travle Tid, og det samme er Tilfældet med de Syersker, der have opgivet en ganske minimal travl Tid, f. Eks. den sidste Uge før Paaske, Pinse eller Jul. Saadanne Syersker ere derimod rimeligvis af Sveistrup opførte med 1 Maaneders travl Tid, hvilket vanskeliggør en Sammenligning mellem før og nu. Der er dog ingen Grund til at antage, at dette Forhold alene er i Stand til at forklare den ret betydelige Forskel mellem Resultaterne af de to Undersøgelser (ses der bort fra de Syersker, der efter Sveistrup have 1 Maaneders travl Tid, bliver Forholdstallet for Syersker med travl Tid 80 i Stedet for 90 pCt.), og Arbejdet er saaledes faktisk nu jævner end før. Selve den travle Tid er derimod blevet længere (knap 5 Maaneder mod $3\frac{1}{2}$ Maaned). Delvis staar dette naturligvis i Forbindelse med, at der ved den tidligere Undersøgelse er bleven medtaget en Del Syersker med ganske kort travl Tid, men selv om der tages Hensyn hertil, er den travle Tid dog bleven forlænget ret betydeligt.

	Den gennemsnitlige Længde af		
	travl Tid	død Tid	ledig Tid
	Antal Dage	Antal Dage	Antal Dage
Kaabe- og Overstykkesyersker..	165	120	75
Straahatte- og Kasketsyersker..	155	105	100
Vattæppesyersker	120	10	230
Børnekonfektionssyersker	80	220	60
Herreskrædderinder	75	255	30
Kjole- og Blusesyersker.....	60	270	30
Handskeyersker	35	310	15
Kravats- og Linnedsyersker....	35	315	10

Grad. For Kaabe- og Overstykkesyersker er den ledige Tid dog forholdsvis kort ($2\frac{1}{2}$ Maaned mod $5\frac{1}{2}$ Maanedes travl Tid). Vattæppesyerskerne have derimod en særlig lang ledig Tid; i dette Fag vare Syerskerne enten travlt beskæftigede eller gik helt ledige. For Herreskrædderinder samt Kaabe- og Overstykkesyersker vare Tallene særskilt for Lager- og Bestillingsarbejde saaledes:

	Den gennemsnitlige Længde af		
	travl Tid	død Tid	ledig Tid
	Antal Dage	Antal Dage	Antal Dage
Hereskrædderinder:			
Lagerarbejde	65	275	20
Lager- og Bestillingsarbejde...	95	215	50
Kaabe- og Overstykkesyersker:			
Lagerarbejde	170	110	80
Lager- og Bestillingsarbejde...	150	140	70

Af Herreskrædderinderne havde Lagersyerskerne hyppigst jævnt Arbejde, af Kaabe- og Overstykkesyerskerne var dette derimod Tilfældet med de Syersker, der syede Bestillingsarbejde. I Modsætning til, hvad man kunde vente, synes Fagalderen ikke at spille nogen Rolle for den ledige eller travle Tids Længde; heller ikke den ægteskabelige Stilling er i denne Forbindelse af væsentlig Betydning. Dog have blandt Syersker med varierende Arbejde de gifte noget længere ledig Tid og snarest kortere travl Tid end ugifte og Enker. Paa den anden Side have de gifte Herreskrædderinder hyppigere jævnt Arbejde, hvilket imidlertid nærmest vil sige, at de hele Aaret kun have lidt at bestille; af Kaabe- og Overstykkesyersker er det netop de ugifte, der mest have jævnt Arbejde.

Til hvilke Tider af Aaret den travle Tid falder, vil fremgaa af nedenstaaende Tabel 13.

Tabel 13.

Beskæftigede ved Syning af	Antal Syersker med travl Tid	Heraf havde travl Tid i											
		Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December
Herrekonfektion	226	46	58	114	164	162	75	41	35	43	68	58	41
Kaaber og Overstykker	282	83	188	257	270	158	19	87	189	227	213	78	19
Kjoler og Bluser	27	5	3	11	22	24	9	2	3	11	17	13	9
Børnekonfektion	45	7	9	27	35	40	17	8	6	17	21	18	15
Kravats	27	2	4	12	15	22	7	1	3	4	11	15	19
Linned m. v.	61	15	15	23	35	42	18	9	6	7	15	18	24
Handske	29	2	4	9	14	22	2	2	2	7	11	11	11
Straahatte og Kasketter	34	8	18	22	26	28	6	2	16	23	23	17	10
Vattæpper	28	1	11	23	26	27	17	2	1	"	"	2	2
I øvrigt	27	11	13	13	17	15	6	3	6	8	10	7	12
Tilsammen	786	180	323	511	624	540	176	157	267	347	389	237	162

Da Sæsonerne i de forskellige Fag falde paa noget forskellige Tidspunkter, er der ingen Maaned, hvor ikke over en Femtedel af samtlige Syersker med travl Tid er særlig stærkt optaget. Foraarstravlheden er mest fremtrædende; den begynder i Februar, kulminerer i April og Maj, hvor ca. tre Fjerdedele have travlt, for i Juni og Juli at naa Minimum. Efteraarssæsonen begynder allerede i August og naar Toppunktet i September og Oktober, uden at Travlheden dog kommer til at berøre over Halvdelen af de Syersker, der i det hele taget havde travl Tid; i November er Sæsontravlheden aftagende, og December og Januar ere døde Maaneder.

Kaabe- og Overstykkesyerskernes Sæson begynder allerede i Januar og strækker sig ned gennem Februar med Højsæson i Marts og April, for navnlig fra Midten af Maj at tage stærkt af; i Løbet af Maj naar Faget ned paa Minimum, og i Juni har ikke engang

en Tiendedel travlt. I Juli begynder Efteraarssæsonen, der stiger i Travlhed indtil September og varer ved Oktober Maaned ud. Efteraarstravlheden er dog noget mindre end Foraarstravlheden. For de Syersker, der arbejde for Detailforretningerne (Bestillingsarbejde), ligge Sæsonerne $\frac{1}{2}$ à 1 Maaned senere, og det samme er Tilfældet med Kjole- og Blusesyerskerne, der desuden have en langt kortere Sæson (gennemsnitlig 2 Maaneders travl Tid mod 5,8 Maaneder for Kaabe- og Overstykkesyersker). Ogsaa i Børne- og Herrekonfektionen ligge Sæsonerne senere, men for disse Fag spiller Efteraarssæsonen kun en mindre Rolle; af Herreskrædderinderne have kun tre Tiendedele travlt i den bedste Efteraarssæson (Oktober), til Gengæld er der langt mere Arbejde i de døde Vinter- og Sommermaaneder. For Linnedsyerskerne ere Sæsonerne mindst udprægede; for dette Fag stiger Travlheden helt op imod Jul, og det samme er Tilfældet med Kravats- og Handskesyningen. Vattæppesyerskernes Sæson begynder i Februar og ender i Juni, særlig travlt er der i Marts—Maj; fra Juli til Januar gaa de ledige.

Som Afslutning paa nærværende Undersøgelse om Beskæftigelsens Variation er i nedenstaaende Oversigt for hver af Aarets 12 Maaneder givet Oplysning om, hvorledes de 1408 Syersker, der have meddelt brugbare Oplysninger, fordelte sig mellem travl, død og ledig Tid.

	Antal Syersker med			Af 100 Syersker havde		
	travl Tid	død Tid	ledig Tid	travl Tid	død Tid	ledig Tid
Januar	557	566	285	40	40	20
Februar	705	563	140	50	40	10
Marts	900	477	31	64	34	2
April	1018	374	16	73	26	1
Maj	929	398	81	66	28	6
Juni	552	564	292	39	40	21
Juli	533	559	316	38	39	23
August	646	557	205	46	39	15
September	730	601	77	52	43	5
Oktober	773	541	94	55	38	7
November	616	595	197	44	42	14
December	539	577	292	38	41	21

De 167 Syersker med ledig Tid og de 29 Syersker med travl Tid, der ikke have opgivet, paa hvilken Tid af Aaret henholdsvis den ledige og travle Tid indtræffer, ere her fordelte i Overensstemmelse med det for de øvrige Syersker gældende Forhold¹⁾, og de 593 Syersker med jævnt Arbejde ere fordelte mellem travl og død Tid, saaledes at de, der Aaret rundt arbejdede 8 Timer daglig eller derover, ere henførte til travl Tid, medens de Syersker, der arbejdede under 8 Timer, ere regnede under død Tid. De anførte Tal give et samlet Billede af de betydelige Svingninger i Arbejdets Fordeling, der findes inden for Konfektionsindustrien. I April er saa at sige alle optagne, og henimod tre Fjerdedele have tilmed særlig travlt. I Juli er Beskæftigelsen paa sit laveste Punkt, omtrent en Fjerdedel er ledige, og af Resten har kun Halvdelen travlt. Fra da af er Beskæftigelsen voksende indtil September og Oktober, men selv i disse Maaneder har kun godt Halvdelen travlt. I December og Januar har Ledigheden bredt sig til at berøre godt en Femtedel af samtlige Syersker, og kun Halvdelen af de øvrige har særlig meget at bestille.

e. Den daglige Arbejdstid.

Oplysning om den daglige Arbejdstid foreligger for ialt 1312 af de 1526 Syersker. Af de 214 Syersker, for hvilke Oplysning mangler, have ca. 100 været for kort Tid ved Faget til at kunne meddele brugbare Oplysninger om Arbejdstiden til de forskellige Tider af Aaret; for de øvrige har Arbejdet været særlig uregelmæssigt (Husgerning, Alderdom, Sygdom m. v.), og Arbejdstiden har gennemgaaende været betydelig kortere end normalt. Af de 1312 Syersker havde 530 jævnt Arbejde hele Aaret og 782 varierende Arbejde. For 174 Syersker veksledes der imidlertid kun mellem travl og ledig Tid, og den daglige Arbejdstid var for disse Syerskers Vedkommende i den travle Tid betydelig lavere end for de 608, der havde saavel travl som død Tid.

¹⁾ Herved er den ledige Tid kommet til at veje noget for stærkt til (jfr. Note 1 Side 50), uden at dette dog forrykker Billedet i væsentlig Grad.

Arbejdstiden er her opgivet netto, saaledes at ikke blot Spisetider m. v. ere fradragne, men ogsaa den Tid, der gaar med til at hente og bringe Tøjet. Opgivelserne vare hyppigt ret skønmæssige; særlig gælder dette naturligvis de gifte Syersker, der ofte slet ingen fast Arbejdstid have. I Tilfælde, hvor der holdes Tjenestepige, hvilket i Kaabe- og Overstykkefaget ikke er saa sjældent, kan der naturligvis sys mere regelmæssigt; i flere Tilfælde er det tilmed oplyst, at Syersken netop havde Pigen for at kunne faa mere Ro og Tid til Syningen. For den travle Tids Vedkommende ere de meddelte Oplysninger gennemgaaende et korrekt Udtryk for den virkelige Arbejdsdag; dette gælder derimod ikke den døde Tid, hvor der hyppigt arbejdes stødvis med smaa travle og ledige Perioder (jfr. det oven for Side 19 for de mandlige Herreskræddere bemærkede). De meddelte Oplysninger kunne derfor for den døde Tid kun betragtes som Gennemsnitsudtryk, og i flere Tilfælde have Syerskerne slet ikke kunnet besvare det paagældende Spørgsmaal. Der foreligger derfor kun Oplysning om Arbejdsdagens Længde for 500 af de 608 Syersker med død Tid.

De Syersker, der havde jævnt Arbejde hele Aaret, arbejdede gennemsnitlig Aaret igennem 8,6 Timer daglig; for de Syersker, der havde varierende Arbejde, var Arbejdsdagen i den travle Tid 9,9 Timer og i den døde Tid 6,9 Timer. Udskiller man imidlertid de 174 Syersker, der enten havde travlt eller gik helt ledige, og som i den travle Tid kun arbejdede 8,5 Timer, bliver den gennemsnitlige Arbejdsdag i den travle Tid for de øvrige 608 Syersker 10,3 Timer.

Da den travle Tid for samtlige Syersker med varierende Arbejde gennemsnitlig udgjorde 4,8 Maaneder mod 4,1 Maanedes død Tid, bliver den gennemsnitlige Arbejdsdag for hele den Tid, der arbejdes, en Ubetydelighed kortere for de Syersker, der havde varierende Arbejde, end for de jævnt beskæftigede, og tages desuden Hensyn til den ledige Tid, bliver den gennemsnitlige daglige Arbejdstid for hele Aaret endogsaa et Par Timer kortere.

Fordeler man de 530 Syersker med jævnt Arbejde efter Arbejdsdagens Længde, faas følgende Oversigt:

	Antal Syersker	
	Absolut	pCt.
Under 4 Timer	23	4
4— 6 —	76	14
6— 8 —	100	19
8—10 —	126	24
10—12 —	124	23
12—14 —	62	12
14 Timer og derover...	19	4
Tilsammen...	530	100

Knap to Femtedele arbejdede over 10 Timer daglig og 16 pCt. over 12 Timer; paa den anden Side arbejdede henimod to Femtedele (37 pCt.) under 8 Timer og 18 pCt. endogsaa under 6 Timer daglig.

Arbejdstiden i de forskellige Fag vil fremgaa af nedenstaaende Tabel 14.

Tabel 14.

Beskæftigede ved Syning af	Antal Syersker med jævnt Arbejde, fordelt efter Arbejdsdagens Længde				Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde Antal Timer
	under 6 Timer	6—10 Timer	10 Timer og derover	Til-sammen	
Herrekonfektion.....	20	43	57	120	8,9
Kaaber og Overstykker..	4	20	22	46	9,4
Kjoler og Bluser.....	6	15	14	35	8,7
Børnekonfektion.....	7	8	19	34	9,2
Kravats.....	9	11	15	35	8,4
Linned m. v.	34	71	43	148	8,2
Handsker.....	13	38	31	82	8,5
I øvrigt.....	6	20	4	30	7,7
Tilsammen...	99	226	205	530	8,6

En kort Arbejdsdag findes navnlig blandt Kravats-, Linned- og Børnekonfektionssyersker; i alle disse Fag arbejdede over en Femtedel under 6 Timer daglig mod 19 pCt. af samtlige Syersker med jævnt Arbejde. Børnekonfektionen var imidlertid ogsaa det Fag, hvor der forekommer forholdsvis flest Syersker med en Arbejdsdag paa 10 Timer eller derover, og Arbejdsdagens gennem-

snitlige Længde blev saaledes endogsaa lidt længere end i Herrekonfektionen og omtrent lige saa lang som i Kaabe- og Overstykkefaget, i hvilke to Fag der ligeledes fandtes forholdsvis mange Syersker med en Arbejdsdag af 10 Timer eller derover. Løvrigt er Forskellen mellem Fagene indbyrdes ikke særlig stor.

For de Syersker, der havde travl Tid, var Arbejdsdagen i den travle Tid af Aaret gennemsnitlig 9,9 Timer eller 1,3 Time længere end Gennemsnittet for Syersker med jævnt Arbejde.

I nedenstaaende Tabel 15 er der meddelt en Oversigt over Arbejdsdagens Længde for de forskellige Fag:

Tabel 15.

Beskæftigede ved Syning af	Antal Syersker, fordelt efter Arbejdsdagens Længde i den travle Tid							Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde Antal Timer
	4-6 Timer	6-8 Timer	8-10 Timer	10-12 Timer	12-14 Timer	14 Timer og derover	Til- sammen	
Herrekonfektion.....	7	27	48	60	45	22	209	10,3
Kaaber og Overstykker.....	10	26	82	90	54	20	282	10,0
Kjoler og Bluser.....	"	"	7	13	2	3	25	10,8
Børnekonfektion.....	3	6	14	6	8	4	41	9,8
Kravats.....	1	4	7	4	4	5	25	10,3
Linned m. v.....	5	7	24	23	17	2	78	9,9
Handsker.....	5	5	2	9	13	1	35	10,0
I øvrigt.....	14	20	28	12	11	2	87	8,0
Tilsammen...	45	95	212	217	154	59	782	9,9

Af de 782 Syersker med travl Tid arbejdede mellem Halvdelen og tre Femtedele (55 pCt.) i den travle Tid 10 Timer eller derover og over en Fjerdedel endogsaa 12 Timer eller derover; derimod arbejdede kun 18 pCt. under 8 Timer. Af de forskellige Fag havde Kjole- og Blusesyerskerne den længste Arbejdsdag. Ordner man Fagene efter det forholdsvis Antal Syersker med en Arbejdsdag af 10 Timer eller derover, faas omstaaende Oversigt (Side 67, øverst); de tilsvarende Tal for Syersker med en Arbejdsdag paa under 8 Timer og for Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde ere vedføjede:

	Af 100 Syersker arbejdede		Gennem- snitlig Antal Timer
	10 Timer eller derover	under 8 Timer	
Kjole- og Blusesyersker.....	72	"	10,8
Handskesyersker	66	28	10,0
Herreskrædderinder	61	16	10,3
Kaabe- og Overstykkesyersker....	58	13	10,0
Linnedsyersker	54	15	9,9
Kravatsyersker	52	20	10,3
Børnekonfektionssyersker.....	45	22	9,8
I øvrigt	29	39	8,0
Tilsammen...	55	18	9,9

Tallene vise et ret regelmæssigt Forløb. Dog er Gennemsnittet for Handskesyersker noget lavt i Betragtning af, at det er det Fag, hvor der næst efter Kjole- og Blusesyningen hyppigst arbejdes 10 Timer eller derover, men dette skyldes, at der ogsaa er forholdsvis mange Handskesyersker med en kort Arbejdsdag (gamle Syersker).

Som ovenfor nævnt bliver Arbejdsdagen i den travle Tid ca. $\frac{1}{2}$ Time længere, naar man udskiller de 174 Syersker, der ikke vekslede mellem travl og død Tid, men enten havde travlt eller gik helt ledige. Nedenfor er der meddelt en Oversigt over de Fag, hvor denne Sondring er af væsentlig Betydning.

	Med død Tid		Uden død Tid	
	Antal Syersker	Gennemsnitlig Antal Timer	Antal Syersker	Gennemsnitlig Antal Timer
Herreskrædderinder	198	10,4	11	8,0
Kaabe- og Overstykkesyersker	188	10,5	94	8,9
Børnekonfektionssyersker ...	31	10,3	10	8,1
Linnedsyersker	65	10,0	13	8,1
Handskesyersker	30	10,6	5	5,7

Foretages den her gennemførte Korrektion, komme Handskesyersker ogsaa i Henseende til Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde lige efter Blusesyersker, og Kaabe- og Overstykkesyersker faa en lidt længere Arbejdsdag end Herreskrædderinderne.

Om Arbejdsdagens Længde i den den døde Tid foreligger der kun Oplysning for 500 Syersker; jfr. omstaaende Oversigt:

	Antal Syersker	
	Absolut	pCt.
Under 4 Timer.....	63	12
4— 6 —	103	20
6— 8 —	134	27
8—10 —	144	29
10—12 —	43	9
12 Timer og derover...	13	3
Tilsammen...	500	100

I den døde Tid arbejder kun godt en Tiendedel 10 Timer eller derover, derimod arbejder tre Femtedele under 8 Timer daglig og en Tredjedel endogsaa under 6 Timer.

For de forskellige Fag indeholder nedenstaaende Tabel 16 Oplysning om Arbejdsdagens Længde i den døde Tid.

Tabel 16.

Beskæftigede ved Syning af	Antal Syersker, fordelt efter Arbejdsdagens Længde i den døde Tid				Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde Antal Timer
	under 6 Timer	6—10 Timer	10 Timer og derover	Tilsammen	
Herrekonfektion.....	72	80	13	165	6,1
Kaaber og Overstykker..	35	98	26	159	7,4
Kjoler og Bluser.....	7	10	5	22	7,2
Børnekonfektion.....	11	12	3	26	6,9
Kravats	8	14	1	23	6,7
Linned m. v.....	15	28	6	49	7,0
Handsker.....	2	18	2	22	7,9
I øvrigt.....	16	18	"	34	5,7
Tilsammen...	166	278	56	500	6,9

Handskesyningen, i hvilket Fag Arbejdstiden i øvrigt nærmest var normal, havde i den døde Tid den længste Arbejdsdag; derimod arbejdedes der i Herrekonfektionen, der i den travle Tid havde en forholdsvis lang Arbejdsdag, i den døde Tid kortest af alle Fag (bortset fra Gruppen «I øvrigt», der overalt staar med den korteste Arbejdsdag).

For at faa bedre Overblik over Arbejdsdagens forskellige Længde i den travle og døde Tid har man nedenfor ordnet

Fagene efter Størrelsen af Forskellen mellem den Tid, da der var travlt¹⁾, og den Tid, da der kun var lidt at bestille (død Tid).

	Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde		
	Travlt Tid	Død Tid	Forskel
	Timer	Timer	Timer
Herreskrædderinder	10,4	6,1	4,3
Kravatsyersker	10,3	6,7	3,6
Kjole- og Blusesyersker	10,3	7,2	3,6
Børnekonfektionssyersker	10,3	6,9	3,4
Kaabe- og Overstyksesyersker ...	10,5	7,4	3,1
Linnedsyersker	10,0	7,0	3,0
Handskesyersker	10,6	7,9	2,7

For samtlige Syersker var Forskellen gennemsnitlig 3,4 Timer. Større Udsving end Gennemsnittet udvise Herreskrædderinder, Kravatsyersker samt Kjole- og Blusesyersker; derimod var navnlig for Linned- og Handskesyerskerne Forskellen mellem Arbejdsdagens Længde i den travle og døde Tid mindre end normalt.

Medens Forskellen mellem Arbejdsdagens Længde i den travle og den døde Tid gennemsnitlig var ca. 3 Timer, var dette Udsving højst forskelligt for de forskellige Syersker. Af de 500 Syersker, for hvilke der foreligger Oplysning om Arbejdsdagens Længde saavel i den travle som i den døde Tid, var Forskellen saaledes for

48 Syersker eller 10 pCt. under 2 Timer					
152	—	—	30	—	2—4 —
172	—	—	34	—	4—6 —
99	—	—	20	—	6—8 —
25	—	—	5	—	8—10 —
4	—	—	1	—	over 10 —

Søndagsarbejde er ret almindeligt i Konfektionsfagene, navnlig i den travle Tid. Af de Syersker, der vare nogenlunde jævnt beskæftigede hele Aaret, arbejdede en Tredjedel regelmæssigt om Søndagen; af de Syersker, der havde varierende Arbejde, havde derimod over Halvdelen Søndagsarbejde i den travle Tid. I omstaaende Oversigt er der for 748 af de 815 Syersker med varierende Arbejde meddelt nærmere Oplysning herom:

¹⁾ Bortset fra de 174 Syersker, der ikke havde død Tid.

Beskæftigede ved Syning af	Med Søndagsarbejde	Uden Søndagsarbejde	Tilsammen	Af 100 Syersker havde Søndagsarbejde
Herrekonfektion	103	97	200	52
Kaaber og Overstykker ...	144	120	264	55
Kjoler og Bluser	18	8	26	69
Børnekonfektion	17	25	42	40
Linned, Kravats m. v.	49	46	95	52
Handsker	19	16	35	54
I øvrigt	36	50	86	42
Tilsammen...	386	362	748	52

Kaabe- og Overstykkesyersker, Handskesyersker og navnlig Kjole- og Blusesyersker havde noget hyppigere Søndagsarbejde end de øvrige Fag; i Børnekonfektionen samt i de Smaafag, der ere henførte til Gruppen «I øvrigt», forekom Søndagsarbejde derimod sjældent. Af de 386 Syersker, der regelmæssigt havde Søndagsarbejde i den travle Tid, have 242 eller 63 pCt. ikke kunnet give Oplysning om, hvor mange Timer der almindeligvis arbejdes, og for de allerfleste af disse er Søndagsarbejdet rimeligvis af ringe Betydning. Tilbage bliver der saaledes kun 144 Syersker, og disse arbejdede gennemsnitlig $7\frac{1}{2}$ Time.

Foruden den egentlige Arbejdstid gaar der en ikke ringe Tid med at hente og bringe Tøjet. Dette betyder ikke blot en reel Forlængelse af Arbejdsdagen, som det i flere Henseender vilde være urigtigt ikke at tage med i Betragtning, men medfører desuden en positiv Udgift i Form af Sporvognspenge. Nærmere Oplysning herom foreligger kun for 961 Syersker og vedrører den Tid af Aaret, da der var mest at bestille¹⁾. 205 havde andre (Børn, Bypige m. v.) til at hente og bringe Tøjet, de øvrige 756 gik selv og brugte hertil i Gennemsnit $5\frac{1}{2}$ Time om Ugen²⁾. For de mandlige Herreskræddere udgjorde Leveringstiden i den travle Tid ligeledes $5\frac{1}{2}$ Time om Ugen (jfr. ovenfor Side 21),

¹⁾ Der mangler saaledes Oplysning for det her berørte Forholds Vedkommende for 565 Syersker. Dette skyldes alene, at man ikke har stillet det paagældende Spørgsmaal til alle, og der er saaledes ingen Grund til at antage, at Leveringstiden for de Syersker, for hvilke Oplysning mangler, afviger fra det her meddelte Resultat.

²⁾ Heraf fik dog 70 (næsten alle Kaabe- og Overstykkesyersker) Tøjet bragt af Forretningens Bude, men maatte selv aflevere de færdige Varer.

men da Mændene hovedsagelig syede Bestillingsarbejde, hvor der, som Følge af at Tøjet ofte skal prøves flere Gange, medgaar en hel Del mere Tid end ved Lagerarbejde, kunde Tallet for Syersker synes noget højt. Dette kan imidlertid forklares derved, at Syerskerne ikke, saaledes som Tilfældet er med de mandlige Skræddere, i særlig Grad bo i Forretningens Nærhed. En Tur til Forretningen tog saaledes for Syersker gennemsnitlig over $1\frac{1}{2}$ Time, medens det for de mandlige Arbejdere kun var en god Times Tid. Af de 756 Syersker, der gik selv, var 214 gennemsnitlig i Forretningen hver Dag og lige saa mange (213) hver anden Dag; 177 var i Forretningen 2 Gange om Ugen, 68 gik 1 Gang, 64 gik 4 Gange og 20 gennemsnitlig 5 Gange om Ugen. For de forskellige Fag indeholder nedenstaaende Oversigt nærmere Oplysninger:

Beskæftigede ved Syning af	Af 100 Syersker		Af 100 Syersker, som gik selv, var i Forretningen		Gennemsnitlig Antal Timer om Ugen
	havde andre til at gaa af	gik selv	1-3 Gange om Ugen	4-6 Gange om Ugen	
Herrekonfektion.....	11	89	37	63	6,5
Kaaber og Overstykker..	35	65	77	23	5,8
Kjoler og Bluser.....	12	88	66	34	5,5
Børnekonfektion.....	25	75	52	48	4,8
Linned, Kravats m. v....	16	84	64	36	5,0
Handsker.....	18	82	88	12	4,6
I øvrigt.....	25	75	51	49	5,9
Tilsammen...	21	79	61	39	5,6

Det var navnlig Kaabe- og Overstykkesyerskerne, der havde andre til at gaa med Tøjet. I dette bedst lønnede Fag holdes ikke sjældent Bypige¹⁾; i de øvrige Fag var det almindeligvis Børn eller andre Paarørende, der bragte Tøjet til Forretningen, og det bliver saaledes navnlig de gifte Kvinder, som fritages for den Tidsspilde, der følger af, at Syersken selv maa i Forretningen. Herrekonfektionen var det Fag, hvor Syersken hyppigst selv gik, kun lidt over en Tiendedel havde andre til at gaa, medens dette i Kaabe- og Overstykkefaget var Tilfældet med over en Tredjedel.

¹⁾ I alt havde 86 Syersker andre til at gaa med Tøjet, og af disse havde to Tredjedele Bypige.

Herreskrædderinderne vare ved Siden heraf de Syersker, der brugte mest Tid til at gaa i Forretningen; henimod to Tredjedele vare i Forretningen mere end hveranden Dag, medens ikke engang en Fjerdedel af Kaabe- og Overstykkesyerskerne var der saa hyppigt. For Herreskrædderinderne betyder dette Forhold en Forlængelse af den daglige Arbejdstid med 1,1 Time. Der klages navnlig i dette Fag ret stærkt over de mange Ture i Forretningen, hvor det ofte helst ses, at Syerskerne møde, selv om der ikke er Arbejde til dem alle. I Kaabe- og Overstykkefaget medgaar der for de Syersker, der selv gaa i Forretningen, omtrent lige saa megen Tid (gennemsnitlig henimod 1 Time daglig), men dette skyldes som nævnt ikke, at Syerskerne maa saa hyppigt i Forretningen, men at en Forretningstur varer saa længe (1,9 Time mod 1,5 i Herrekonfektionen). Hvorvidt dette hænger sammen med, at Syerskerne bo længere fra Forretningen end i de øvrige Fag, eller muligvis skyldes en længere Ventetid paa Lagrene, kan ikke afgøres. For det sidste Forhold taler, at der her gennemgaaende er Tale om meget store Forretninger med en Mængde Syersker. Under saadanne Forhold er det rimeligt, at Ekspeditionen paa Lagrene tager noget længere Tid. Ogsaa i Kjole- og Blusesyningen tager den enkelte Tur forholdsvis lang Tid (1,8 Timer), kortest er den i Børnekonfektionen (1,2 Timer). Handskesyningen er det Fag, hvor der gaar mindst Tid til Spilde med at hente og bringe Varerne; kun en Niendedel var i Forretningen mere end hveranden Dag. Endnu mindre Tid gik der for de Syersker, der syede Agramaner, Bælter og Straahatte. Derimod brugte Kasket- og Vattæppesyersker endnu længere Tid end Herreskrædderinderne. Størstedelen var i Forretningen hver Dag, ofte mere end 1 Gang. Vattæppesyerskerne brugte gennemsnitlig 1,4 Time og Kasket-syerskerne 1,6 Time daglig.

f. Arbejdstid, efter Alder og ægteskabelig Stilling.

Giftede Kvinder arbejde gennemgaaende betydelig kortere end de øvrige Syersker. Gennemsnitlig var de ugifte Kvinders Arbejdsdag godt $1\frac{1}{2}$ Time længere end de giftes og Enkernes end-

ogsaa henimod 2 Timer længere. I nedenstaaende Tabel 17 er der særskilt for Syersker med jævnt og varierende Arbejde og for de sidstes Vedkommende særskilt for travl og død Tid meddelt en Oversigt over Arbejdsdagens Længde henholdsvis for Ugifte, Gifte og Enker.

Tabel 17.

	Antal Syersker, fordelt efter Arbejdsdagens Længde								Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde Antal Timer
	Absolutte Tal				Forholdstal				
	under 6 Timer	6-10 Timer	10 Timer og derover	Til- sammen	under 6 Timer	6-10 Timer	10 Timer og derover	Til- sammen	
Jævnt Arbejde									
Ugifte	20	96	85	201	10	48	42	100	9,0
Gifte	67	91	49	207	32	44	24	100	7,5
Enker	12	39	71	122	10	32	58	100	9,8
Tilsammen...	99	226	205	530	19	43	38	100	8,6
Travl Tid									
Ugifte	7	87	213	307	2	29	69	100	10,7
Gifte	37	171	116	324	11	53	36	100	8,8
Enker	1	49	101	151	1	32	67	100	10,9
Tilsammen...	45	307	430	782	6	39	55	100	9,9
Død Tid									
Ugifte	53	123	32	208	26	59	15	100	7,4
Gifte	90	86	13	189	48	45	7	100	6,0
Enker	23	69	11	103	22	67	11	100	7,2
Tilsammen...	166	278	56	500	33	56	11	100	6,9

Blandt de 530 Syersker med jævnt Arbejde havde af de gifte kun en Fjerdedel en Arbejdsdag paa 10 Timer eller derover, af de ugifte arbejdede over to Femtedele og af Enkerne endogsaa henimod tre Femtedele saa længe. I den travle Tid var Forskellen mellem de ugiftes og giftes Arbejdsdag endnu mere udpræget; medens kun 36 pCt. af de gifte havde en Arbejdsdag paa 10 Timer eller derover, havde af de ugifte omtrent dobbelt saa mange en saa lang Arbejdsdag. Enkernes Arbejdsdag var derimod forholdsvist noget kortere i den travle Tid end for Syersker med jævnt Arbejde, og i den døde Tid arbejdede de endogsaa lidt

kortere end de ugifte, men dog stadig over 1 Time længere end de gifte. Udsvinget mellem travl og død Tid var størst for Enker (3,7 Timer), mindst for gifte (2,8 Timer).

Den samme Forskel, som her for samtlige Syersker er paa vist mellem ugiftes, giftes og Enkers Arbejdsdag, findes ogsaa inden for de forskellige Fag; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde i Timer			
	Ugifte	Gifte	Enker	Tilsammen
Jævnt Arbejde				
Herreskrædderinder	10,0	7,9	10,7	8,9
Kaabe- og Overstykkesyersker	10,4	7,6	9,7	9,4
Linnedsyersker m. v.	7,8	7,1	10,0	8,2
Øvrige Syersker	9,1	7,5	9,1	8,5
Travl Tid				
Herreskrædderinder	11,5	9,1	11,1	10,3
Kaabe- og Overstykkesyersker	10,7	8,8	10,2	10,0
Linnedsyersker m. v.	11,2	8,2	11,1	9,9
Øvrige Syersker	9,8	8,4	10,5	9,3
Død Tid				
Herreskrædderinder	6,8	5,4	6,8	6,1
Kaabe- og Overstykkesyersker	7,8	6,7	7,9	7,4
Linnedsyersker m. v.	7,5	5,7	7,2	7,0
Øvrige Syersker	7,2	6,2	6,8	6,8

Af de Syersker, der havde jævnt Arbejde, havde Enkerne gennemgaaende den længste Arbejdsdag. En enkelt Undtagelse danne Kaabe- og Overstykkesyerskerne, hvor de ugifte gennemsnitlig arbejdede 0,7 Time længere end Enkerne; paa den anden Side var Enkernes Arbejdsdag i Linnedsyningen endogsaa over 2 Timer længere end de ugiftes. I dette Fag findes der ikke saa faa unge Piger, der bo hjemme og have Syning som Bierhverv, og de ugiftes Arbejdsdag bliver derfor ikke meget længere end de giftes. Blandt Enkerne findes der derimod ved Siden af saadanne, der i Lighed med de ugifte have Syning som Bierhverv, adskillige, for hvem Syningen er egentligt Erhvervsarbejde. I den travle Tid arbejdede Enkerne i alle de 3 særlig nævnte Grupper lidt kortere end de ugifte.

Ogsaa Alderen udøver en tydelig Indflydelse paa Arbejdsdagens Længde; jfr. omstaaende Tabel 18.

Tabel 18.

	Antal Syersker, fordelt efter Arbejds- dagens Længde								Arbejds- dagens gen- nemsnitlige Længde
	Absolutte Tal				Forholdstal				
	under 6 Timer	6-10 Timer	10 Timer og derover	Til- sammen	under 6 Timer	6-10 Timer	10 Timer og derover	Til- sammen	Antal Timer
Jævnt Arbejde									
Under 30 Aar	23	48	22	93	25	51	24	100	7,6
30-39 —	31	64	55	150	21	42	37	100	8,5
40-49 —	22	54	58	134	17	40	43	100	8,9
50 Aar og derover...	23	60	70	153	15	39	46	100	9,0
Tilsammen...	99	226	205	530	19	43	38	100	8,6
Travl Tid									
Under 30 Aar	13	80	78	171	8	47	45	100	9,3
30-39 —	15	100	135	250	6	40	54	100	9,8
40-49 —	12	74	115	201	6	37	57	100	10,0
50 Aar og derover...	5	53	102	160	3	33	64	100	10,7
Tilsammen...	45	307	430	782	6	39	55	100	9,9
Død Tid									
Under 30 Aar	40	55	8	103	39	53	8	100	6,5
30-39 —	45	89	18	152	30	58	12	100	6,9
40-49 —	44	75	11	130	34	58	8	100	6,6
50 Aar og derover...	37	59	19	115	32	51	17	100	6,9
Tilsammen...	166	278	56	500	33	56	11	100	6,9

Arbejdsdagens Længde er jævnt stigende med Alderen. Af de Syersker, der havde jævnt Arbejde, arbejdede af de unge Syersker (under 30 Aar) kun 21 pCt. 10 Timer daglig eller derover, i den ældste Aldersgruppe (50 Aar og derover) var dette Tilfældet med 46 pCt. Forskellen var gennemsnitlig 1,4 Timer. En ganske tilsvarende Forskel genfindes i den travle Tid. Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde stiger jævnt fra 9,3 til 10,7 Timer; af de ældste Syersker arbejdede i den travle Tid henimod to Tredjedele 10 Timer daglig eller derover, af de yngste havde kun 45 pCt. en saa lang Arbejdsdag. I den døde Tid ere Arbejdsforholdene for uregelmæssige til, at man kan paavise en lignende Sammenhæng mellem Alderen og Arbejdstiden. De givne Oplysninger ere og-

saa, som ovenfor Side 64 nævnt, for den døde Tids Vedkommende i Almindelighed rent skønsmæssige og ret upaalidelige.

Forholdet er imidlertid ret forskelligt for de forskellige Civilstandsgrupper; jfr. nedenstaaende Tal for Syersker med jævnt Arbejde og travl Tid:

Jævnt Arbejde	Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde i Timer			
	Ugifte	Gifte	Enker	Tilsammen
Under 30 Aar.....	8,4	6,6	—	7,6
30—39 —	9,6	7,3	10,1	8,5
40—49 —	9,5	7,7	10,1	8,9
50 Aar og derover.....	8,4	8,6	9,4	9,0
Tilsammen...	9,0	7,5	9,8	8,6
Travl Tid				
Under 30 Aar.....	10,0	7,8	—	9,3
30—39 —	11,2	8,8	11,1	9,8
40—49 —	10,8	9,2	10,7	10,0
50 Aar og derover.....	11,2	9,1	10,6	10,7
Tilsammen...	10,7	8,8	10,9	9,9

Det er kun de gifte Syersker, der arbejde længere, jo ældre de blive; af Enkerne have derimod netop de ældste den korteste Arbejdsdag, og dette gælder saavel Syersker med jævnt Arbejde som dem, der have travl Tid. Dog er Enkernes Arbejdsdag stadig selv i den ældste Aldersgruppe længere end de giftes. Denne Alderens forskellige Betydning for gifte og Enker er dog ret naturlig. Det er saaledes rimeligt, at de gifte Kvinder maa arbejde stærkere, efterhaanden som Familien vokser, tilmed da Familie-faderens Indtægt efter 40 Aars Alderen snarest vil være aftagende. Enkerne kunne derimod, eftersom Børnene vokse til, blive fri for at arbejde saa strængt, som da de alene maatte bære Forsørgerbyrden. Desuden have de ældre Enker naturligvis ogsaa lettere Adgang til at faa Understøttelse, navnlig offentlig Hjælp.

g. Arbejdsløsn.

Bestræbelserne for at organisere Syerskerne have hidtil haft ringe Held med sig. Hovedgrunden hertil maa netop søges i den Omstændighed, at Konfektionsfagene hovedsagelig drives som Hjemmeindustri. Under saadanne Forhold er der ingen Lejlighed

for Syerskerne til at optræde i Fællesskab over for Arbejdsgiverne, saaledes som Tilfældet er med Værkstedsarbejderne. Der er kun liden Forbindelse mellem de enkelte Syersker indbyrdes, og selv de Syersker, der arbejde for samme Forretning, kende i Almindelighed slet ikke hinanden. Dertil kommer, at en stor Del af Syerskerne kun i ringe Grad føler sig knyttet til deres Fag; for mange er Syningen kun et Bierhverv eller en forbigaaende Beskæftigelse, der opgives, naar Forholdene tillade det, og saadanne Kvinder vil hyppigt savne Blik for Organisationens Betydning. Desuden rekrutteres flere Fag i ikke ringe Udstrækning fra Befolkningsklasser, der staa ret uforstaaende og undertiden nærmest fjendtlig over for enhver Organiserings-Bestræbelse.

Det er nærmest kun i Herreskrædderfaget og i Vattæppe-syningen, at Organisationen er af Betydning. — Herrekonfektionen har ogsaa gennemgaaende en mere erhvervsmæssig Karakter end mange andre Konfektionsfag, og de Kvinder, for hvem Syningen kun er et Bierhverv, tilhøre desuden her fortrinsvis den egentlige Arbejderklasse og staa saaledes den faglige Bevægelse nærmere end de øvrige Syersker. Af stor Betydning er det ogsaa, at der i dette Fag beskæftiges baade Mænd og Kvinder. Paa denne Maade blive de mandlige Herreskræddere direkte interesserede i, at ogsaa Kvinderne ere organiserede, for at disse ikke skulle trykke Lønnen ned for de mandlige Arbejdere.

De kvindelige Herreskrædderes Organisation stiftedes i 1883, men betød i Begyndelsen kun lidt. Navnlig efter en Strejke i 1899 har den haft et ret stort Medlemstal og tæller nu ca. 1100, hvilket er mellem Halvdelen og tre Femtedele af samtlige kvindelige Arbejdere i Herreskrædderfaget. Foreningen regnes dog at omfatte syv Tiendedele af de Kvinder, der ere mere regelmæssigt beskæftigede. Foruden at tilvejebringe bedre Lønvilkaar har Foreningen søgt at begrænse den lange Ventetid i Forretningen; desuden menes den at have bevirket en mere ligelig Fordeling af Arbejdet, navnlig i de døde Perioder. Den nu gældende Priskurant er, ligesom de mandlige Skrædderes Priskurant for Lagerarbejde, fra 1. April 1905 og følges almindeligvis; dog menes Sat-

sen for Veste kun at have begrænset Betydning. Nedenfor meddeles for de Klædningsstykkers Vedkommende, der sys baade af Mænd og Kvinder, nogle enkelte Satser, sidestillede med de tilsvarende for de mandlige Skræddere:

Lagerarbejde	Kvinder	Mænd
	Kr.	Kr.
Sommer-Paletot.....	2,75	4,00
2-radet Jakke.....	2,65	4,00
1-radet Jakke.....	2,25	3,50

De Priser, hvorefter Lagerarbejdet betales, ere gennemgaaende $\frac{1}{2}$ Gang højere for Mænd end for Kvinder, og omtrent samme Forskel findes for Værkstedsarbejdernes Vedkommende. Kvindernes Ugeløn er her sat til 14,50 Kr. for de første 3 Maaneder, derefter til 15,50 Kr., Mændenes til 25—29 Kr. — For Benklæder og Veste ere Satserne i den for de kvindelige Herreskræddere gældende Priskurant sat til 1,25—1,75 Kr. og 0,70—0,90 Kr. for henholdsvis bestilt Arbejde og Lagerarbejde. For Bomuldsarbejde ere Satserne betydelig lavere, f. Eks. 50 Øre for en Hospitalsfrakke, 35—60 Øre for Jakker og 25—40 Øre for Benklæder. For Skjorter og Arbejdsbluser er Sylønnen fastsat til 2,25 Kr. pr. Dusin, men denne Sats har dog kun begrænset Betydning, da Hovedmassen af disse Artikler sys af Syersker, der staa uden for Organisation. Det samme gælder ogsaa tildels de i Priskuranten fastsatte Priser for Børnekonfektion.

I Damekonfektionen have Syerskerne dannet en Fagforening, der imidlertid kun rummer en meget ringe Del af Kaabe- og Overstykkesyerskerne og kun nogle ganske enkelte Kjole- og Blusesyersker. Denne Forenings Opgave skulde navnlig være at faa indført en fælles Priskurant, medens der nu eksisterer ret stor Forskel mellem de Priser, der betales af de enkelte Forretninger, ligesom der ogsaa inden for den enkelte Forretning kan herske nogen Vilkaarlighed ved Prisernes Fastsættelse. Der er dog særlig i dette Fag nogen Vanskelighed ved at gennemføre en saadan Priskurant, og der har navnlig været henvist til de stærkt skiftende Moder, der hurtigt vilde gøre en Priskurant forældet.

Der er dog i 1908 udarbejdet en saadan af Fagforeningen, men denne er endnu ikke antaget af nogen Forretning. Den saaledes udarbejdede Priskurant indeholder Grundpriser for de almindeligste Klædningsstykker (Jakot, Trøje, Frakke m. v.) med et vist Maksimum af Sømme og af en vis Størrelse samt en meget specialiseret Tarif for Kraver, Flipper, Ærmer, Lommer m. v. Yderligere er der Bestemmelser om Betaling for de forskellige Arter af Sømme, Besætninger m. v. (alt regnet i lige Maal), og endelig er der i Lighed med Herreskræddernes Priskurant fastsat Betaling for Prøvning og Ekstratillæg efter Stoffets Art samt forudsat en Inddeling af Arbejdet i tre Klasser. Priskuranten er udarbejdet efter 3die Klasse. Man skal anføre nogle Grundpriser: Jakot med indtil 9 Sømme og indtil 65 cm. lang Herrekrave 2,00 Kr., Bolero-trøje med Halsparti 1,25 Kr., Silke- eller Fløjelskaabe med indtil 9 Sømme og indtil 52 cm. lang Herrekrave 4,00 Kr., almindelige Ærmer pr. Par 1,00 Kr., Nederdele 0,65—1,00 Kr.

I Kaabe- og Overstykketaget udbetales der, som allerede tidligere berørt, Præmier foruden den egentlige Syløn. Dette gælder dog kun de større Forretninger, hvor der fortrinsvis sys Lagerarbejde; i de mindre Forretninger, hvor der mere sys Bestillingsarbejde, anvendes Præmiesystemet ikke. Den almindeligste Præmie er 5 pCt. af den udbetalte Syløn, i en enkelt Forretning varierer den fra 3 til 6 pCt. efter det Beløb, vedkommende har syet for. Der er dog knyttet visse Betingelser til denne Præmie. Syersken maa saaledes ikke arbejde for andre Forretninger; Overholdelsen af dette Forbud lader sig nogenlunde let kontrollere, idet der meget let, saafremt der arbejdedes for flere samtidig, vilde ske Sammenblanding af de modtagne Smaadele som Baand, Knapper osv. Arbejdet skal naturligvis ogsaa være tilfredsstillende udført, og desuden fordres i Regelen, at Syersken overholder den opgivne Tilbageleveringsfrist, samt at der i Sæsonens Løb er syet for et vist Minimumsbeløb. Ere disse Betingelser opfyldte, faar Syersken Præmien udbetalt, dog kun for saa vidt hun bliver ved med at arbejde for den paa-gældende Forretning, Præmien forfalder nemlig først til Udbetaling $\frac{1}{2}$ eller i Regelen et helt Aar efter Udløbet af den Tid, for

hvilken den beregnes. Ophører Syersken med at arbejde for Forretningen, fortabes Retten til den ikke forfaldne Præmie, og det samme sker naturligvis ogsaa, hvis de øvrige Betingelser ikke overholdes. Meningen med denne Præmieinstitution er at knytte en fast Stab af dygtige og vel uddannede Syersker til Forretningen, hvad der er af stor Betydning for denne. Syerskerne selv ere gennemgaaende ret tilfredse med Præmierne, som de i Almindelighed betragte som en velkommen Ekstraindtægt; nogle se dog ogsaa noget modvilligt paa hele Systemet, der naturligvis maa give Syerskerne en noget ufri Stilling over for Fabrikanterne. En enkelt Forretning har taget den naturlige Konsekvens af dette System ved at indføre en Slags Pensionering af gamle Syersker (jfr. ovenfor Side 42)¹⁾. Syerskerne nærme sig da til at blive en Slags Funktionærer. Man maa dog stadig erindre, at hele dette Forhold kun har Betydning for de Syersker, der ere direkte beskæftigede for Forretningen. Jomfruerne paa Systuerne have ingen som helst Del i Præmien. En enkelt Forretning giver foruden den almindelige Præmie en Ekstrapræmie paa 25 pCt. af Sylønnen i Højsæsonerne, og denne udbetales straks. Dette fører naturligvis til at forcere Arbejdet det mest mulige i denne korte Tid, og for Systuernes Vedkommende til at antage saa mange Syersker som muligt.

I Linnedsyningen findes vel nok en Fagforening (oprettet 1898), men den tæller kun ganske faa Syersker og er ganske betydningsløs. Linnedsyerskerne udgaa hyppigt fra et noget højere socialt Befolkningslag end f. Eks. Herreskrædderinderne, og Syningen er desuden ret hyppigt kun Bierhverv; under saadanne Forhold vil Gennemførelsen af en Organisation være forbundet med særlig store Vanskeligheder. En Priskurant er udarbejdet i 1907, men den er ikke antaget af nogen Forretning. Dens Gennemførelse antages at ville forhøje Linnedsyerskernes Ugeførtjeneste med 2 à 3 Kr. Kravatsyerskerne, hvis Forhold meget ligne Linnedsyerskernes, ere ikke organiserede.

¹⁾ Ogsaa Hærens Munderingsdepot yder sine gamle Syersker Pension (efter 20 Aar).

Handskesyerskerne have en Fagforening (oprettet 1889), men den er uden Betydning. Der er udarbejdet en Priskurant i 1901, men den har aldrig været i Brug; dog menes Sylønnen nu at være naaet op i Højde med Priskurantens Satser. Almindelige 3 Knaps Handsker betales nu almindeligvis med 21 à 22 Øre pr. Par, Ruskindshandsker med 23 Øre. Priskurantens Satser ere henholdsvis 22 og 25 Øre.

Vattæppesyerskerne ere godt organiserede. Fagforeningen omfatter saa at sige alle, der ere beskæftigede i Faget; den oprettedes i 1907 og fik allerede i Januar 1908 gennemført den nugældende Priskurant. Denne indeholder for de 5 mest gængse Kvaliteter Satser, der variere efter Tæppets Størrelse, for den bedste Kvalitet 66—121 Øre pr. Stk. og for den daarligste Kvalitet (Emigranttæpper) 31—67 Øre pr. Stk. Disse Priser gælde dog kun Fabrikker og Forretninger, der selv karte Bomulden; Detailforretninger maa betale 50 pCt. mere.

I intet af de øvrige Fag findes der nu nogen Organisation. Korsetsyerskerne have tidligere været organiserede, men Fagforeningen opløstes i 1903.

Det er ret vanskeligt at bringe paa det rene, hvor stor Syerskernes Aarsfortjeneste er. En Del har ved Opgørelsen af Aarsfortjenesten haft Støtte i Afregningsbog fra Forretningen, men kun et ringe Antal har ført et egentlig brugbart Regnskab. Gennemgaaende ved Syerskerne bedst Besked om Ugeförtjenesten, idet der fra den modtagne Syløn naturligvis maa trækkes Udgifterne til Traad, Maskinen, Gas m. v. Naar Netto-Ugeförtjenesten har kunnet opgives særskilt for den travle og døde Tid, og Længden af de paa-gældende Perioder samtidig har været anført, lader Aarsfortjenesten sig beregne med nogenlunde Paalidelighed. Man kunde mene, at Syerskerne vilde være tilbøjelige til at opgive en for lav Fortjeneste, men i flere Tilfælde har der været Mulighed for at kunne kontrollere Opgivelsernes Rigtighed, og Erfaringerne synes ikke at tyde paa Tilstedeværelsen af en saadan typisk Fejl; udelukket er

det dog ikke. For Syersker med jævnt Arbejde har der naturligvis kun været opgivet Ugefortjeneste for hele Aaret, men det samme har ogsaa undertiden været Tilfældet, selv om der inden for Aaret har været travle og døde Perioder. I saa Fald har man ofte maattet udskyde de paagældende Skemaer, og det samme gælder ogsaa for de Syerskers Vedkommende, der endnu ikke paa det Tidspunkt, da Oplysningerne indhentes, havde arbejdet et Aar ved Faget. Af de 1526 Syersker have saaledes kun 1306 meddelt saadanne Oplysninger, at en Beregning af Aarsfortjenesten har kunnet gennemføres. Disse 1307 Syersker fordelte sig saaledes efter Aarsfortjenestens Størrelse:

Aarsfortjeneste	Antal Syersker	pCt.
Under 100 Kr.....	43	3
100—200 —	144	11
200—300 —	223	17
300—400 —	242	19
400—500 —	221	17
500—600 —	163	12
600—700 —	114	9
700—800 —	69	5
800—900 —	42	3
900 Kr. og derover.....	46	4
Tilsammen...	1307	100

For samtlige 1307 Syersker var den gennemsnitlige Aarsfortjeneste 422 Kr., men der findes en meget betydelig Variation i de enkelte Syerskers Fortjeneste. Ca. to Tredjedele tjente mellem 200 og 600 Kr.; godt en Femtedel havde over 600 Kr., medens en Syvendedel (14 pCt.) ikke engang tjente 200 Kr. Den gennemsnitlige ledige Tid for samtlige Syersker udgør $1\frac{1}{2}$ Maaned, og regner man denne samt Søndagene fra, bliver den gennemsnitlige Dagløn 1,62 Kr.; Timelønnen er beregnet til 18,1 Øre¹⁾.

I omstaaende Tabel 19 (Side 84) indeholdes der tilsvarende Oplysninger om Aars-, Dag- og Timefortjeneste inden for de enkelte Fag.

I Kaabe- og Overstykkefaget er Fortjenesten betydelig

¹⁾ Da der ikke ved Beregningen af Dag- og Timelønnen er taget Hensyn til Søndagsarbejdet, blive Tallene lidt for høje. Det drejer sig dog kun om en Ubetydelighed, for Timelønnens Vedkommende ca. 0,2 Øre.

højere end i de øvrige Fag. Den gennemsnitlige Aarsfortjeneste er her ca. 550 Kr. og Dag- og Timefortjenesten henholdsvis 2,80 Kr. og 23,5 Øre. Syning af Kaaber og Overstykker er hovedsagelig Lagerarbejde; for 73 Syersker, der ved Siden af Lagerarbejdet ogsaa syede noget Bestillingsarbejde, er den gennemsnitlige Timefortjeneste beregnet til knap 23 Øre, altsaa lidt lavere end for alle Kaabe- og Overstykkesyersker i Gennemsnit. Rimeligvis staar dette Forhold i Forbindelse med, at de her nævnte Syersker særlig sy for mindre Forretninger, der gennemgaaende betale noget lavere Syløn end de store. Trods den lavere Timefortjeneste var deres gennemsnitlige Aarsfortjeneste ca. 40 Kr. højere end for Kaabe- og Overstykkesyerskerne som Helhed. Ogsaa Kjole- og Blusesyersker tjente godt. Aarsfortjenesten var omtrent 500 Kr. eller kun 10 pCt. lavere end Kaabesyerskernes. Daglønnen var derimod over en Femtedel lavere. Dette skyldes ikke en kortere Arbejdsdag (Kjole- og Blusesyersker arbejde netop gennemgaaende noget længere end Kaabe- og Overstykkesyerskerne), men staar alene i Forbindelse med den korte Sæson, der findes i Kjole- og Blusesyningen (2 Maaneder mod 5 $\frac{1}{2}$ Maaned i Kaabe- og Overstykkefaget). I Herreskrædder- og Børnekonfektionsfaget var Fortjenesten omtrent den samme som Gennemsnittet for samtlige Syersker. I Herreskrædderfaget var Fortjenesten dog højst forskellig for de forskellige Beskæftigelser. Munderingsdepotets Syersker naaede saaledes ikke saa lidt over Gennemsnittet med en gennemsnitlig Aarsfortjeneste paa 515 Kr. Dette skyldes udelukkende, at disse Syersker gennemgaaende have fuldt op at bestille hele Aaret; deres Timefortjeneste var nemlig ikke højere end for de øvrige Syersker i Faget. Af de øvrige Herreskrædderinder tjente Veste- og Frakkesyerskerne bedst; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Antal Syersker, fordelt efter Aarsfortjeneste					Til- sammen	Gennem- snitlig Aarsfor- tjeneste	Timefor- tjeneste
	under 200 Kr.	200-400 Kr.	400-600 Kr.	600-800 Kr.	800 Kr. og derover			
Vestesyersker	11	33	39	20	9	112	465	20,1
Jakkesyersker	9	26	28	15	8	86	461	19,2
Benklædesyersker	13	66	43	10	3	135	372	16,7

Tabel 19.

	Syerskerne fordelte efter Aarsfortjeneste											
	Antal Syersker					Forholdstal						
	under 200 Kr.	200-400 Kr.	400-600 Kr.	600-800 Kr.	800 Kr. og derover	Til- sammen	under 200 Kr.	200-400 Kr.	400-600 Kr.	600-800 Kr.	800 Kr. og derover	Til- sammen
Beskæftigede ved Syning af												
Herrekonfektion	32	129	118	50	19	348	9	37	34	14	6	100
Kaaber og Overstykker ..	15	66	99	61	46	287	5	23	35	21	16	100
Kjoler og Bluser	4	19	17	17	5	62	7	31	27	27	8	100
Børnekonfektion	9	28	28	7	6	78	12	36	36	9	7	100
Krævats	11	23	15	9	3	61	18	38	25	15	4	100
Linned m. v.	30	100	65	23	8	226	13	44	29	10	4	100
Handsker	39	62	15	3	"	119	33	52	13	2	"	100
Straahatte	5	7	5	2	"	19	26	37	26	11	"	100
Kasketter	1	7	5	2	1	16	6	44	31	13	6	100
Vattæpper	14	6	5	1	"	26	54	23	19	4	"	100
Broderier	6	6	4	5	"	21	29	29	19	23	"	100
Possementartikl. og Bælter	15	4	2	1	"	22	68	18	9	5	"	100
Korsetter	3	4	3	"	"	10	30	40	30	"	"	100
I øvrigt	3	4	3	2	"	12	25	33	25	17	"	100
Tilsammen...	187	465	384	183	88	1307	14	36	29	14	7	100

Veste- og Jakkesyerskerne tjene altsaa ca. 90 Kr. mere om Aaret og 2 à 3 Øre mere i Timen end Benklædesyerskerne; medens henimod tre Femtedele af Benklædesyerskerne tjente under 400 Kr. om Aaret, var dette kun Tilfældet med en Femtedel af Veste- og Jakkesyerskerne.

Foretages en Adskillelse mellem Lager- og Bestillingsarbejde, faas følgende Oversigt over den gennemsnitlige Aars- og Timefortjeneste:

	Aarsfortjeneste i Kr.				Timefortjeneste i Øre			
	Bestil- lings- arbejde	Lager- arbejde	Begge Dele	Til- sammen	Bestil- lings- arbejde	Lager- arbejde	Begge Dele	Til- sammen
Vestesyersker	510	411	440	465	20,6	20,0	17,6	20,1
Jakkesyersker	—	455	486	461	—	19,4	18,5	19,2
Benklædesyersker .	431	360	373	372	22,9	15,3	17,9	16,7

Overalt er Aarsfortjenesten højest for Bestillingsarbejde og lavest for Lagerarbejde; for dem, der syede begge Dele, laa For-

tjenesten imellem de to andre Grupper men dog nærmest ved Lagersyerskernes. Jakkesyerskerne tjene 40 à 45 Kr. mere om Aaret end Vestesyerskerne, hvilket imidlertid ikke fremgaar af de summariske Tal, fordi Jakker langt sjældnere ere Bestillingsarbejde end Veste. Ogsaa Timefortjenesten opviser den samme Forskel mellem Lager- og Bestillingsarbejde, men Forskellen er dog navnlig for Veste langt mindre, end man kunde vente efter de for Bestillings- og Lagerarbejde gældende Satser (jfr. ovenfor Side 78). Det er tilmed ikke sjældent, at Syersker foretrække at sy Lagerarbejde, skønt dette betales langt lavere end Bestillingsarbejde. De Veste- og Jakkesyersker, der syede saavel Lager- som Bestillingsarbejde, havde derimod i Modsætning til, hvad der var Tilfældet for Aarsfortjenestens Vedkommende, en endnu lavere Timefortjeneste end Lagersyerskerne. Denne Uoverensstemmelse mellem Aars- og Timefortjenesten lader sig dog forklare ved, at disse Syersker ere mere jævnt beskæftigede, idet de udfylde Tiden mellem Sæsonerne med Lagerarbejde. Naturligvis kan

den lave Timefortjeneste for disse Syersker skyldes, at Beregningen er foretaget paa et for spinkelt Grundlag, men Forholdet er i øvrigt i god Overensstemmelse med, hvad der fra flere Syerskers Side er blevet hævdet, at det ikke betaler sig at sy skiftevis Lager- og Bestillingsarbejde. Hver Slags kræver sit Haandelag, og er man først vant til at sy Bestillingsarbejde, der kræver mere Omhu, kan man vanskeligt sy Lagerarbejde hurtigt nok. Inden for Lagerarbejde er navnlig Syning af Arbejdstøj af Bomuld og Lærred daarligt betalt. For disse Syersker var Aarsfortjenesten henholdsvis for Benklæder og Jakker kun 308 og 276 Kr. mod 395 og 505 Kr. for de Syersker, der syede Klædesbenklæder og Klædesjakker. Den særlig lave Aarsfortjeneste for de Syersker, der syede Bomuldsjakker, skyldes dog navnlig, at dette Arbejde er et udpræget Sæsonarbejde med lang Sommerledighed; dog var ogsaa Timefortjenesten meget lav.

Gennemsnitlig Aarsfortjeneste i Kr.	Gennemsnitlig Dagløn i Kr.	Gennemsnitlig Timefortjeneste i Øre
431	1,55	18,3
547	2,30	23,5
498	1,80	20,4
430	1,60	18,7
384	1,30	15,8
380	1,30	16,1
267	0,90	10,5
327	1,70	21,2
449	1,80	21,1
233	—	—
379	1,30	—
213	0,80	—
278	1,00	11,8
336	1,70	—
422	1,62	18,1

I Straahatte- og Kasketfagene var ogsaa saavel Dag- som Timelønnen forholdsvis høj, Timelønnen endogsaa 2 à 3 Øre højere end i Herre- og Børnekonfektionen og ikke mere end et Par Øre lavere end i Kaabe- og Overstykkefaget. I Kasketsyningen svarede den samlede Aarsfortjeneste nogenlunde hertil, derimod var Straahattesyerskernes Aarsfortjeneste som Følge af dette Fags lange ledige Tid meget lav, kun 327 Kr. mod Kasketsyerskernes 449 Kr.

For de Syersker, der syede Kravats, Linned og Broderier, var den gennemsnitlige Aars- og Timefortjeneste ca. en Tiendedel lavere end Gennemsnittet for samtlige Syersker, og Daglønnen var endogsaa en Femtedel lavere. Den i Sammenligning med Timefortjenesten forholdsvis lave Dagløn skyldes naturligvis den korte Arbejdsdag, men paa den anden Side modvirkes dette Forhold for Aarsfortjenestens Vedkommende af den ringe Ledighed, der findes i disse Fag. For alle 3 Grupper var Aarsfortjenesten ca. 380 Kr., medens Dag- og Timefortjenesten var henholdsvis 1,30 Kr. og 16 Øre.¹⁾ Saavel Kravats- som Linnedsyningen rummer imidlertid Grupper med store indbyrdes Afvigelser; jfr. nedenstaaende Oversigt, hvor Aars- og Timefortjenesten er angivet særskilt for de forskellige Specialiteter:

	Antal Syersker	Aars- fortjeneste Kr.	Time- fortjeneste Øre
Kravatsyning:			
Sløjfer og Slips.....	45	445	16,9
Halvmaaner og Remme.....	13	197	10,6
Linnedsyning m. v.:			
Manchetlinned.....	19	489	19,8
Dame- og Børnelinned.....	86	443	17,2
Herrelinned.....	50	301	14,9
Blandet Lingeri.....	42	375	15,3
Forklæder.....	15	272	11,7
Seler.....	6	242	10,6

¹⁾ For de Syersker, der syede Broderier, tillade de foreliggende Oplysninger ikke en Beregning af den gennemsnitlige Timefortjeneste, men den synes snarere at være lavere end højere end for Kravats- og Linnedsyerskerne.

Medens Timefortjenesten for de egentlige Kravatsyersker (Sløjfesyersker) ikke var mere end 1 Øre lavere, og Aarsfortjenesten endogsaa noget højere end Gennemsnittet for alle Syersker, var Halvmaane- og Remmesyerskernes Fortjeneste meget ringe; de tjente gennemsnitlig ikke mere end 10 à 11 Øre i Timen, og Aarsfortjenesten naaede ikke engang et Par Hundrede Kr. Syning af Halvmaaner og Remme var saa at sige altid Bierhverv, og der arbejdedes gennemsnitlig ikke stort mere end den halve Dag. Ogsaa inden for Gruppen Linned m. v. var der meget betydelige Variationer. Manchetlinnedsyerskerne havde saaledes en forholdsvis god Fortjeneste (omtrent 20 Øre i Timen og ca. 490 Kr. om Aaret), og Syning af Dame- og Børnelinned blev ogsaa ret godt betalt (godt 17 Øre i Timen). De, der syede Herrelinned og blandedet Lingeri, tjente derimod ikke mere end 300 à 375 Kr. om Aaret og ca. 15 Øre i Timen, og Forklæde- og Selesyerskerne var helt nede paa 10 à 12 Øre i Timen eller omtrent det samme som for Halvmaane- og Remmesyerskerne. I Korsetsyningen, Syning af Agramaner, Bælter m. v. samt i Handskefaget var Timefortjenesten lige saa lav. I Handskefaget var Timefortjenesten lavest, ikke mere end 10^{1/2} Øre, og Aarsfortjenesten naaede kun 267 Kr. i Gennemsnit. Tilmed fandtes der her indenfor Grupper med endnu lavere Fortjeneste. Smaatsyersker tjente saaledes kun 200 Kr. om Aaret og ikke engang 8 Øre i Timen; bedst betalt blev Dentning og Presning med 14 Øre i Timen. Endnu lavere Aarsfortjeneste havde de, der syede Agramaner og Bælter (Bierhverv) samt Vattæpper (lang ledig Tid). Vattæppesyerskernes Timefortjeneste var derimod betydelig højere (ca. 17 Øre).

For at opnaa et bedre Overblik over Forholdet mellem Aarsdag- og Timefortjenesten i de forskellige Fag har man paa Grundlag af Tabel 19 Side 84 beregnet omstaaende Oversigt (Side 88), hvor Gennemsnitsfortjenesten for samtlige Syersker er sat lig 100; Fagene ere ordnede efter Aarsfortjeneste.

Den forskellige Rækkefølge, som Fagene opvise, eftersom de ordnes efter Dagløn eller Timefortjeneste, skyldes naturligvis Arbejdsdagens forskellige Længde. Saaledes have Kaabe- og Over-

	Aars- fortjeneste	Dag- fortjeneste	Time- fortjeneste
Kaaber og Overstykker.....	130	142	130
Kjoler og Bluser.....	118	111	113
Kasketter.....	106	111	117
Herrekonfektion.....	102	96	101
Børnekonfektion.....	102	100	100
Kravats.....	91	80	87
Linned m. v.....	90	80	89
Broderier.....	90	80	—
Straahatte.....	77	105	123
Korsetter.....	66	61	65
Handsker.....	63	56	58
Vattæpper.....	55	—	—
Possementartikl. og Bælter..	50	49	—
Tilsammen...	100	100	100

stykkesyerskerne i Forhold til Timefortjenesten en forholdsvis høj Dagløn som Følge af, at dette Fag Aaret igennem har den længste gennemsnitlige Arbejdsdag; omvendt er Daglønnen f. Eks. forholdsvis lav i Straahatte- og Kasketsyningen paa Grund af kort Arbejdsdag. Uoverensstemmelsen mellem Fagenes Rækkefølge efter Dag- og Aarsfortjeneste skyldes derimod den forskellige Rolle, som den ledige Tid spiller i de forskellige Fag. Forholdsvis lang ledig Tid findes der saaledes i Kaabe- og Overstykkefaget samt i Straahattesyningen, og i disse Fag er Aarsfortjenesten derfor ogsaa lav i Sammenligning med Daglønnen; omvendt er den ledige Tid af forholdsvis ringe Betydning i Kravats-, Linned- og Handskesyningen, hvorfor Aarsfortjenesten bliver lav, sammenlignet med Daglønnen.

Sammenligner man Resultaterne af nærværende Undersøgelse med de Oplysninger, der foreligge om de københavnske Syerskers Livsvilkår i Begyndelsen af 1890erne (jfr. Note 1 Side 8), viser det sig, at Fortjenesten nu er betydelig højere end den Gang. Den gennemsnitlige Aarsløn er i Begyndelsen af 1890erne beregnet til 348 Kr. (bortset fra Maskere, der ved nærværende Undersøgelse behandles særskilt) mod 422 Kr. nu, hvilket giver en Stigning paa 74 Kr. eller 21 pCt. At den ledige Tid nu betyder lidt

mindre end før (jfr. Note-2 Side 55), spiller i denne Forbindelse kun en ringe Rolle. Den gennemsnitlige Dagløn er nemlig steget omtrent lige saa stærkt som Aarsfortjenesten; den er efter nærværende Undersøgelse beregnet til 1,62 Kr. mod 1,36 Kr. i Begyndelsen af 1890erne, og Stigningen udgør saaledes 26 Øre eller 19 pCt. Samtidig synes tilmed den gennemsnitlige Arbejdsdag at være bleven kortere¹⁾, og Timefortjenesten er saaledes steget endnu stærkere. For nogle af de vigtigere Fag er der i nedenstaaende Oversigt foretaget en Sammenstilling af Aars- og Dagfortjenesten:

	Aarsfortjeneste				Dagfortjeneste			
	18 ⁹¹ / ₉₂	1908	Stigning 18 ⁹¹ / ₉₂ -1908		18 ⁹¹ / ₉₂	1908	Stigning 18 ⁹¹ / ₉₂ -1908	
	Kr.	Kr.	Kr.	pCt.	Kr.	Kr.	Kr.	pCt.
Kaaber og Overstykker	374	547	173	46	1,61	2,30	0,69	43
Kjoler og Bluser	382	498	116	30	1,46	1,80	0,34	23
Herrekonfektion	372	431	59	16	1,44	1,55	0,11	8
Linned m. v.	268	380	112	42	0,99	1,30	0,31	31
Handsker	314	267	÷ 47	÷15	1,15	0,90	÷0,25	÷22

Bortset fra Handskesyningen, hvor Aarsfortjenesten formindskedes med 47 Kr., vise de øvrige Fag en ret betydelig Stigning, mindst i Herrekonfektionen, størst i Kaabe- og Overstykket. Stigningen i Daglønnen er overalt noget mindre end i Aarsfortjenesten.

De Syersker, der havde jævnt Arbejde, tjente gennemsnitlig 13 Kr. mere om Aaret end Syerskerne med varierende Beskæftigelse (431 Kr. mod 418 Kr.); derimod var deres Timefortjeneste lavere (16,5 Øre mod 19,4 Øre), hvilket naturligvis hænger sammen med, at det forcerede Arbejde i den travle Tid giver en høj Timefortjeneste. For nogle Hovedgrupper var Aars- og Timefortjenesten særskilt for Syersker med jævn og varierende Beskæftigelse saaledes:

¹⁾ Det er ikke muligt at paavise, hvor meget kortere Arbejdsdagen er nu i Sammenligning med før. Paa den ene Side synes det Materiale, der har dannet Basis for de to Undersøgelser, særlig for det her berørte Punkts Vedkommende at være ret uensartet, og paa den anden Side vanskeliggøres Sammenligningen som Følge af en forskellig Bearbejdelse.

	Jævnt Arbejde		Varierende Arbejde		Tilsammen	
	Aarsfortjeneste	Timefortjeneste	Aarsfortjeneste	Timefortjeneste	Aarsfortjeneste	Timefortjeneste
	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre
Herrekonfektion	477	17,7	409	18,7	431	18,3
Kaaber og Overstykker ..	614	21,0	536	24,0	547	23,5
Lingeri, Kravats m. v. . .	398	16,1	356	15,8	378	16,0
I øvrigt.....	385	14,9	324	16,3	352	15,5
Tilsammen...	431	16,5	418	19,4	422	18,1

For de enkelte Beskæftigelser var Forskellen mellem de to Grupperes Aarsfortjeneste betydelig større (60 à 70 Kr.); at dette ikke giver sig Udslag i de summariske Tal skyldes, at der i de lavt lønnede Fag findes forholdsvis mange Syersker med jævnt Arbejde (Linned- og Handskesyersker). Regner man med 50 Arbejdsuger, bliver den gennemsnitlige Ugefortjeneste for Syersker med jævnt Arbejde 8,60 Kr. For Syersker med varierende Beskæftigelse er den ugentlige Fortjeneste i den Tid, der arbejdes, beregnet til gennemsnitlig 10,30 Kr., men denne Fortjeneste var naturligvis retforskellig i den travle og døde Tid.

Som ovenfor under Arbejdstiden bemærket (Side 63) er der under Syersker med varierende Beskæftigelse henført 174 Syersker, der enten havde travlt eller gik helt ledige. For disse Syersker udgjorde den gennemsnitlige Ugefortjeneste 11,00 Kr. mod 10,00 Kr. for de Syersker, der havde saavel travl som død Tid. Af saadanne Syersker, der havde varierende Beskæftigelse inden for den Tid, der arbejdes, have 464 meddelt brugbare Oplysninger om Ugefortjenesten, særskilt for den travle og døde Tid. I nedenstaaende Oversigt ere disse Syersker fordelt paa Løngrupper:

	Antal Syersker med en Ugefortjeneste af							Til- sammen
	under 4 Kr.	4-8 Kr.	8-12 Kr.	12-16 Kr.	16-20 Kr.	20-24 Kr.	24 Kr. og derover	
Travl Tid	5	59	127	154	56	42	21	464
Død Tid	87	224	108	36	5	4	"	464

Beregner man den tilsvarende relative Fordeling, faas følgende Tal:

	Af 100 Syersker havde en Ugeförtjeneste af							Til- sammen
	under 4 Kr.	4-8 Kr.	8-12 Kr.	12-16 Kr.	16-20 Kr.	20-24 Kr.	24 Kr. og derover	
Travl Tid	1	13	27	33	12	9	5	100
Død Tid	19	48	23	8	1	1	"	100

I den travle Tid tjente tre Femtedele 12 Kr. ugentlig eller derover, i den døde Tid var dette kun Tilfældet med en Tiendedel. Paa den anden Side havde to Tredjedele af de 464 Syersker i den døde Tid under 8 Kr. om Ugen, i den travle Tid tjente kun 14 pCt. saa lidt. For alle Syersker udgjorde den gennemsnitlige Ugeförtjeneste i den døde Tid 6,80 Kr. i den travle Tid 13,20 Kr. eller henimod det dobbelte. I Herrekonfektionen var Forskellen særlig stor (henholdsvis 14,40 og 6,40 Kr.), noget mindre i Kaabe- og Overstykkefaget (15,70 og 8,40 Kr.), mindst i Linnedsyningen (9,10 og 5,50 Kr.) og Handskefaget (8,70 og 4,50 Kr.)

h. Arbejdsløn efter Alder og ægteskabelig Stilling.

Sammenhængen mellem Syerskernes Indtægter og deres Alder og ægteskabelige Stilling vil fremgaa af nedenstaaende Tabel 20.

Tabel 20.

	Syerskerne fordelte efter Aarsförtjeneste											Gennemsnitlig Aarsförtjeneste i Kr.	
	Antal Syersker						Forholdstal						
	under 200 Kr.	200-400 Kr.	400-600 Kr.	600-800 Kr.	800 Kr. og derover	Til- sammen	under 200 Kr.	200-400 Kr.	400-600 Kr.	600-800 Kr.	800 Kr. og derover		Til- sammen
Alder:													
Under 20 Aar	2	6	5	3	"	16	12	38	31	19	"	100	385
20-29 Aar	30	71	77	43	21	242	12	29	32	18	9	100	450
30-39 —	52	148	108	58	34	400	13	37	27	14	9	100	444
40-49 —	38	109	106	53	25	331	11	33	32	16	8	100	444
50 Aar og derover.	65	131	88	26	8	318	20	41	28	8	3	100	360
Tilsammen . . .	187	465	384	183	88	1307	14	36	29	14	7	100	422
Ægteskabelig Stilling:													
Ugifte	52	131	162	101	44	490	11	27	33	20	9	100	479
Giftede	102	231	136	45	27	541	19	43	25	8	5	100	369
Enker	33	103	86	37	17	276	12	37	31	14	6	100	427
Tilsammen . . .	187	465	384	183	88	1307	14	36	29	14	7	100	422

I den yngste og ældste Aldersgruppe er Aarsindtægten 60 à 80 Kr. lavere end i de mellemste Grupper. Derimod opvise de 3 mellemste Aldersgrupper, der spænde fra 20 til 50 Aars Alderen, ingen større indbyrdes Afvigelser; dog er Aarsfortjenesten lidt højere i 20-erne end i 30-erne og 40-erne. Denne tilsyneladende Overensstemmelse er dog ikke virkelig til Stede, men staar i Forbindelse med, at de gifte, hvis Aarsfortjeneste er betydelig lavere end de ugiftes og Enkernes, ere særlig stærkt repræsenterede i 30-erne og saaledes trykke denne Aldersgruppes gennemsnitlige Aarsfortjeneste. De giftes Aarsfortjeneste var i Gennemsnit ca. 60 Kr. lavere end Enkernes og endogaa 110 Kr. lavere end de ugiftes. Medens over tre Femtedele af de gifte Syersker tjente under 400 Kr., havde kun Halvdelen af Enkerne og ikke engang to Femtedele af de ugifte en saa lav Aarsfortjeneste. I samtlige Fag er de giftes Aarsfortjeneste langt lavere end de ugiftes og Enkernes; jfr. nedenstaaende Oversigt for de 3 største Fag:

	Gennemsnitlig Aarsfortjeneste i Kr.			
	Ugifte	Gifte	Enker	Til-sammen
Herreskrædderinder	517	370	463	431
Kaabe- og Overstyksesyersker .	611	484	516	547
Linnedsyersker	417	313	423	352

Navnlig i Herrekonfektionen er de giftes Aarsfortjeneste lav, forholdsvis højest er den i Kaabe- og Overstykketaget.

Kombinerer man Syerskernes ægteskabelige Stilling med Alderen, og beregner den gennemsnitlige Aarsfortjeneste inden for hver Aldersgruppe særskilt for ugifte, gifte og Enker, faas følgende Oversigt:

Alder:	Antal Syersker				Gennemsnitlig Aarsfortjeneste			
	Ugifte	Gifte	Enker	Til-sammen	Ugifte	Gifte	Enker	Til-sammen
Under 20 Aar	16	"	"	16	Kr. 385	"	"	Kr. 385
20—29 Aar	140	98	4	242	507	364	—	450
30—39 —	136	223	41	400	521	366	472	444
40—49 —	92	156	83	331	512	386	506	444
50 Aar og derover ...	106	64	148	318	364	343	367	360
Tilsammen ...	490	541	276	1307	479	369	427	422

Det vil heraf ses, at Enkernes lave Aarsfortjeneste hovedsagelig skyldes, at de ere saa gamle. I den ældste Aldersgruppe er Enkernes Aarsfortjeneste endogsaa lidt højere end de ugiftes; kun i 30-erne er Fortjenesten væsentlig lavere. Inden for Aldersgrupperne viste som nævnt en summarisk Beregning en ringe Overvægt for Syersker i 20-erne, men af de her meddelte Tal vil man se, at Fortjenesten for de ugiftes Vedkommende faktisk er størst i 30-erne; i denne Aldersgruppe tjenes der gennemsnitlig 9 Kr. mere om Aaret end i 40-erne og 14 Kr. mere end i 20-erne. De gifte og Enkerne naa tilmed først deres højeste Aarsfortjeneste i 40-erne. Alderens Indflydelse paa Aarsfortjenesten kan lettere iagttages, naar man sætter Aarsfortjenesten for ugifte, gifte og Enker til 100 og beregner Fortjenesten i de forskellige Aldersklasser i Forhold hertil; jfr. nedenstaaende Tal:

	Ugifte	Gifte	Enker	Til- sammen
Under 20 Aar	80	"	"	91
20—29 Aar	106	99	—	107
30—39 —	109	99	111	105
40—49 —	107	104	119	105
50 Aar og derover	76	93	86	85
Alle Aldersgrupper...	100	100	100	100

Aarsfortjenesten egner sig dog ikke rigtigt til at vise Sammenhængen mellem Alderen og Fortjenesten. Som ovenfor Side 75 paavist er Arbejdsdagens Længde stigende med Alderen, og dette maa naturligvis for Aarsfortjenestens Vedkommende medvirke Alderens Indflydelse. Denne Ulempe undgaar man ved i Stedet for Aarsfortjenesten at vælge den gennemsnitlige Timefortjeneste som Sammenligningsgrundlag. Den Fejl, der i denne Forbindelse klæber ved den gennemsnitlige Aarsfortjeneste som Følge af, at de gifte særlig findes i bestemte Aldersklasser, vil heller ikke komme til Syne i Timefortjenesten. Den gennemsnitlige Timefortjeneste var jævnt faldende med Alderen; jfr. omstaaende Oversigt, hvor man yderligere har beregnet Timefortjenesten i de forskellige Aldersgrupper, idet den for samtlige Alders-

klasser er sat lig 100. De tilsvarende Tal for Aarsfortjenesten ere vedføjede:

	Den gennemsnitlige Timefortjeneste i Øre		Den gennemsnitlige Aarsfortjeneste i Kr.	
	Absolut	Relativt	Absolut	Relativt
Under 30 Aar	20,6	114	446	106
30—39 Aar	19,4	107	444	105
40—49 —	18,7	103	444	105
50 Aar og derover..	14,3	79	360	85
Tilsammen...	18,1	100	422	100

Faldet i Timefortjenesten bliver naturligt, efter hvad der ovenfor er bemærket, stærkere end Faldet i Aarsfortjenesten, og da der ingen Grund er til at antage, at Timefortjenesten er væsentlig forskellig for ugifte og gifte, maa den højere Aarsfortjeneste i 30-erne for de ugifte og i 40-erne for de gifte først og fremmest sættes i Forbindelse med den længere Arbejdsdag. Den Stigning, som de gifte Syerskers Aarsfortjeneste opviser i 40-erne i Sammenligning med 30-erne, er dog rimeligvis noget for stor til at kunne forklares herved, og for Enkernes Vedkommende strækker denne Forklaring i hvert Fald ikke til, da Enkernes Arbejdsdag netop er faldende med Alderen. Der maa saaledes, selv naar man regner med Timefortjenesten som Sammenligningsgrundlag, findes endnu et Moment, som modvirker Alderens Indfyldelse. Dette Moment: Indtrædelsesalderen i Faget, der netop for Enkerne ligger særlig højt¹⁾ vil blive behandlet nedenfor (Side 97 ff.).

Nedenfor er der fagvis meddelt en Oversigt over den gennemsnitlige Timefortjeneste inden for de forskellige Aldersklasser.

Beskæftigede ved Syning af	Den gennemsnitlige Timefortjeneste i Øre				
	Under 30 Aar	30—39 Aar	40—49 Aar	50 Aar og derover	Til- sammen
Herrekonfektion	19,6	18,2	18,5	15,0	18,3
Kaaber og Overstykker..	26,7	25,3	23,3	19,7	23,5
Kjoler og Bluser.....	22,3	20,1	17,2	—	20,4
Børnekonfektion	18,3	19,6	18,4	14,5	18,7
Kravats	16,7	14,3	—	13,9	15,3
Linned m. v.....	21,1	16,7	16,5	14,1	16,1
Handsker	14,0	12,1	11,9	8,7	10,5
Samtlige Syersker...	20,6	19,4	18,7	14,3	18,1

¹⁾ Jfr. ovenfor Side 47.

For saa at sige alle Fag er Timefortjenesten jævnt faldende med Alderen. Enkelte Undtagelser danner Herre- og Børnekonfektionen, idet henholdsvis 40-erne og 30-erne opvise en højere Timefortjeneste end den forudgaaende Aldersgruppe, men netop her er der en ikke ringe Tilstrømning af Begyndere (gifte Kvinder og Enker), der først senere opnaa den fulde Øvelse.

For nogle Fag (Linned- og Handskesyning) er den gennemsnitlige Timefortjeneste for samtlige Aldersklasser forholdsvis lavere end inden for de forskellige Aldersgrupper: jfr. nedenstaaende Oversigt, hvor den gennemsnitlige Timefortjeneste inden for hver Aldersgruppe er sat lig 100. Fagene ere ordnede efter Timefortjenestens Størrelse.

	Gennemsnitlig Timefortjeneste (Forholdstal)				
	Under 30 Aar	30—39 Aar	40—49 Aar	50 Aar og derover	Til-sammen
Kaaber og Overstykker..	129	130	127	138	130
Kjoler og Bluser.....	108	104	92	—	113
Herrekonfektion	95	94	99	105	101
Børnekonfektion	89	101	98	101	100
Linned m. v.....	102	86	88	99	89
Kravats	81	76	—	97	87
Handsker.....	68	62	63	61	58
Tilsammen...	100	100	100	100	100

Dette Forhold staar naturligvis i Forbindelse med, at der i Linnedsyningen og Handskefaget findes forholdsvis mange gamle, som trykke det summariske Gennemsnit. Det er navnlig de lavt lønnede Fag, der rumme forholdsvis mange i de højere Aldersklasser; jfr. nedenstaaende Oversigt, hvor man har samlet Fagene i to Hovedgrupper, eftersom Timefortjenesten var over eller under Gennemsnittet for alle Syersker.

	Af 100 Syersker var							
	Under 30 Aar	30—39 Aar	40—49 Aar	50 Aar og derover	Til-sammen	Ugifte	Gifte	Enker
Fag med høj Timefortjeneste	21	34	27	18	100	37	44	19
Fag med lav —	20	27	21	32	100	39	37	24

I Fagene med lav Timefortjeneste var en Tredjedel 50 Aar eller derover, i de højtlønnede Fag var dette kun Tilfældet med mindre end en Femtedel. I Overensstemmelse hermed var i de

lavt lønnede Fag en Fjerdedel Enker, i de højt lønnede kun en Femtedel. Paa den anden Side var der forholdsvis mange gifte i de højt lønnede Fag, hvilket virker i modsat Retning af Aldersfordelingen. Den ulige Fordeling inden for de forskellige Fag i Henseende til Alder og ægteskabelig Stilling betyder dog forholdsvis kun lidt. Nedenfor har man saaledes for de 4 største Fag beregnet den gennemsnitlige Aarsfortjeneste, idet man for alle 4 Fag i den første Talrække har forudsat normal Aldersfordeling, i den anden normal Fordeling efter ægteskabelig Stilling og i den tredje normal Fordeling i begge Henseender¹⁾. Den faktisk oppebaarne Aarsfortjeneste er vedføjet til Sammenligning.

	Aarsfortjeneste for Syersker med normal Fordeling efter			Faktisk oppebaaren Aarsfortjeneste
	Alder	ægteskabelig Stilling	Alder og ægteskabelig Stilling	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Herrekonfektion	428	445	434	431
Kaaber og Overstykker..	540	539	518	547
Linned m. v.....	383	376	378	380
Handsker	283	264	280	267

Tager man Hensyn saavel til Alder som til ægteskabelig Stilling, bliver Linnedsyerskerne Aarsfortjeneste omtrent uforandret og Herreskrædderindernes kun en Ubetydelighed højere end den faktiske Fortjeneste. Dette skyldes, at de to nævnte Momenter her modvirke hinanden. I Herrekonfektionen er der saaledes forholdsvis mange gifte, der trykke den gennemsnitlige Aarsfortjeneste, men paa den anden Side ere Herreskrædderinderne gennemgaaende yngre end Syerskerne som Helhed, hvilket bringer den gennemsnitlige Aarsfortjeneste noget op. I Linnedsyningen er det lige omvendt. Linnedsyerskerne ere noget ældre end Syerskerne som Helhed, men der findes i dette Fag, naar man tager Hensyn til Aldersfordelingen, forholdsvis faa gifte. I Handskefaget, hvor Syerskerne ere særlig til Aars, bliver den beregnede Aarsfortjeneste derimod, naar man forudsætter normal Aldersfordeling, 13 Kr. højere end den faktiske, og i Kaabe- og Overstykkefaget virker saavel Aldersfordelingen (forholdsvis mange

¹⁾ Som Norm er taget Fordelingen for samtlige Syersker.

yngre Syersker) som Fordelingen efter ægteskabelig Stilling (forholdsvis faa gifte) hen til at højne den gennemsnitlige Aarsfortjeneste; den beregnede Aarsfortjeneste bliver derfor ogsaa ca. 30 Kr. lavere end den faktiske.

i. Arbejdsløn efter Fagalder og Alder.

Til Belysning af den Indflydelse, som Fagalderen (det Antal Aar, Syersken har været ved Faget) har paa Aars- og Timefortjenesten, anføres nedenstaaende Oversigt¹⁾:

Fagalder	Syersker med Oplysning om Fagalder og Aarsfortjeneste		Syersker med Oplysning om Fagalder og Timefortjeneste	
	Antal Syersker	Aarsfortjeneste Kr.	Antal Syersker	Timefortjeneste Øre
Indtil 5 Aar	298	363	271	16,9
5—15 Aar	490	450	446	19,4
15—25 —	301	459	276	19,1
25 Aar og derover.....	218	398	195	15,4
Tilsammen...	1307	422	1188	18,1

Aarsfortjenesten var stigende indtil 15—25 Aars Fagalder. De Syersker, der endnu ikke havde været 5 Aar ved Faget, tjente kun 363 Kr. aarlig. I den næste Fagaldergruppe (5—15 Aar) var Fortjenesten ca. 90 Kr. højere for i den følgende Gruppe (15—25 Aars Fagalder) yderligere at stige en halv Snes Kr. Ud over 25 Aars Fagalder er Aarsfortjenesten aftagende. Dette kan imidlertid alene skyldes Alderen. Alderen modvirker nemlig i stigende Grad Fagalderens Indflydelse og vil i de højere Aldersgrupper, hvor Syersker med høj Fagalder naturligvis fortrinvis findes, tilsidst bringe denne til fuldstændigt Ophør. Ved Timefortjenesten synes denne Alderens Indflydelse allerede at melde sig efter 15 Aars Fagalder; for Aarsfortjenestens Vedkommende bliver det her berørte Forhold tilsløret, fordi Arbejdsdagens Længde stiger med Alderen. Derfor var ogsaa Stigningen i Timefortjenesten for Syer-

¹⁾ Fagalderen er ikke i denne Forbindelse noget nøjagtigt Udtryk for den erhvervede Øvelse, da der kan have været større eller mindre Perioder, hvor der ikke er blevet syet (jfr. Side 44). Betydningen heraf er dog uvæsentlig.

sker med 5—15 Aars Fagalder i Sammenligning med de Syersker, der endnu ikke havde været 5 Aar ved Faget, mindre end den tilsvarende Forøgelse i Aarsfortjenesten (kun 15 pCt. mod 24 pCt.).

I nedenstaaende Tabel 21 har man kombineret Syerskens Alder med Fagalder, idet man for hver af de 4 Fagaldergrupper har beregnet den gennemsnitlige Aars- og Timefortjeneste for 4 Aldersgrupper.

Tabel 21.

Fagalder Syer- skens Alder	Indtil	5—15	15—25	over	Til-	Indtil	5—15	15—25	over	Til-
	5 Aar	Aar	Aar	25 Aar	sammen	5 Aar	Aar	Aar	25 Aar	sammen
	Antal Syersker					Gennemsnitlig Aarsfortjeneste i Kr.				
Under 30 Aar ...	128	130	"	"	258	379	511	"	"	446
30—39 Aar	111	182	107	"	400	361	457	506	"	444
40—49 —	37	104	113	77	331	360	431	468	465	444
50 Aar og derover.	22	74	81	141	318	292	356	380	361	360
Tilsammen...	298	491	301	218	1307	363	450	459	398	422
	Antal Syersker					Gennemsnitlig Timefortjeneste i Øre				
Under 30 Aar ...	114	118	"	"	232	18,9	22,3	"	"	20,6
30—39 Aar	103	163	100	"	366	16,2	20,5	20,8	"	19,4
40—49 —	34	94	107	68	303	15,8	18,2	20,7	17,7	18,7
50 Aar og derover	20	71	69	127	287	11,8	14,1	14,7	14,3	14,3
Tilsammen...	271	446	276	195	1188	16,9	19,4	19,1	15,4	18,1

Det vil af denne Tabel ses, at den mindre Fortjeneste i den højeste Fagaldergruppe ikke alene kan henføres til Alderen. Der synes faktisk at være en Grænse for en stigende Fagalders Betydning i Henseende til at bibringe Syersken mere Øvelse og Rutine. Efter 25 Aars Syning er selv for Syersker, der endnu ikke have overskredet de 50 Aar, saavel Aarsfortjenesten som navnlig Timefortjenesten aftagende. Tildels kan dette naturligvis skyldes, at de valgte Alders- og Fagaldergrupper ere for vide, men det synes iøvrigt rimeligt at vente, at erhvervsmæssig Syning efter saa lang Tids Forløb virker opslidende og varigt nedsætter Arbejdsevnen.

Alderens Indflydelse viser sig her, naar man betragter Timefortjenesten inden for de enkelte Fagaldergrupper, langt stærkere

end i de summariske Tal; dette er meget naturligt, da de ældre Aldersklasser rumme forholdsvis flere øvede Syersker (med høj Fagalder) end de yngre. Ogsaa den gennemsnitlige Aarsfortjeneste viser sig jævnt faldende med Alderen, naar man fjerner Fagalderens forstyrrende Indflydelse.

Det samme gælder ogsaa de enkelte Fag; jfr. nedenstaaende Oversigt over den gennemsnitlige Timefortjeneste i de 3 største Fag for Syersker i samme Fagaldergruppe (5—15 Aar):

Gennemsnitlig Timefortjeneste for Syersker med 5—15 Aars Fagalder				
Alder	Herreskræderinder Øre	Kaabe- og Overstykkesyersker Øre	Linned- syersker m. v. Øre	Samtlige Syersker Øre
Under 30 Aar	22,9	26,5	19,3	22,3
30—39 Aar	19,9	25,6	18,5	20,5
40—49 —	19,2	27,9	16,5	18,2
50 Aar og derover . .	17,4	15,8	13,2	14,1
Alle 4 Grupper . . .	19,9	25,8	16,4	19,4

Kun for Kaabe- og Overstykkesyersker ere Tallene ikke ganske regelmæssige. Fortjenesten er her højere i 40erne end i 30erne, men det paagældende Tal er ikke paalideligt, da det kun vedrører et meget ringe Antal Syersker.

Betydningen af stigende Fagalder vil for de samme 3 Fag fremgaa af nedenstaaende Oversigt for Syersker i 40—49 Aars Alderen.

Gennemsnitlig Timefortjeneste for Syersker i 40—49 Aars Alderen				
Fagalder	Herreskræderinder Øre	Kaabe- og Overstykkesyersker Øre	Linned- syersker m. v. Øre	Samtlige Syersker Øre
Under 5 Aar	17,6	23,1	13,8	15,8
5—15 Aar	19,2	27,9	16,5	18,2
15—25 —	18,3	24,3	16,9	20,7
25 Aar og derover . .	17,1	21,7	17,5	17,7
Alle 4 Grupper . . .	18,5	23,8	16,4	18,7

Den Nedgang i Arbejdsevnen, der for samtlige Syersker viste sig efter 25 Aars Fagalder i Form af aftagende Timefortjeneste, synes i Herrekonfektionen samt i Kaabe- og Overstykkefaget allerede at melde sig efter 15 Aars Fagalder. I Linnedsyningen fort-

sættes Stigningen derimod endogsaa ud over 25 Aars Fagalder, men dette Forhold staar rimeligvis i Forbindelse med, at der navnlig i dette Fag sker en stærk Tilstrømning af mindre duelige Arbejds kræfter, som efterhaanden atter forlade Faget, saaledes at kun de dygtige blive tilbage.

j. Arbejds løn, efter Arbejdsdagens Længde.

Sammenhængen mellem Arbejdsdagens Længde og Aarsfortjenesten vil fremgaa af nedenstaaende Tabel 22, der indeholder Oplysning om 498 Syersker med jævnt Arbejde.

Tabel 22.

Syersker med jævnt Arbejde	Syersker med jævnt Arbejde, fordelt efter Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde						Til- sammen
	under 6 Timer	6—8 Timer	8—10 Timer	10—12 Timer	12—14 Timer	14 Timer og derover	
Antal Syersker							
Aarsfortjeneste							
Under 300 Kr.	66	42	20	11	6	2	147
300—500 Kr.	26	42	65	66	28	7	234
500—900 —	3	12	29	33	17	7	101
900 Kr. og derover...	"	1	4	5	5	1	16
Tilsammen...	95	97	118	115	56	17	498
Forholdstal							Gnssl. Antal Timer
Under 300 Kr.	70	43	17	10	11	12	6,5
300—500 Kr.	27	43	55	57	50	41	9,0
500—900 —	3	13	25	29	30	41	10,0
900 Kr. og derover...	"	1	3	4	9	6	10,8
Tilsammen...	100	100	100	100	100	100	8,6
Gennemsnitlig Aarsfortjeneste i Kr. ...	243	366	466	517	545	600	431

Aarsfortjenesten er naturligvis stigende med Arbejdsdagens Længde. Af de Syersker, der arbejdede under 6 Timer daglig, tjente de syv Tiendedele mindre end 300 Kr. om Aaret; derimod havde af Syersker med en gennemsnitlig Arbejdsdag paa 8—10 Timer over fire Femtedele mere end 300 Kr. aarlig, og af de

Syersker, der arbejdede 12 Timer daglig eller derover, var det kun faa, der tjente under dette Beløb. Den gennemsnitlige Aarsfortjeneste steg saaledes fra 243 Kr. for Syersker med en Arbejdsdag paa under 6 Timer til 600 Kr. for Syersker med 14 Timer eller derover. Der fandtes dog selv i de lave Løngrupper Syersker med særlig lang Arbejdsdag. Af de 73 Syersker, der i Følge Tabel 22 arbejdede 12 Timer eller derover, tjente saaledes de 43 under 500 Kr. og 8 endogsaa under 300 Kr.

Aarsfortjenesten steg dog langt fra saa stærkt, som man efter den længere Arbejdsdag kunde vente, og Resultatet heraf blev saaledes en forholdsvis lav Timefortjeneste for Syersker med lang Arbejdsdag; jfr. nedenstaaende Oversigt:

Daglig Arbejdstid	Antal Syersker	Syersker med jævnt Arbejde	
		Gennemsnitlig Timefortjeneste	
		Absolut Øre	Relativt
Under 6 Timer	95	16,8	102
6—8 Timer	97	17,7	107
8—10 —	118	18,1	110
10—12 —	115	16,1	98
12—14 —	56	14,3	87
14 Timer og derover .	17	13,3	81
Tilsammen	498	16,5	100

Den gennemsnitlige Timefortjeneste var højest for de Syersker, der arbejdede normalt, d. v. s. 8—10 Timer daglig. De Syersker, der arbejdede kortere, havde gennemgaaende en noget lavere Timefortjeneste, men dette var dog navnlig Tilfældet med Syersker, der arbejdede ud over de 10 Timer. Medens Syersker med en Arbejdsdag paa 8—10 Timer tjente 18,1 Øre i Timen, faldt Timefortjenesten ret jævnt, jo længere Arbejdsdagen blev, og Syersker med 14 Timer eller derover tjente kun 13,3 Øre.

At Timefortjenesten bliver noget lavere for Syersker med kort Arbejdsdag, er i og for sig rimeligt. Det er saaledes navnlig her imellem, at der findes Kvinder, for hvem Syningen er meget uregelmæssig, afbrudt af husligt Arbejde m. v., og i saa Fald bliver den Tid, der faktisk medgaar til Syningen, ikke saa meget værd, som naar der sys uafbrudt, ligesom der ogsaa vanskeligt under

saadanne Forhold opnaas nogen stor Færdighed. De summariske Tal ere dog ikke her ganske paalidelige, og for en ikke ringe Del staar det her berørte Forhold i Forbindelse med, at de lavt lønnede Fag ere særlig stærkt repræsenterede blandt Syersker med kort Arbejdsdag (jfr. nedenfor). At Syersker med særlig lang Arbejdsdag have en forholdsvis ringe Timefortjeneste, kan ogsaa forklares. Det kan maaske tænkes, at Syersker med særlig lang Arbejdsdag ville være tilbøjelige til at ansætte Arbejdsdagen noget længere, end den faktisk er, men den her konstaterede Sammenhæng mellem Arbejdsdagens Længde og Timefortjenesten er iøvrigt i god Overensstemmelse med den almindelige lagttagelse, at en Arbejdsdag, der overskrider en vis Grænse, nedsætter Arbejdsevnen. Erindres maa det dog ogsaa, at de dygtige Syersker gennemgaaende kunne nøjes med at arbejde noget kortere end de mindre dygtige, og der findes som Følge heraf forholdsvis mange tarvelige Syersker blandt dem, der have en særlig lang Arbejdsdag.

Ogsaa inden for de enkelte Fag aftager Timefortjenesten, jo længere Arbejdsdagen er; jfr. nedenstaaende Oversigt for Syersker med jævnt Arbejde i de 3 største Fag:

Jævnt Arbejde	Herre- skrædderinder		Kaabe- og Over- stykkesyersker		Linnedsyersker m. v.	
	Antal Syersker	Gennem- snitlig Time- fortjeneste	Antal Syersker	Gennem- snitlig Time- fortjeneste	Antal Syersker	Gennem- snitlig Time- fortjeneste
Daglig Arbejdstid		Øre		Øre		Øre
under 6 Timer.....	20	20,6	2	20,0	41	18,0
6— 8 Timer.....	21	20,3	7	24,4	37	17,6
8—10 —	21	18,0	9	25,9	43	16,9
10—12 —	33	17,0	12	20,6	38	15,0
12—14 —	14	18,0	4	15,5	11	13,6
14 Timer og derover .	6	12,3	4	16,2	6	13,0
Tilsammen..	115	17,7	38	21,0	176	16,1

Tallene ere dog her navnlig for Kaabe- og Overstykkesyerskernes Vedkommende for smaa til at holde Tilfældigheder ude, men som Helhed er Timefortjenesten aftagende med Arbejdsdagens Længde. I Herrekonfektionen og Linnedsyningen fortsættes til-

med, i Modsætning til hvad der ovenfor blev paavist for samtlige Syersker, den stigende Timefortjeneste ogsaa for Syersker med en Arbejdsdag paa under 8 Timer. Kun i Kaabe- og Overstykket er i Lighed med Forholdet for samtlige Syersker Timefortjenesten højest for en Arbejdsdag paa 8—10 Timer og aftagende saavel for længere som for kortere Arbejdsdag. I den travle Tid gælder dette ogsaa Herreskrædderinderne. Linnedsyerskerne tjene derimod ogsaa i den travle Tid, selv med en Arbejdsdag paa under 8 Timer, bedst, jo kortere Arbejdsdagen er, og det samme Forhold genfindes for de øvrige Fag som Helhed; jfr. nedenstaaende Oversigt:

Travl Tid	Herreskrædderinder		Kaabe- og Overstykkesyersker		Linnedsyersker		Andre Syersker		Tilsammen	
	Antal Syersker	Gennemsnitlig Timefortjeneste	Antal Syersker	Gennemsnitlig Timefortjeneste	Antal Syersker	Gennemsnitlig Timefortjeneste	Antal Syersker	Gennemsnitlig Timefortjeneste	Antal Syersker	Gennemsnitlig Timefortjeneste
Daglig Arbejdstid		Øre		re		Øre		Øre		Øre
under 8 Timer.....	24	19,5	9	25,4	10	17,2	23	19,6	66	19,9
8—10 —	41	22,0	36	26,8	26	16,6	34	19,5	137	21,6
10—12 —	55	19,0	46	23,8	20	15,8	27	16,1	148	19,6
12—14 —	39	17,1	29	19,9	16	14,9	29	12,6	113	16,3
14 Timer og derover	19	18,2	12	17,4	5	16,0	10	14,3	46	16,8
Tilsammen...	178	19,0	132	22,6	77	15,9	123	16,2	510	18,9

I øvrigt vise Tallene for den travle Tid ganske samme Sammenhæng mellem Arbejdsdagens Længde og den gennemsnitlige Timefortjeneste som Tallene for Syersker med jævnt Arbejde.

k. Boligforhold.

Til yderligere Belysning af de Vilkaar, hvorunder Hjemmesyerskerne leve, har man søgt Oplysning om Lejlighedens Størrelse. Dette rent ydre Moment giver dog kun et enkelt og ofte lidet fyldestgørende Holdepunkt for Bedømmelsen af Syerskernes Boligforhold. Boligens Størrelse spiller saaledes en forholdsvis ringe Rolle i Sammenligning med en Række andre Forhold, f. Eks. Syerskernes Renligheds- og Ordenssans. Man har ved Materialets Indsamling faaet et stærkt Indtryk af dette Moments afgørende

Betydning, navnlig under smaa Forhold. Netop blandt Syerskerne findes der ret store Forskelligheder i den her nævnte Henseende. De ikke faa Syersker (især ældre ugifte og Enker), som udgaaede fra forholdsvis velstillede Hjem senere se sig nødsagede til at skaffe sig Udkomme ved Syning, have saaledes gennemgaaende bevaret en udpræget Sans for Orden og Properhed, og dette giver sig tydeligt til Kende, selv om de ydre Forhold ere fattige. Ved Siden af dette Moment er der endnu et Forhold, som bevirker, at Lejlighedens Størrelse ikke er noget paalideligt Udtryk for de Forhold, hvorunder Syerskerne leve. Det synes saaledes blandt Syersker meget almindeligt at leje en større Lejlighed, end den paagældende har Raad til at benytte, for gennem Udlejning af et eller undertiden flere Værelser at forskaffe sig lidt Bifortjeneste. Syersken kan i saa Fald komme til at bo billigere og i et pænere Hus. De herom foreliggende Oplysninger ere imidlertid ikke fuldstændige, og man savner tilmed sikre Holdepunkter til Afgørelsen af, hvor usikre de ere.

Det er naturligvis i denne Forbindelse nødvendigt at behandle de gifte Syersker særskilt, men ogsaa inden for de øvrige Syersker er der en Klasse, som maa holdes for sig. Det er unge Piger, der bo hjemme hos Forældrene, og Enker, der bo hos Børn eller andre Paarørende; i saadanne Tilfælde er der naturligvis ikke den umiddelbare Forbindelse mellem Lejlighedens Størrelse og de Vilkaar, hvorunder Syerskerne leve, som hvis de bo i egen Lejlighed. Særskilt for disse 3 Grupper fordelte Syerskerne sig saaledes efter Lejlighedens Størrelse:

Lejlighedens Størrelse	Gifte	Antal Syersker			Forholdstal			Til- sam- men pCt.
		Ikke gifte		Til- sam- men	Ikke gifte			
		med eget Hjem	boende hos andre		med eget Hjem	boende hos andre		
1 Værelse	5	117	13	135	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.
2 Værelser	292	267	133	692	1	24	4	9
3 —	296	92	195	583	47	55	37	47
4 — og derover	29	11	19	59	48	19	54	40
Tilsammen...	622	487	360	1469 ¹⁾	4	2	5	4
					100	100	100	100

¹⁾ 47 Syersker have ikke meddelt Oplysning om Lejlighedens Størrelse.

De gifte Hjemmesyerskers Lejlighed var gennemsnitlig paa lige saa mange Værelser som de faglærte Arbejderes som Helhed og noget større end Arbejdsmandsklassens; jfr. nedenstaaende Tal:

Af 100 Lejligheder var paa	Gifte Hjemmesyersker	Faglærte Arbejdere ¹⁾	Arbejds mænd og Daglejere ¹⁾
1 Værelse	1	3	5
2 Værelser	47	53	65
3 —	48	29	22
4 — og derover	4	15	8
Tilsammen...	100	100	100
Gennemsnitligt Antal Værelser	2,6	2,6	2,3

Der bestod dog ogsaa en ret afgørende Forskel. De gifte Hjemmesyersker boede næsten alle i 2 og 3 Værelses Lejligheder, ligelig fordelt herimellem. Af de faglærte Arbejdere boede derimod henimod dobbelt saa mange og af Arbejdsmandsklassen endogsaa tre Gange saa mange i 2 som i 3 Værelses Lejligheder. Paa den anden Side var 4 Værelses Lejligheder navnlig blandt de faglærte Arbejdere langt hyppigere end blandt gifte Hjemmesyersker. Af de øvrige Syersker (ugifte og Enker) havde naturligvis de, der havde eget Hjem, en mindre Lejlighed, gennemsnitlig 2 Værelser; en Fjerdedel boede i 1 Værelses og mellem Halvdelen og tre Femtedele i 2 Værelses Lejligheder. Derimod boede de, der vare til Huse hos Familie o. l., gennemgaaende i en noget større Lejlighed.

En lignende Forskel i Beboelsesforholdene mellem de 3 Grupper af Hjemmesyersker findes, naar man sondrer mellem, om Lejligheden var beliggende i Forhus eller i Mellem- og Baghus. Af de gifte Syersker boede saaledes 12 pCt. i Mellem- eller Baghus, af de øvrige Syersker med eget Hjem var det 19 pCt., men af dem, der boede hos Familie o. l., kun 10 pCt.²⁾

Ser man bort fra de Syersker, der boede hos andre, indeholder omstaaende Tabel 23 for de forskellige Fag Oplysning om Lejlighedens Størrelse.

¹⁾ Jfr. Tabelværk til Københavns Statistik Nr. 16, om Beboelses- og Husleje forholdene i 1906.

²⁾ I Hovedstaden som Helhed boede 12 pCt. i Mellem- og Baghus.

Tabel 23.

Beskæftigede ved Syning af	Syerskerne fordelte efter Lejlighedens Størrelse									
	Gifte					Ikke gifte, med eget Hjem				
	1 Værelse	2 Værelser	3 Værelser	4 Værelser og derover	Til- sammen	1 Værelse	2 Værelser	3 Værelser	4 Værelser og derover	Til- sammen
	Antal Syersker									
Herrekonfektion	2	109	76	3	190	31	72	23	2	128
Damekonfektion	2	61	83	12	158	15	70	21	"	106
Børnekonfektion	"	17	26	2	45	6	20	6	1	33
Kravats, Linned m. v. ...	1	59	59	7	126	30	53	23	3	109
Handsker	"	19	20	"	39	19	34	8	2	63
I øvrigt	"	27	32	5	64	16	18	11	3	48
Tilsammen...	5	292	296	29	622	117 ¹⁾	267	92	11	487
	Forholdstal									
Herrekonfektion	1	57	40	2	100	24	56	18	2	100
Damekonfektion	1	39	52	8	100	14	66	20	"	100
Børnekonfektion	"	38	58	4	100	18	61	18	3	100
Kravats, Linned m. v. ...	1	47	47	5	100	27	49	21	3	100
Handsker	"	49	51	"	100	30	54	13	3	100
I øvrigt	"	42	50	8	100	33	38	23	6	100
Tilsammen...	1	47	48	4	100	24	55	19	2	100

Af de gifte Syersker var det navnlig Herreskrædderinderne, der boede i 2 Værelses Lejligheder; af Dame- og Børnekonfektionssyerskerne samt af de Syersker, der ere henførte til Gruppen «I øvrigt» (Kasketter, Broderier, Agramaner, Bælter m. v.), boede derimod forholdsvis mange i Lejligheder paa 3 eller endnu flere Værelser. Dette stemmer ret godt med, hvad der ovenfor Side 39 er meddelt om Mandens erhvervsmæssige Stilling. Herreskrædderinderne vare navnlig gifte med Mænd, der tilhørte den egentlige Arbejderklasse, medens de øvrige her nævnte Syersker i højere Grad vare gifte med selvstændige Næringsdrivende, Funktionærer

¹⁾ Heraf 35 Lejligheder uden Køkken.

o. l. Den samme Ulighed inden for de forskellige Fag genfindes for de ikke gifte Syersker med eget Hjem. Af denne Gruppe har dog ogsaa en forholdsvis stor Del af Kravats- og Linnedsyerskerne en ret stor Lejlighed. Ved Siden heraf bo imidlertid saavel af Kravats- og Linnedsyerskerne som af de Syersker, der ere henførte til Gruppen «I øvrigt», en forholdsvis stor Del i 1 Værelses Lejligheder. Dette Forhold tyder paa, at der, saaledes som det ogsaa ovenfor Side 41 er omtalt, i disse Fag findes to typisk forskellige Klasser: dels Syersker, der have Syningen som egentligt Erhverv, og som da som Følge af den ringe Betaling maa nøjes med en lille Lejlighed, dels Syersker, der tilhøre et noget højere socialt Lag, og for hvem Syningen kun er Bierhverv.

Om Udlejning af Værelser indeholdes Oplysning i nedenstaaende Oversigt:

Lejlighedens Størrelse	Gifte Syersker			Ikke gifte, med eget Hjem			I Hoved- staden som Helhed lejede Værelser ud pCt.
	Antal Lejlig- heder	Heraf lejede Værelser ud absolut	pCt.	Antal Lejlig- heder	Heraf lejede Værelser ud absolut	pCt.	
1 Værelse	5	"	"	117	"	"	2
2 Værelser	292	4	1	267	28	10	6
3 —	296	53	18	92	46	50	15
4 —	29	11	38	11	8	73	19
Tilsammen...	622	68	11	487	82	17	—

Oplysningerne ere som nævnt ikke fuldstændige, men det er dog allerede paa Grundlag heraf muligt at konstatere, at der i de af Syerskerne beboede Lejligheder hyppigere lejes Værelser ud, end det i Almindelighed er Skik. Navnlig gælder dette de ikke-gifte Syersker med eget Hjem. Tilmed leje adskillige Syersker mere end 1 Værelse ud. De 68 gifte Syersker lejede saaledes i alt 81 Værelser ud, og de 82 ikke-gifte Syersker endogsaa 116 Værelser. Det var naturligvis særlig de Syersker, der havde 3 eller 4 Værelser, der lejede mere end 1 Værelse ud. Af de ikke-gifte Syersker havde de, der boede i en 3 Værelses Lejlighed, gennemsnitlig kun 2,2 Værelser, og de, der boede i en 4 Værelses Lejlighed, havde endogsaa kun 2,5 Værelser til eget Brug.

4. Systuer.

a. Almindelig Oversigt.

Af Systuer, hvor der arbejdedes med fremmed Hjælp, omfatter nærværende Undersøgelse i alt 349 (jfr. Tabel 3 Side 10). Paa disse Systuer beskæftigedes der paa Tællingstidspunktet i alt 1110 Personer, hvoraf de 367 (77 Mænd og 290 Kvinder) arbejdede som Indehavere og de 743 (24 Mænd og 719 Kvinder) som Arbejdere. Efter Fag fordelte de 349 Systuer sig saaledes:

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Antal Systuer	Samlet Personel	Heraf					
			Indehavere			Arbejdere		
			Mænd	Kvinder	Til-sammen	Mænd	Kvinder	Til-sammen
Herrekonfektion	49	141	43	6	49	24	68	92
Kaaber og Overstykker . . .	241	756	12	246	258	"	498	498
Kjoler og Bluser	13	36	1	12	13	"	23	23
Børnekonfektion	9	23	2	8	10	"	13	13
Linned m. v.	7	16	"	7	7	"	9	9
Straahatte og Kasketter . .	24 ¹⁾	117	13	11	24	"	93	93
Pelsværk m. v.	6	21	6	"	6	"	15	15
Tilsammen	349	1110	77	290	367	24	719	743

Efter Beskæftigelsens Art fordelte de 49 Herrekonfektions-systuer sig saaledes:

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Antal Systuer	Antal Arbejdere		
		Mænd	Kvinder	Til-sammen
Frakker og Jakker	24	21	15	36
Veste	6	"	12	12
Benklæder	17	2	39	41
Uniformer	2	1	2	3
Tilsammen	49	24	68	92

Forskellen mellem de mandlige og kvindelige Syeres Beskæftigelse er her ganske den samme som for de Personer, der arbejdede uden fremmed Hjælp (jfr. ovenfor Side 13). Vestesyningen var saaledes næsten udelukkende overladt til Kvinderne²⁾. Frakke-

¹⁾ Heraf tilvirkedes paa 1 Systue med 6 Syersker Straahatte og Virerstel; paa de øvrige fremstilledes Kasketter og Sportshuer.

²⁾ 3 af de 6 Vestesystuer indehavdes af Mænd.

syningen (i hvert Fald Bestillingsarbejdet) udføres derimod fortrinsvis af Mænd. Der udførtes hovedsagelig Bestillingsarbejde; dog syedes der Lagerarbejde paa omtrent Halvdelen af de 24 Frakke- og Jakkesystuer (Lagerjakker). I Kaabe- og Overstykkefaget var Lagerarbejdet af overvejende Betydning; paa 94 af de 241 Systuer udførtes der dog ved Siden af Lagerarbejdet ogsaa noget Bestillingsarbejde, men de paagældende Angivelser ere ikke paalidelige, og Tallet rimeligvis for højt (jfr. ovenfor Side 30). Pelsværk og Kasketter vare saa at sige udelukkende Lagerarbejde; derimod tilvirkedes der en Del Bestillingsarbejde i de øvrige Fag, men det spillede dog gennemgaaende en mindre Rolle end Lagerarbejdet.

Paa 348 Systuer benyttedes i alt 549 Symaskiner¹⁾; jfr. nedenstaaende Fordeling efter Antallet af Maskiner:

Antal Systuer med	Hørre- kon- fektion	Kaaber og Over- stykker	Kasket- ter og Pelsværk	I øvrigt	Til- sam- men
1 Maskine	35	142	5	13	195
2 Maskiner	13	91	16	11	131
3 —	1	5	5	5	16
4 —	"	2 ²⁾	1	"	3
5 — og derover	"	1	2 ³⁾	"	3
Tilsammen...	49	241	29	29	348
Antal Maskiner...	64	352	83	50	549
Antal Maskiner pr. 100 Per- soner.....	45	47	63	67	50

Der fandtes 1 Symaskine for hver 2 Personer. Ved Syning af Kasketter, Kjoler og Bluser, Børnekonfektion m. v. benyttedes forholdsvis flest Maskiner.

For nogle af Systuerne (navnlig i Kaabe- og Overstykkefaget) faldt Tællingstidspunktet ikke sammen med det Tidspunkt, da der beskæftigedes flest Syersker. For 27 Systuer med 45 Arbejdere (5 i Herrekonfektionen med 10 Arbejdere og 22 i Kaabe- og Over-

¹⁾ Paa den i Note 1 Side 108 nævnte Straahattesystue anvendtes ingen Symaskiner.

²⁾ Den ene Systue benyttede elektrisk Drivkraft.

³⁾ Den ene Systue benyttede 11, den anden 16 Symaskiner.

stykkefaget med 35 Arbejdere) mangler der Oplysning om Beskæftigelsens Variation, hovedsagelig som Følge af, at de paagældende Systuer endnu ikke paa Tællingstidspunktet havde været et helt Aar i Drift. For de øvrige 322 Systuer omfattede Maksimumsbeskæftigelsen, der naturligvis ikke indtraf samtidig for alle Systuer, 805 Syersker, medens der her paa Tællingstidspunktet kun beskæftigedes 698 Syersker. Paa den anden Side udgjorde Antallet af Syersker paa den Tid af Aaret, da det var mindst, kun 359 eller ikke engang det halve af Maksimumsantallet (45 pCt.)

I nedenstaaende Oversigt er der foretaget en Fordeling af de 322 Systuer efter det beskæftigede Antal Arbejdere paa Maksimumstidspunktet.

Antal Systuer med	Herre- kon- fektion	Kaaber og Over- stykker	Kasket- ter og Pelsværk	I øvrigt	Til- sammen Antal	pCt.
1 Arbejder	17	76	6	15	114	35
2 Arbejdere	17	69	11	10	107	33
3 —	7	35	2	4	48	15
4 —	3	16	5	„	24	8
5 —	„	12	1	„	13	4
over 5 Arbejdere.....	„	11	5	„	16	5
Tilsammen...	44	219	30	29	322	100
Antal Arbejdere...	84	553	121	47	805	—
Antal Arbejdere pr. Systue.	1,9	2,5	4,0	1,6	2,5	—

Godt en Tredjedel beskæftigede kun 1 Arbejder hver, og en Tredjedel 2 Arbejdere hver. Af særlig store Systuer fandtes kun 11 Kaabe- og Overstykkessystuer og 5 Kasketsystuer, men disse beskæftigede til Gengæld henholdsvis 110 og 62 Syersker eller en Femtedel af samtlige Kaabe- og Overstykkesyersker og endogsaa Halvdelen af samtlige Kasketsyersker. Kasketsystemerne vare gennemsnitlig paa 4 Syersker, og Kaabe- og Overstykkessystemerne beskæftigede i Gennemsnit 2,5 Syersker. Herrekonfektionssystemerne og navnlig de Systuer, der ere henførte til Gruppen «1 øvrigt», vare derimod betydelig mindre. Der fandtes her ingen Systuer med over 4 Arbejdere.

Paa det Tidspunkt da der beskæftigedes det mindste Antal Syersker, var den tilsvarende Fordeling af Systemerne saaledes:

Antal Systuer	Herre- kon- fektion	Kaaber og Over- stykker	Kasket- ter og Pelsværk	I øvrigt	Til- sammen Antal	pCt.
uden Arbejdere	16	123	4	4	147	46
med 1 Arbejder.....	14	53	7	17	91	28
— 2 Arbejdere.....	8	24	10	7	49	15
— 3 —	4	8	1	1	14	4
— 4 —	2	4	3	"	9	3
— 5 —	"	3	1	"	4	1
— over 5 Arbejdere.....	"	4	4	"	8	3
Tilsammen...	44	219	30	29	322	100
Antal Arbejdere...	50	188	87	34	359	—
Antal Arbejdere pr. Systue.	1,1	0,9	2,9	1,2	1,1	—

Henimod Halvdelen af Systuerne (46 pCt.) havde paa Minimumstidspunktet slet ingen Arbejdere, og kun godt en Tiendedel havde over 2 Arbejdere, medens dette paa Maksimumstidspunktet var Tilfældet med en Tredjedel. Det gennemsnitlige Antal Arbejdere pr. Systue var kun 1,1 mod 2,5 paa den Tid af Aaret, da der beskæftigedes flest. Hvis man inden for hver Branche sætter Antallet af de paa Systuerne i den travleste Tid beskæftigede Arbejdere lig 100, finder man, at Antallet paa det Tidspunkt, da der var mindst Beskæftigelse, i Forhold hertil udgjorde: for Herrekonfektion 58, for Kaaber og Overstykker 34, for Kasketter og Pelsværk 73, for Gruppen «I øvrigt» 75 og for samtlige Brancher under eet 44. Navnlig Kaabe- og Overstykkefaget opviser et meget stort Udsving mellem Maksimums- og Minimumsbeskæfti-

Systuer fordelte efter Antallet
paa Maksimumstidspunktet

paa Minimumstids- punktet	1 Arbejder	2 Arbejdere	3 Arbejdere	4 Arbejdere	5 Arbejdere	6 Arbej- dere og derover	Til- sammen
uden Arbejdere	69	46	19	6	3	4	147
1 Arbejder	45	30	7	5	2	2	91
2 Arbejdere	"	31	9	5	4	"	49
3 —	"	"	13	1	"	"	14
4 —	"	"	"	7	"	2	9
5 —	"	"	"	"	4	"	4
6 — og derover.....	"	"	"	"	"	8	8
Tilsammen...	114	107	48	24	13	16	322

gelse, idet Minimumsbeskæftigelsen her kun omfattede en Tredjedel af Antallet paa det Tidspunkt, da der var flest; i Herrekonfektionen var det tilsvarende Tal henimod tre Femtedele og i de øvrige Fag tre Fjerdedele.

Kombinerer man de foreliggende Oplysninger om Maksimums- og Minimumsbeskæftigelse, faas den nederst Side 111 anførte Oversigt.

Tages ogsaa Hensyn til de større Systuer, der her ere sammendragne i Rubrikken «6 Arbejdere og derover», blev Udsvinget mellem Maksimums- og Minimumsbeskæftigelse for

104 Systuer eller 32 pCt.....	0 Arbejdere
110 — — 34 —	1 Arbejder
58 — — 18 —	2 Arbejdere
28 — — 8 —	3 —
8 — — 3. —	4 —
5 — — 2 —	5 —
9 — — 3 —	over 5 —

Det største Udsving findes i en Kaabe- og Overstykkesyntue med 18 Arbejdere som Maksimum og slet ingen Arbejdere som Minimum; i en anden Kaabe- og Overstykkesyntue var Forskellen 11 Arbejdere (henholdsvis 12 og 1 Arbejder) og i en Kasketsyntue 13 Arbejdere (henholdsvis 26 og 13 Arbejdere).

I omstaaende Tabel 24 (Side 113) er der fagvis meddelt Oplysning om den gennemsnitlige Beskæftigelse i hver af Aarets 12 Maaneder.

De her meddelte Tal ere fuldstændig i Overensstemmelse med, hvad der tidligere for de enkeltvis arbejdende Syerskers Vedkommende er paavist angaaende Arbejdets Fordeling paa de forskellige Tider af Aaret. Kaabe- og Overstykkesyerskernes Sæsoner falde henholdsvis i Maanederne Februar—April og August—Oktober med Højsæson i Marts og April. Den største Ledighed findes i Juni og December. I Herrekonfektionen falde Sæsonerne noget senere og ere ikke saa udprægede. I Kasketsyntingen ere Sæsonerne endnu mere udviskede; i dette Fag er der i Modsætning til de fleste andre Fag lidt travlere i Efteraars- end i Foraars-sæsonen.

Tabel 24.

Beskæftigede ved Syning af	Antal Arbejdere paa Maksimumstidspunktet	Heraf var beskæftigede i											
		Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December
		Antal Arbejdere											
Herrekonfektion	84	56	56	65	80	80	70	55	58	64	72	69	58
Kaaber og Overstykker	553	334	496	533	542	381	216	333	484	502	448	255	209
Kjoler og Bluser	24	20	21	20	24	24	20	20	19	22	23	22	22
Børnekonfektion	14	6	8	14	14	14	8	8	9	11	13	13	7
Linned m. v.	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Kasketter	106	81	94	102	96	85	80	94	106	105	105	84	76
Pelsværk	15	13	13	12	12	14	15	15	15	15	13	13	13
Tilsammen...	805	519	697	755	777	607	418	534	700	728	683	465	394
		Forholdstal											
Herrekonfektion	100	67	67	77	95	95	83	65	69	76	86	82	69
Kaaber og Overstykker	100	60	90	96	98	69	39	60	88	91	81	46	38
Kasketter	100	76	89	96	91	80	75	89	100	99	99	79	72
Samtlige Grupper...	100	64	87	94	97	75	52	66	87	90	85	58	49

Beskæftigelsen var gennemgaaende noget mere varierende paa Systuerne end for de Syersker, der arbejdede uden fremmed Hjælp; jfr. nedenstaaende Oversigt for Kaabe- og Overstykkesyersker:

Af 100 Syersker vare beskæftigede i	Syersker paa Systuer	Enkeltvis arbejdende Syersker ¹⁾	Heraf var	
			travlt beskæftigede	delvis beskæftigede (død Tid)
Januar	60	69	39	30
Februar	90	91	71	20
Marts	96	100	93	7
April	98	99	96	3
Maj	69	82	62	20
Juni	39	47	20	27
Juli	60	66	40	26
August	88	92	72	20
September	91	100	83	17
Oktober	81	94	79	15
November	46	69	38	31
December	38	53	20	33

¹⁾ Tallene ere beregnede paa samme Maade som de i Oversigten Side 62 anførte, der vedrøre samtlige Konfektionsfag.

I Juni og December, i hvilke Maaneder den største Ledighed findes, gik af de enkeltvis arbejdende Syersker henholdsvis 53 og 47 pCt. ledige; for Systuearbejderne vare de tilsvarende Tal 61 og 62 pCt. Paa den anden Side maa det erindres, at Systuearbejderne gennemgaaende have regelmæssig Beskæftigelse i den Tid, der i det hele taget arbejdes, medens en Del af de øvrige Syersker kun ere delvis beskæftigede (død Tid).

Efter de her foreliggende Oplysninger om Beskæftigelsens Variation paa Systuerne har man beregnet den gennemsnitlige ledige Tid pr. Syerske til 2,2 Maaneder mod 1,5 Maaneder for de enkeltvis arbejdende Syersker¹⁾. Efter den ledige Tids Længde fordelte de 730 Syersker, for hvilke Oplysning foreligger, sig saaledes:

	Syersker paa Systue		Enkeltvis arbejdende Syersker
	Antal	pCt.	pCt.
Ingen ledig Tid	342	47	60
indtil 3 Maaneder.....	82	11	22
3—6 Maaneder	251	34	14
6 Maaneder og derover..	55	8	4
Tilsammen...	730	100	100

Den ledige Tid var betydelig længere for de Syersker, der arbejdede paa Systue, end for dem, der arbejdede for sig selv. Af disse sidste havde tre Femtedele Arbejde hele Aaret, og ikke engang en Femtedel havde en ledig Tid paa 3 Maaneder eller derover. Af de Syersker, der arbejdede paa Systue, var ikke engang Halvdelen beskæftiget hele Aaret, og over to Femtedele gik ledige i mindst 3 Maaneder. I Virkeligheden er Forskellen dog ikke nær saa stor. Den store Ledighed for Syersker paa Systue staaer hovedsagelig i Forbindelse med, at disse for Størstedelen vare beskæftigede med Syning af Kaaber og Overstykker, og dette Fag

¹⁾ De 2,2 Maaneders ledig Tid er beregnet paa Grundlag af Opgivelser fra Systuerne og behøver derfor ikke nøjagtig at passe paa Syerskerne. Gennemgaaende betyder dette dog kun lidt. Sæsonen er næsten nøjagtig den samme for alle Systuerne, og inden for denne Tid skiftes der forholdsvis sjældent Syersker. De faa Oplysninger, der foreligge direkte fra Syerskerne, ere ogsaa i god Overensstemmelse med, hvad der gælder for Systuen som Helhed.

er et af de mest udprægede Sæsonfag med særlig lang ledig Tid. Undersøger man Forholdet inden for de enkelte Fag, er Forskellen kun ringe; jfr. nedenstaaende Oversigt:

Beskæftigede ved Syning af	Gennemsnitlig ledig Tid pr. Syerske	
	paa Systue	enkeltvis arbejdende
	Antal Maaneder	Antal Maaneder
Herrekonfektion.....	1,1	1,0
Kaaber og Overstykker.	2,6	2,5
Kjoler og Bluser.....	1,2	1,0
Samtlige Grupper...	2,2	1,5

b. Systuernes Indehavere.

Som Indhavere var paa samtlige 349 Systuer beskæftiget 367 Personer, idet der i 18 Tilfælde var 2 Indhavere (i Almindelighed 2 Søstre, Mand og Hustru o. l.). Af disse 367 Personer var 77 Mænd og 290 Kvinder. Efter Alder og ægteskabelig Stilling fordelte de 77 Mænd sig saaledes:

Systuens Art	Mandlige Indhavere af Systuer					Til- sammen	Ugifte	Gifte	Enke- mænd
	Under 30 Aar	30-39 Aar	40-49 Aar	50 Aar og derover					
Herrekonfektion.....	7	17	13	6	43	4	38	1	
Kaaber og Overstykker...	5	5	1	1	12 ¹⁾	1	9	2	
Kasketter og Pelsværk....	2	4	8	5	19	1	16	2	
I øvrigt.....	"	2	1	"	3	"	3	"	
Tilsammen...	14	28	23	12	77	6	66	5	

Det var gennemgaaende gifte Mænd i 30erne og 40erne, der havde Systuer, og over Halvdelen var beskæftiget med Tilvirkning af Herrekonfektion. Indehaverne af Systuer i Herrekonfektionen vare gennemgaaende ældre end de Herreskræddere, der arbejdede alene (jfr. Tabel 4 Side 14); der fandtes ogsaa forholdsvis flere gifte iblandt dem.

¹⁾ Desuden var i 7 Tilfælde Manden beskæftiget paa Hustruens Systue ved Presning.

Nedenstaaende Oversigt indeholder tilsvarende Oplysninger om Alder og ægteskabelig Stilling for de 290 kvindelige Indehavere:

Systuens Art	Kvindelige Indehavere af Systuer				Til- sammen	Ugifte	Gifte	Enker
	Under 30 Aar	30—39 Aar	40—49 Aar	50 Aar og derover				
Herrekonfektion	2	2	2	"	6	4	"	2
Kaaber og Overstykker	59	85	78	24	246	118	90	38
Kjoler og Bluser	"	6	5	1	12	2	7	3
Børnekonfektion	1	2	5	"	8	6	2	"
Linned m. v.	2	"	5	"	7	6	"	1
Kasketter m. v.	2	4	4	1	11	5	5	1
Tilsammen	66	99	99	26	290	141	104	45

Systueindehaverne afvige ikke synderligt i Henseende til Alder og ægteskabelig Stilling fra de Syersker, der arbejdede alene; dog ere de — i Modsætning til de mandlige — lidt yngre; jfr. nedenstaaende Tal for Kaabe- og Overstykkefaget:

	Af 100 Kvinder var				Til- sammen	Ugifte	Gifte	Enker
	Under 30 Aar	30—39 Aar	40—49 Aar	50 Aar og derover				
Systueindehavere	24	34	32	10	100	48	37	15
Enkeltvis arbejdende Syersker	22	34	26	18	100	45	38	17

I Henseende til Fagalder (det Antal Aar vedkommende har været ved Faget) var der ingen væsentlig Forskel mellem Systueindehavere (Direktricer) og de enkeltvis arbejdende Syersker; dog havde Direktricerne, skønt de som nævnt gennemgaaende vare noget yngre end de Syersker, der arbejdede uden fremmed Hjælp, været noget længere ved Faget; jfr. nedenstaaende Oversigt for Kaabe- og Overstykkefaget:

Fagalder	Direktricer		Enkeltvis arbejdende Syersker
	Absolut	pCt.	pCt.
Indtil 10 Aar	59	24	29
10—25 Aar	132	53	48
over 25 —	55	23	23
Tilsammen	246	100	100

Direktricerne maa saaledes være traadt ind i Faget i en noget yngre Alder end de øvrige Syersker. Dette bekræftes ogsaa ved en Betragtning af nedenstaaende Oversigt for Kaabe- og Overstykkefaget:

Indtrædelsesalder i Faget	Direktricer		Enkeltvis arbejdende Syersker
	Absolut	pCt.	pCt.
Under 20 Aar	144	59	46
20—29 Aar.....	75	30	34
30—39 —	20	8	15
40 Aar og derover	7	3	5
Tilsammen...	246	100	100
Gennemsnitlig Indtrædel- sesalder	—	20,7	22,4

I Almindelighed faa naturligvis de Syersker, der begynde at sy i en ung Alder, den bedste Uddannelse, og man vil saaledes se, at det gennemgaaende er de dygtigste blandt Syerskerne, der blive Direktricer. Paa den ene Side vil Forretningen være tilbøjelig til at favorisere saadanne med Arbejde, og paa den anden Side søge de unge Syersker, der hverken kunne blive optagne paa Forretningens Systuer eller faa selvstændigt Arbejde udleveret, naturligvis fortrinvis til dem.

De modtagne Oplysninger om Systueindehavernes gennemsnitlige Aarsfortjeneste vedrøre ikke stort mere end Halvdelen og ere tilmed usikre. Aarsfortjenesten er omtrent altid bleven opgivet efter et mere eller mindre løst Skøn og er rimeligvis snarest for lavt ansat. Det er dog allerede paa Grundlag af de foreliggende Data muligt at fastslaa, at Indehavernes Fortjeneste ligger betydeligt over, hvad der tjenes af dem, der arbejde uden fremmed Hjælp, og at den er ret stærkt stigende med det beskæftigede Antal Syersker. 29 Herreskræddere med fremmed Hjælp opgav saaledes at have haft en gennemsnitlig Aarsfortjeneste af 1370 Kr. mod 1070 Kr. for de Herreskræddere, der arbejdede alene (jfr. Tabel 5 Side 24). De Herreskræddere, der kun havde 1 Arbejder hver, tjente i Gennemsnit 1260 Kr., de, der havde 3 à 4 Arbejdere, 14 à 1500 Kr. For 13 Indehavere af Systuer for Kasketter og Pelsværk naaede den gennemsnitlige Aarsfortjeneste 1600 Kr., men af disse 13 havde

ingen over 5 Syersker. Fortjenesten steg fra 1200 Kr. for Systuer med 1 Syerske til over 2000 Kr. for Systuer med 5 Syersker. Af de kvindelige Systueindehavere (Direktricer) opgav 18, der havde Systue for Kjoler og Bluser, Børnekonfektion m. v., en gennemsnitlig Aarsfortjeneste af 760 Kr. De 10 havde kun 1 Syerske hver og tjente 660 Kr., de 8 med 2 Syersker hver tjente 870 Kr. aarlig. 137 Direktricer, der havde Systue for Kaaber og Overstykker, tjente gennemsnitlig 910 Kr. om Aaret. Efter Aarsfortjeneste fordelte de sig saaledes:

Aarsfortjeneste	Antal Systueindehavere (Direktricer)	
	Absolut	pCt.
Indtil 600 Kr.	24	18
600— 800 Kr.	45	33
800—1000 —	21	15
1000—1200 —	19	14
1200—1500 —	13	9
over 1500 Kr.	15	11
Tilsammen...	137	100

En Tredjedel tjente over 1000 Kr. om Aaret, og ikke engang en Femtedel havde under 600 Kr.; disse sidste beskæftigede alle et ringe Antal Syersker. Fortjenesten var stærkt stigende med det beskæftigede Antal Syersker; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Antal Direktricer	Gennemsnitlig Aarsfortjeneste Kr.
1 Syerske	50	690
2 Syersker	42	840
3 —	22	1050
4—5 —	16	1110
over 5 Syersker	7	2000
Tilsammen...	137	910

Den gennemsnitlige Aarsfortjeneste for Kaabe- og Overstykkesyersker uden fremmed Hjælp er ovenfor Side 84 (Tabel 19) opgjort til 547 Kr. eller ca. 140 Kr. lavere end for Direktricer med 1 Syerske. Gennemsnitlig synes Direktricernes Fortjeneste at stige med godt 100 Kr. for hver Syerske.

c. Arbejderne paa Systemerne.

De 24 mandlige Herreskræddere, der efter nærværende Undersøgelse vare beskæftigede paa hjemmearbejdende Systemer, vare næsten alle ganske unge (jfr. det ovenfor Side 12 bemærkede). 17 vare under 25 Aar, og kun 4 vare gifte. Den gennemsnitlige Arbejdsdag var under normale Forhold 10,8 Timer (lidt højere end for de Skræddersvende, der arbejdede uden fremmed Hjælp), og en Tredjedel opgav i Højsæsonen at arbejde 12 Timer daglig. 4 vare Lærlinge; af de øvrige opgav 18 for den Tid af Aaret, da der arbejdes, en gennemsnitlig Ugeförtjeneste af 18,50 Kr., varierende for de enkelte Svende mellem 9 Kr. og 27 Kr. Medens de to Tredjedele vare beskæftigede hele Aaret, opgav den ene Tredjedel, at de gik ledige $3\frac{1}{2}$ Maaned. For samtlige 20 Svende betyder dette en gennemsnitlig Ledighed af 4 à 5 Uger, og den gennemsnitlige Ugeförtjeneste Aaret igennem bliver saaledes kun 16,80 Kr., hvilket giver en Aarsförtjeneste af 840 Kr.¹⁾

For de 719 kvindelige Systemarbejdere indeholder omstaaende Tabel 25 (Side 120), saavel absolut som relativt, Oplysning om Alder og ægteskabelig Stilling.

De her omhandlede Syersker vare gennemgaaende unge. Tre Femtedele vare under 25 Aar og en Fjerdedel endogsaa under 20 Aar; kun en Tiendedel var over 40 Aar. I Overensstemmelse hermed var kun 15 pCt. gifte eller Enker, Resten ugifte. Kasketsyerskerne vare yngst, men der var dog forholdsvis endnu flere Kaabe- og Overstykkesyersker under 20 Aar (Elever); blandt Herreskrædderinderne fandtes der forholdsvis mange sidst i 20erne og i Begyndelsen af 30erne. De Syersker, der arbejdede selvstændigt uden fremmed Hjælp, vare naturligvis gennemgaaende langt ældre; jfr. nedenstaaende Tal:

	Af 100 Syersker var		
	Under 30 Aar	30—39 Aar	40 Aar og derover
Systuearbejdere	76	14	10
Syersker uden fremmed Hjælp .	21	39	48

¹⁾ For de Skræddersvende, der arbejdede uden fremmed Hjælp, er den gennemsnitlige Aarsförtjeneste (bortset fra Hustruens Hjælp) ovenfor Side 25 ansat til godt 1000 Kr.

Tabel 25.

Beskæftigede ved Syning af	Alder								Til- sammen	Ægteskabelig Stilling		
	Under 20 Aar	20-24 Aar	25-29 Aar	30-34 Aar	35-39 Aar	40-49 Aar	50-59 Aar	60 Aar og derover		Ugifte	Gifte	Enker
	Antal Syersker											
Herrekonfektion.....	10	22	17	7	4	4	3	1	68	58	10	"
Kaaber og Overstykker.....	132	163	79	40	28	31	13	12	498	420	53	25
Straahatte, Kasketter og Pels- værk.....	24	47	19	6	7	4	1	"	108	99	8	1
I øvrigt.....	12	14	10	2	2	4	1	"	45	35	9	1
Tilsammen...	178	246	125	55	41	43	18	13	719	612	80	27
	Forholdstal											
Herrekonfektion.....	15	32	25	10	6	6	4	2	100	85	15	"
Kaaber og Overstykker.....	26	33	16	8	6	6	3	2	100	84	11	5
Straahatte, Kasketter og Pels- værk.....	22	43	18	6	6	4	1	"	100	92	7	1
I øvrigt.....	27	32	22	4	4	9	2	"	100	78	20	2
Samtlige Grupper...	25	34	17	8	6	6	2	2	100	85	11	4

Det vil ses, at de unge Syersker sjældent blive paa de hjemme-
arbejdende Systuer efter at have lært Faget; de fleste søge saa
vidt mulig at faa selvstændigt Arbejde.

De Syersker, der begynde at sy i en ældre Alder, ville for-
holdsvis sjældent søge Uddannelse paa Systue, og Indtrædelses-
alderen i Faget bliver derfor ogsaa betydelig højere for de Syer-
sker, der arbejde alene, end for dem, der sy paa Systue; jfr. ne-
denstaaende Oversigt:

Beskæftigede ved Syning af	Gennemsnitlig Alder ved Indtrædelse i Faget	
	Syersker paa Systue	Enkeltvis arbejdende Syersker
Herrekonfektion.....	20,2	27,4
Kaaber og Overstykker..	20,1	22,4
Kjoler og Bluser.....	19,0	23,1
Børnekonfektion.....	20,1	28,6
Kasketter og Pelsværk..	19,3	—
Samtlige Grupper...	19,5	26,9

Forskellen er særlig stor i Herre- og Børnekonfektionen. I disse Fag kunne ældre Kvinder uden særlig Uddannelse lettere faa Arbejde end f. Eks. i Kaabe- og Overstykkefaget, hvor man vanskeligt faar Arbejde udleveret uden i Forvejen at have lært Faget ved at sy et Aar eller to paa Systue.

Paa Systuerne er der næsten altid bestemt Arbejdstid. Det sædvanlige er, at der arbejdes fra Kl. 8 Morgen til 6 Aften, hvilket giver en Brutto-Arbejdsdag paa 10 Timer. Herfra gaar da Spisetiden; paa næsten alle Systuer holdes der 2 Pauser, hver paa $\frac{1}{2}$ Time, til at spise den medbragte Mad. Netto-Arbejdsdagen bliver saaledes ca. 9 Timer. Paa de mindre Systuer med 1 à 2 Jomfruer er dog saavel Arbejds- som Spisetid hyppigt ret ubestemt.

Tre Fjerdedele af Syerskerne paa Systuerne arbejdede 9 Timer daglig, en Femtedel arbejdede længere end 9 Timer og kun 5 pCt. kortere; jfr. nedenstaaende Tal:

Daglig Arbejdstid	Antal Syersker	pCt.
Under 9 Timer	42	5
9 Timer	596	74
9 $\frac{1}{2}$ og 10 Timer	116	15
over 10 Timer	51	6
Tilsammen...	805	100

Den gennemsnitlige Arbejdsdag var 9,2 Timer. Der var ikke stor Forskel mellem de forskellige Fag; jfr. nedenstaaende Oversigt:

Beskæftigede ved Syning af	Antal Syersker	Gennemsnitlig Arbejdsdag Timer
Herrekonfektion	68	10,3
Kaaber og Overstykker ..	575	9,1
Kjoler og Bluser	24	9,1
Børnekonfektion	14	9,2
Linned m. v.	9	9,8
Kasketter	100	9,0
Pelsværk	15	9,1
Tilsammen...	805	9,2

Arbejdsdagen var længst for Herreskrædderinder, kortest for Kasketsyersker. Der arbejdedes omtrent uforandret gennem hele Sæsonen; kun en Femtedel af Herreskrædderinderne og Overstykke-

Syerskerne angav at arbejde noget længere i Højsæsonen end under regelmæssigt Sæsonarbejde (gennemsnitlig 10,8 mod 9,1 Timer). Der arbejdedes forholdsvis sjældent om Søndagen. Af Kaabe- og Overstykkesyerskerne arbejdede kun omkring en Tiendedel en Del af Aaret (i Almindelighed kun i Højsæsonen) om Søndagen; i Herrekonfektionens forekom Søndagsarbejde noget hyppigere, i Kasketsyningen saa at sige slet ikke.

Til at hente og bringe Tøjet benyttes i hvert Fald paa de større Systuer meget hyppigt Bypige. Navnlig var dette Tilfældet paa Kasketsystuerne, hvor de tre Fjerdedele havde Bypige; paa de øvrige Systuer var det ca. Halvdelen. En saadan Bypige faar i Almindelighed 1 à 1½ Kr. om Ugen; undertiden er hun tillige Formiddagspige og faar da lidt mere. Paa de Systuer, hvor der ikke holdes Bypige, gaar Direktricen i Almindelighed selv til Forretningen. Undertiden kan ogsaa en Elev eller yngste Jomfru gaa med Tøjet, men selv i saa Fald tager Direktricen ofte med ind i Forretningen. Der skal ofte forandres lidt ved Arbejdet, og dette kan Direktricen da besørge med det samme paa Forretningens Systue. Dette sidste gælder naturligvis ogsaa, naar der holdes Bypige. En Del af Forretningerne, navnlig de større, bringe selv Tøjet ud.

De Syersker, der arbejde paa Systue, have næsten altid fast Ugeløn. Kun 23 Systuer med 64 Syersker angav delvis eller udelukkende at arbejde paa Akkord. Paa 12 Systuer med 25 Syersker syedes Herrebenklæder. Resten var næsten alle Systuer for Kaaber og Overstykker, der gennemgaaende fremstillede tarvelige Kvaliteter.

Af de 719 Systuesyersker, der omfattes af nærværende Undersøgelse, have 57 ikke meddelt Oplysning om Lønnens Størrelse, og 73 vare Elever. De øvrige 589 Syersker tjente gennemsnitlig 11,30 Kr. om Ugen, hvilket med 2,2 Maaneders ledig Tid giver en samlet Aarsfortjeneste af 470 Kr. Fordeler man de 589 Syersker paa Løngrupper, faas følgende Oversigt:

Ugeløn	Antal Syersker	pCt.
Under 8 Kr.....	56	10
8—9 —	96	16
10—11 —	154	26
12—13 —	166	28
14—15 —	74	13
16 Kr. og derover.....	43	7
Tilsammen...	589	100

Mellem Halvdelen og tre Femtedele tjente 10—14 Kr.; en Fjerdedel havde under 10 Kr. og en Femtedel over 14 Kr. Inden for de forskellige Fag vare Lønforholdene saaledes:

Ugeløn	Antal Syersker				Til- sammen
	Herre- skrædder- inder	Kaabe- og Over- stykke- syersker	Kasket- syersker	Andre Syersker	
Under 10 Kr.....	4	109	24	15	152
10—14 Kr.	17	233	49	21	320
14 Kr. og derover.	26	71	15	5	117
Tilsammen...	47	413	88	41	589
Gennemsnitlig Uge- løn.....	13,50	11,10	11,20	10,60	11,30

Herreskrædderinderne tjente mest; deres gennemsnitlige Ugeløn naæde 13,50 Kr., medens Kasketsyersker kun tjente 11,20 Kr., Kaabe- og Overstykkesyersker 11,10 Kr. og de øvrige Syersker end- ogsaa kun 10,60 Kr.

Sammenhængen mellem Syerskernes Ugeløn og deres Alder vil fremgaa af nedenstaaende Oversigt:

Alder	Antal Syersker med en Ugeløn af			Til- sammen	Gennem- snitlig Uge- løn i Kr.
	under 10 Kr.	10—14 Kr.	14 Kr. og derover		
Under 20 Aar	65	63	1	129	9,10
20—25 Aar	35	144	43	222	11,70
25—30 —	23	53	32	108	12,30
30—40 —	14	37	32	83	12,50
40 Aar og derover.	15	23	9	47	10,90
Tilsammen...	152	320	117	589	11,30

Ugelønnen var højest i 30erne med 12,50 Kr. Syersker paa 40 Aar eller derover tjente derimod kun 10,90 Kr. eller over $1\frac{1}{2}$

Kr. mindre, og endnu lavere var Ugelønnen for de yngste Syersker (under 20 Aar) med kun 9,10 Kr. I denne Aldersgruppe havde saa at sige alle under 14 Kr. om Ugen, af Syerskerne i 20—40 Aars Alderen var derimod gennemsnitlig en Fjerdedel over denne Grænse. Det samme Forhold genfindes inden for de enkelte Fag; jfr. nedenstaaende Oversigt for de 3 største Fag:

Alder	Herreskrædderinder		Kaabe- og Overstykkesyersker		Kasketsyersker	
	Antal Syersker	Gennemsnitlig Ugeløn Kr.	Antal Syersker	Gennemsnitlig Ugeløn Kr.	Antal Syersker	Gennemsnitlig Ugeløn Kr.
Under 20 Aar	7	9,60	97	9,20	19	8,80
20—25 Aar	17	14,00	150	11,50	39	11,20
25—30 —	10	14,30	70	11,90	15	12,20
30—40 —	8	16,60	60	11,90	13	13,10
40 Aar og derover.	5	10,40	36	10,90	2	12,50
Tilsammen...	47	13,50	413	11,10	88	11,20

Medens den lave Ugeløn for de ældre Syersker hovedsagelig maa skrives paa Alderens Regning, staar de unge Syerskers ringe Fortjeneste naturligvis først og fremmest i Forbindelse med, at der herimellem findes forholdsvis mange uøvede Syersker, der kun have været kort Tid ved Faget (lav Fagalder). Syersker med under 5 Aars Fagalder tjente saaledes gennemsnitlig 2 Kr. mindre om Ugen end Syersker, der havde været mere end 5 Aar ved Faget; jfr. nedenstaaende Oversigt for Kaabe- og Overstykkefaget:

Alder	Under 5 Aars Fagalder		Over 5 Aars Fagalder	
	Antal Syersker	Gennemsnitlig Ugeløn Kr.	Antal Syersker	Gennemsnitlig Ugeløn Kr.
Under 20 Aar.....	91	9,20	6	—
20—25 Aar	72	11,00	78	12,30
25—30 —	17	10,40	53	12,40
30—40 —	14	10,10	46	12,40
40 Aar og derover.....	15	10,40	21	11,30
Tilsammen...	209	10,10	204	12,10

Inden for de enkelte Aldersklasser varierede Forskellen mellem de to Fagaldergruppers Ugeløn mellem 90 Øre for Syersker paa 40 Aar eller derover og 2,30 Kr. for Syersker i 30erne.

Medens Kaabe- og Overstykkesyerskerne paa de mindre Systuer baade sy i Haanden og paa Maskine, findes der paa de større Systuer særlige Haand- og Maskinsyersker. Ogsaa Presningen, der paa de mindre Systuer almindeligvis besørgeres af Direkticen, udføres hyppigt paa de større Systuer af bestemte Arbejdersker (Pressejomfruer). For 227 Arbejdersker foreligger der Oplysning om Beskæftigelse og Ugeløn; jfr. nedenstaaende Tal:

	Antal Arbejdersker	Gennemsnitlig Ugeløn Kr.
Haandsyersker	160	10,20
Maskinsyersker	46	13,20
Pressejomfruer	21	13,25
Tilsammen...	227	11,10

Saa vel Maskinsyersker som Pressejomfruer tjente gennemsnitlig 3 Kr. mere om Ugen end Haandsyerskerne. Haandsyerskerne ere gennemgaaende yngre og have saaledes ogsaa været kortere Tid ved Faget end Maskinsyerskerne og Pressejomfruerne¹⁾, men selv inden for samme Fagaldergruppe var Haandsyerskernes Ugeløn langt den laveste. Det samme Forhold genfindes inden for de øvrige Fag. I Herrekonfektionen tjente saaledes Maskinsyersker 1,40 Kr. mere om Ugen end Haandsyersker, og i Kasketfaget var Forskellen endnu større (1,70 Kr.), selv om den stadig var langt mindre end i Kaabe- og Overstykkefaget; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Antal Arbejdersker	Gennemsnitlig Ugeløn Kr.
Haandsyersker	40	10,60
Maskinsyersker	22	12,30
Pressejomfruer	2	13,50
Tilskærere	4	15,00
Tilsammen...	68	11,50

Af Syerskerne paa Systuerne var, bortset fra Kasketfaget, over en Tiendedel (13 pCt.) Elever. Begyndelseslønnen er i Alminde-

¹⁾ Af Haandsyerskerne havde 55 pCt. endnu ikke været 5 Aar ved Faget; af Maskinsyerskerne var dette kun Tilfældet med 39 pCt. og af Pressejomfruerne endogsaa kun med 20 pCt.

lighed et Par Kroner om Ugen og stiger herefter ret hurtigt til 6 Kr. efter et halvt Aars Læretid. Syersken regnes dog ikke for udlært, før hun har syet saavel Sommer- som Vintertøj, og hertil kræves naturligvis 2 Sæsoner.¹⁾

d. Arbejdslokalernes Størrelse.

Af Herrekonfektionssystuerne laa de fleste i den indre By (jfr. ovenfor Side 28); de øvrige vare ret stærkt spredte ud over hele Byen. Af de 349 Systuer, som nærværende Undersøgelse omfatter, foreligger der Oplysning om Arbejdslokalets Størrelse for 278 med 943 Arbejdere som Maksimum og 530 som Minimum. Paa Grundlag heraf har man beregnet nedenstaaende Oversigt, hvor de paagældende Systuer og Syersker ere fordelte efter det gennemsnitlige Rumfang pr. Syerske (Direktricen medregnet).

Rumfang pr. Syerske	Maksimum		Minimum	
	Antal Systuer	Antal Syersker	Antal Systuer	Antal Syersker
Under 200 Kubikfod	38	205	7	38
200—250 —	35	140	7	25
250—300 —	42	154	14	50
over 300 —	163	444	250	417
Tilsammen	278	943	278	530

Paa det Tidspunkt, da Antallet af Syersker var mindst, havde kun 14 Systuer med 63 Syersker mindre end 250 Kubikfod pr. Syerske²⁾; paa den Tid af Aaret, da der beskæftigedes flest, var dette derimod Tilfældet med 73 Systuer med 345 Syersker. Mellem en Tredjedel og to Femtedele af samtlige Syersker arbejdede saaledes en større eller mindre Del af Aaret i Systuer, der vare under den i Fabrikloven fastsatte Grænse, og for 63 Syersker fandt dette Sted hele Aaret igennem. Det var naturligvis særlig de Systuer, der beskæftigede et større Antal Syersker, der frembød de ugunstigste Forhold i denne Henseende; jfr. omstaaende Tabel 26 for den Tid af Aaret, da der beskæftigedes flest Syersker.

¹⁾ Jfr. ovenfor Side 48.

²⁾ I Fabrikloven er Minimumsrumfanget pr. Individ sat til 260 Kubikfod.

Tabel 26.

Systuer med	Antal Systuer, fordelt efter Rumfang pr. Syerske					Antal Syersker, fordelt efter Rumfang pr. Syerske					Gennemsnitlig Rumfang pr. Syerske Kubikfod
	under 200 Kubikfod	200—250 Kubikfod	250—300 Kubikfod	over 300 Kubikfod	Til- sammen	under 200 Kubikfod	200—250 Kubikfod	250—300 Kubikfod	over 300 Kubikfod	Til- sammen	
2 Syersker	1	2	7	90	100	2	4	14	180	200	425
3 —	4	15	18	50	87	12	45	54	150	261	350
4 —	9	10	11	15	45	36	40	44	60	180	265
5 —	12	2	3	5	22	60	10	15	25	110	220
6 —	5	4	1	1	11	30	24	6	6	66	205
over 6 Syersker	7	2	2	2	13	65	17	21	23	126	215
Tilsammen . . .	38	35	42	163	278	205	140	154	444	943	305

Det gennemsnitlige Rumfang pr. Syerske var jævnt aftagende fra 425 Kubikfod for Systuer med 2 Syersker (Direktricen medregnet) til ca. 215 Kubikfod for Systuer med 5 Syersker eller derover. Systuer med 2 Syersker havde omtrent alle over 250 Kubikfod pr. Syerske, paa Systuer med 3 Syersker var Rumfanget pr. Syerske under 250 Kubikfod for godt en Femtedel af Syerskerne, for Systuer med 4 Syersker var dette Tilfældet med over to Femtedele og for de større Systuer med 5 Syersker eller derover endogsaa med to Tredjedele; jfr. nedenstaaende Tal:

Systuer med	Af 100 Syersker arbejdede i Systuer med et gennemsnitligt Rumfang pr. Syerske af:	
	under 250 Kubikfod	over 250 Kubikfod
2 Syersker	3	97
3 —	22	78
4 —	42	58
5 —	64	36
over 5 Syersker	71	29
Tilsammen . . .	37	63

Det samme Forhold mellem Systuernes Størrelse (det beskæftigede Antal Syersker) og det gennemsnitlige Rumfang pr. Syerske genfindes inden for de forskellige Fag; jfr. omstaaende Oversigt:

Systuer med	Gennemsnitligt Rumfang pr. Syerske (i Kubikfod)				
	Herre- konfektion	Kaaber og Overstykker	Kasket- syning	I øvrigt	Til- sammen
2 Syersker.....	470	390	649	455	425
3 —	323	352	372	349	350
4 —	338	254	294	296	265
5 —	—	202	238	"	220
over 5 Syersker...	"	198	255	"	210
Tilsammen...	380	290	310	380	305

Af de 38 Systuer med under 200 Kubikfod pr. Syerske tilvirkedes paa 1 Systue med 2 Syersker Herrekonfektion, paa 4 med 22 Syersker Kasketter og paa Resten (33 Systuer med 181 Syersker) Kaaber og Overstykker. Det mindste Rumfang pr. Syerske, der iagttoges paa nogen Systue, var 80 Kubikfod. Dette fandtes paa en Systue for Kaaber og Overstykker, der beskæftigede 5 Syersker hele Aaret igennem.

D. Anden Hjemmeindustri i Hovedstaden.

1. Almindelig Oversigt.

Uden for Konfektionsindustrien har man modtaget Oplysninger om 630 Hjemmeindustrielle. De 565 (109 Mænd og 456 Kvinder) vare direkte beskæftigede for Hovedforretningen, og 65 (1 Mand, 59 Kvinder og 5 Børn) arbejdede som Hjemmearbejderes Hjælpere. Efter Fag fordelte de to Grupper af Hjemmearbejdere sig saaledes:

Beskæftigede ved	Direkte beskæftigede Hjemmearbejdere			Hjemmearbejderes Hjælpere		
	Mænd	Kvinder	Til- sammen	Mænd	Kvinder	Til- sammen
Tilvirkning af Cigarer....	24	112	136	1	15	16
— - Trikotage..	3	189	192	"	34	34
— - Skotøj.....	78	84	162	"	5	5
Paraplysyning.....	1	15	16	"	2	2
Rørsædefletning.....	1	17	18	"	"	"
Sølvpolering.....	2	39	41	"	3	3
Tilsammen...	109	456	565	1	59	60 ¹⁾

¹⁾ Desuden 2 Børn ved Rørsædefletning og 3 ved Sølvpolering.

De 136 Cigararbejdere, der arbejdede direkte for Hovedforretningen, vare saaledes beskæftigede:

	Mænd	Kvinder	Tilsammen
Helarbejdere.....	20	26	46
Overrullere.....	4	84	88
Strippere.....	"	2	2
Tilsammen...	24	112	136

De allerfleste af Mændene vare Helarbejdere, idet de ikke blot paalagde Dæksbladet (Overrulning), men ogsaa fremstillede Indlægget (Viklen). De faa Mænd, der arbejdede som Overrullere, angav alle særlige Grunde hertil (Sygdom, Alder m. v.). Det er fortrinsvis finere Cigarer, der saaledes gøres helt færdige af samme Person. Af Kvinderne var derimod kun henimod en Fjerdedel Helarbejdere, 2 vare beskæftigede med Stripning (Fjernelse af Tobaksbladets grove Midtribbe)¹⁾, de øvrige fik den færdige Vikkel udleveret fra Fabrikken og besørgede kun Overrulningen. De 16 Hjemmearbejderen Hjælpere, af hvilke 3 arbejdede paa Værksted og 13 ude i Byen, vare alle Overrullere.

Af Hjemmearbejderne i Trikotageindustrien vare de 3 Mænd Indehavere af hjemmearbejdende Strikkerier, og hertil hørte alle de 34 Hjemmearbejderen Hjælpere (10 paa Værksted og 24 ude i Byen). Kvinderne fordelte sig saaledes efter Beskæftigelsens Art:

	Direkte beskæftigede Hjemmearbejdere	Hjemmearbejderen Hjælpere
Strikning.....	17	16
Maskning.....	155	18
Hækling.....	17	"
Tilsammen...	189	34

I Skotøjsindustrien syede af Mændene de 31 alene nyt Arbejde, 38 udførte ved Siden af nyt Arbejde Reparationer, og 9 vare beskæftigede ved forskelligt Specialarbejde (Plækning, Naad-

¹⁾ Stripning, der er et meget usundt Arbejde, foregaar i ringe Grad i Hjemmet. Det er saaledes oplyst, at der i alt kun findes en halv Snes hjemmearbejdende Strippere.

ling m. v.). Af Kvinderne syede de 16 omvendt Fodtøj, Resten naadlede.

2. Mandlige Arbejdere.

I nedenstaaende Oversigt er der for de 110 mandlige Hjemmeindustrielle meddelt Oplysning om Alder og ægteskabelig Stilling:

Beskæftigede ved	Alder.						Til- sammen	Ægteskabelig Stilling		
	Under 30 Aar	30-39 Aar	40-49 Aar	50-59 Aar	60 Aar og derover	Ugifte		Gifte	Enke- mænd	
Tilvirkning af Cigarer...	3	5	8	6	3	25	4	19	2	
— - Skotøj....	12	22	26	11	7	78	26	49	3	
Andet.....	2	1	1	2	1	7	2	5	"	
Tilsammen...	17	28	35	19	11	110	32	73	5	

De hjemmearbejdende Cigarmagere og Skomagere vare gennemgaaende ældre end Værkstedsarbejderne og ogsaa betydelig ældre end Hjemmearbejderne i Konfektionsindustrien (Handskemagerne undtagne). Af Skomagere var en stor Del Udlændinge, navnlig Svenskere men ogsaa Tyskere, Russere og Polakker.

I Cigarindustrien er der jævn Beskæftigelse hele Aaret igennem. Naturligvis kan der for enkelte Arbejdere forekomme Standninger, men dette hænger da som oftest sammen med rent personlige Forhold. Derimod er Arbejdet meget uregelmæssigt i Skotøjsfaget. Kun en Sjettedel var jævnt beskæftiget hele Aaret. Af Resten havde de allerfleste (navnlig Reparationsskomagerne) særlig travlt om Foraaret (2 à 3 Maaneder omkring Pinse), og omtrent Halvdelen havde desuden godt at bestille i Oktober og November. I den øvrige Del af Aaret var der nogenlunde at bestille, for Halvdelens Vedkommende dog meget uregelmæssigt. Den ledige Tids Længde har det ikke været muligt at faa opgivet, end ikke tilnærmelsesvist.

Cigarmagerne arbejdede gennemsnitlig godt 10 Timer daglig (de 4 Overrullere dog kun 8 Timer). I Skotøjsfaget var den gennemsnitlige Arbejdsdag henimod 11 Timer, lidt længere for Re-

parationsskomagere end for dem, der syede nyt Fodtøj¹⁾. I den travle Tid arbejdedes der dog i Almindelighed et Par Timer længere, og en halv Snes opgav endogsaa i denne Tid at arbejde 15 Timer eller derover. Fordeler man de helarbejdende Cigarmagere og Skomagere efter Arbejdsdagens Længde, faas følgende Oversigt:

	Under 8 Timer	8—9. Timer	10—11 Timer	12—13 Timer	14 Timer og derover	Til- sammen	Gennem- snitlig Arbejdsdag Timer
Helarbejdende Ci- garmagere.....	"	9	5	6	"	20	10,1
Skomagere.....	1	12	36	21	4	74	10,7

Cigarmagerne arbejde meget sjældent om Søndagen. De fleste møde paa Fabrikken hver Dag og faa da almindeligvis kun udleveret Materiale til een Arbejdsdag²⁾. Søndagsarbejde bliver der saaledes ringe Anledning til, med mindre der ikke er blevet bestilt nok om Lørdagen. I Skotøjsfaget arbejder derimod godt Halvdelen (af Reparationsskomagerne to Tredjedele) om Søndagen i den travle Tid, i Almindelighed dog kun den halve Dag. — For Cigarmagerne (Helarbejdere) kan den Tid, der medgaar til at hente og bringe Varerne, ansættes til 4 à 5 Timer ugentlig, for Skomagere til 6 Timer (noget længere for Reparationsskomagere). De paagældende Arbejdere gik altid selv med Varerne.

Cigarmagerfaget var blandt de første Fag, der organiserede sig. Fagforeningen i København er fra 1871 og menes nu at omfatte saa godt som alle Helarbejdere og Størstedelen af Overrullerne. De, der staa uden for Organisationen, ere navnlig Kvinder, der arbejde for de mindre Forretninger. Betalingen er ens for Værksted- og Hjemmearbejde. Der er fastsat en Minimaltarif, i Følge hvilken Fremstilling af Vikler (Indlæg) betales med 35 Øre, Overrulning med 45 Øre og Fremstilling af fuldt færdige

¹⁾ For Skomagernes Vedkommende ere Opgivelserne om Arbejdsdagens Længde som Følge af den uregelmæssige Beskæftigelse i Almindelighed rent skønsmæssige.

²⁾ Dette gælder dog navnlig Overrullerne.

Cigarer med 90 Øre pr. 100 Stkr. For saa vidt de hjemmearbejdende Helarbejdere selv besørge Stripning af Dæksbladet, betales ekstra 10 Øre pr. 100 Stkr. Disse Priser gælde imidlertid kun de allerletteste Faconer, for andre Faconer fastsættes Prisen gennem speciel Overenskomst, der maa træffes hver Gang, en ny Facon bringes paa Markedet. — Den Betaling, som Cigarmagerne faa, er omtrent ren netto. Overrullerne have kun en ganske ubetydelig Udgift til Værktøj m. v., og Helarbejderne, der ogsaa fremstille Viklen, faa næsten altid de hertil nødvendige Forme udleveret af Fabrikanten.

Af Skotøjsarbejderne er den største Del af Mændene, men rimeligvis ikke stort mere end Halvdelen af Kvinderne organiserede. Skotøjsarbejdernes Fagforening (stiftet 1873) omfattede tidligere saavel Fabriksarbejdere som Haandskomagere, men efter en Arbejdskonflikt i 1899 traadte de fleste af Haandskomagerne ud af Organisationen, og først i 1906 dannedes en særlig Fagforening for Haandskomagerne, der staar uden for De samvirkende Fagforbund. De to Foreninger have hver sin Priskurant (begge gældende fra 1907). Satserne i Haandskomagernes Priskurant, der er tiltraadt af Skomagerlavet, ere gennemgaaende lidt lavere end de tilsvarende i den Priskurant, der er udarbejdet for haandsyet Arbejde af Skotøjsarbejdernes Fagforening, men denne sidste vedrører kun et mindre Antal Arbejdere og følges navnlig af de mindre Mestere, som ofte have Vanskelighed ved at faa Arbejds-kraft, da de gennemgaaende byde noget mere uregelmæssig Beskæftigelse end de større Forretninger. Priskuranten omfatter 4 Klasser (Priser), og det er nøje fastsat, efter hvilken Klasse hver enkelt Forretning skal betale, hvorved der tages Hensyn til Kundekredsens Karakter, Forretningens Beliggenhed m. v. — Foruden Værktøj maa Hjemmearbejderne selv sørge for Traad, Beg, Voks, Søm, Pløkke m. v., og Udgiften hertil kan anslaaes til 5 à 6 pCt. af Brutto-Fortjenesten. Hertil kommer imidlertid desuden for de Skomageres Vedkommende, der arbejde paa Fællesværksted, Værkstedsløjen, der i Almindelighed er 2 Kr. om Maaneden, og Ud-

giften til Lys og Varme, der i Vintermaanederne kan ansættes til 1 Kr. ugentlig.

Af de 20 helarbejdende Cigarmagere tjente de 15 fra 14 til 27 Kr. eller gennemsnitlig 21 Kr. om Ugen. Regner man med 50 Arbejdsuger, bliver dette 1050 Kr. om Aaret. Af de øvrige havde 4 Hjælp af Hustruen og tjente fra 27 til 36 Kr. om Ugen, og 1 beskæftigede 6 Hjælpere, 1 Mand og 5 Kvinder (heraf 2 paa Værkstedet og 3 ude i Byen). — Af Skomagere opgav 71 gennemsnitlig Aaret igennem 15,60 Kr. om Ugen. Fordeler man de 71 Arbejdere efter Løngrupper, særskilt for dem, der syede nyt Arbejde, baade nyt Arbejde og Reparationer samt forskellige Specialiter, faas følgende Oversigt:

	Antal Skomagere med en Ugeförtjeneste af						Gennemsn. Ugeförtjeneste Kr.
	under 10 Kr.	10—14 Kr.	14—18 Kr.	18—22 Kr.	22 Kr.	Til- sammen	
Nyt Arbejde.....	1	4	13	10	1	29	16,30
Nyt Arbejde og Re- parationer.....	6	7	15	4	3	35	14,60
Forskelligt	1	"	1	4	1	7	17,90
Tilsammen ...	8	11	29	18	5	71	15,60

Reparationsskomagerne tjente gennemsnitlig 1,70 Kr. mindre om Ugen end de, der udelukkende syede nyt Arbejde. Særskilt for den travle og døde Tid var Forskellen mellem de to Grupper Ugeförtjeneste ikke saa stor. Saaledes opgav 19 Skomagere, der udelukkende syede nyt Arbejde, i den travle Tid en gennemsnitlig Ugeförtjeneste af 21,60 Kr. mod 13 Kr. i den døde Tid, og for Reparationsskomagerne vare de tilsvarende Tal 20,00 og 12,80 Kr. Den væsentligste Grund til Reparationsskomagerens ringe Förtjeneste er saaledes, at deres travle Tid er kortere end de Skomagere, der alene syede nyt Fodtøj. I de højere Aldersklasser var Förtjenesten betydelig under Gennemsnittet. 12 Skomagere paa 50 Aar eller derover tjente saaledes 4 Kr. mindre om Ugen end Arbejderne som Helhed.

For at begrænse den Tid, der medgaar til at hente og bringe Varerne, søge navnlig Skomagerne saa vidt mulig at skaffe sig Bolig eller Værkstedsplads i Forretningens Nærhed. For at hjælpe hertil have Fagforeningerne oprettet 4 Fællesværksteder, alle beliggende i den indre By. Af disse omfatter nærværende Undersøgelse dog kun de 3 med i alt 37 Arbejdere. Desuden havde 4 Skomagere lejet Værkstedsplads hos andre. Af de 37, der arbejdede hjemme, boede de to Tredjedele i den indre By. Cigarmagerne boede derimod fortrinsvis i Byens Udkant. Cigararbejderne havde næsten altid et særligt Værelse (Pigekammeret) til Værksted. Var dette ikke Tilfældet, benyttedes i Almindelighed Sovekammeret. Dette sidste gælder i endnu højere Grad Skomagerne, hvis Lejlighed gennemgaaende var mindre end Cigarmagernes¹⁾; jfr. nedenstaaende Tal:

	Lejlighedens Størrelse:				
	1 Værelse	2 Værelser	3 Værelser	4 Værelser og derover	Til-sammen
Cigarmagere	"	4	17	1	22
Skotøjsarbejdere	4	16	13	3	36

3. Kvindelige Arbejdere.

I Følge Oversigten Side 128 var af de 515 kvindelige Hjemmeindustrielle de 59 Hjemmearbejders Hjælpere. Af disse arbejdede

Tabel 27.

Beskæftigede ved	Alder					Til-sammen	Ægteskabelig Stilling		
	Under 30 Aar	30—39 Aar	40—49 Aar	50—59 Aar	60 Aar og derover		Ugifte	Gifte	Enker
Tilvirkning af Cigarer	35	37	33	13	4	122	27	70	25
— - Trikotage	38	70	61	26	18	213	32	145	36
— - Skotøj	33	35	16	4	1	89	27	48	14
Paraplysyning	2	6	4	1	3	16	7	4	5
Rørsædefletning	6	5	2	4	"	17	2	10	5
Sølvpolering	11	13	8	8	1	41	15	19	7
Til-sammen	125	166	124	56	27	498	110	296	92

¹⁾ Blandt Skotøjsarbejderne var det tilmed ret almindeligt at leje Værelser ud, medens dette ikke fandt Sted for nogen af de her omhandlede 22 Cigarmagere.

imidlertid de 46 i eget Hjem, og kun 13 vare beskæftigede som Arbejdere paa hjemmearbejdende Værksteder. Ser man bort fra disse 13, indeholder foranstaaende Tabel 27 (Side 134) Oplysning om Alder og ægteskabelig Stilling¹⁾.

De her behandlede Hjemmearbejdere vare gennemgaaende yngre end Syerskerne; jfr. nedenstaaende Oversigt:

Beskæftigede ved	Af 100 Kvinder var				Til- sammen	Ugifte	Gifte	Enker
	under 30 Aar	30—39 Aar	40—49 Aar	50 Aar og derover				
Tilvirkning af Cigarer .	29	30	27	14	100	22	57	21
— - Trikotage	18	33	28	21	100	15	68	17
— - Skotøj	37	39	18	6	100	30	54	16
Andet Arbejde	26	32	19	23	100	32	45	23
Tilsammen	25	33	25	17	100	22	60	18
Syersker (jfr. Oversigten Side 36)	21	31	25	33	100	38	41	21

Yngst vare Cigararbejderne og navnlig Skotøjsarbejderne (Naadlersker). Af dem, der vare beskæftigede med Tilvirkning af Trikotage, var derimod forholdsvis mange over 40 Aar (Halvdelen mod godt to Femtedele af Cigararbejderne og knap en Fjerdedel af Skotøjsarbejderne). Tre Femtedele vare gifte mod kun to Femtedele af Konfektionssyerskerne. I Trikotageindustrien vare endogsaa over to Tredjedele gifte. Dette Fag, hvor omtrent enhver Kvinde kan faa Beskæftigelse uden mindste Uddannelse, søges særlig af gifte Kvinder, naar Mandens Indtægt ikke er tilstrækkelig til Familiens Underhold. Det er ogsaa en meget skiftende Arbejdsstyrke, der finder Beskæftigelse herved, stærkt svingende med gode og daarlige Tider. I arbejdsledige Perioder strømmer en Mængde til Faget for atter at forlade det, naar Manden faar godt at bestille. Ved Siden af disse Arbejdskræfter, der stamme fra den egentlige Arbejderklasse, findes der ogsaa blandt Trikotageindustriens Hjemmearbejdere en Del fra bedre stillede Hjem, der søger lidt Arbejde for Tidsfordriv eller til lidt Lommepenge. I de øvrige Fag er den beskæftigede Arbejderstyrke langt mere stabil. Desuden have disse Fag gennemgaaende en mere erhvervsmæssig Karakter, hvilket

¹⁾ For 4 Kvinder er Alder og ægteskabelig Stilling uoplyst.

ogsaa, om end naturligvis i mindre Grad, gælder de gifte Arbejdere.

De 13 Værkstedsarbejdere vare langt yngre end de øvrige Hjemmearbejdere; 8 vare under 30 Aar og lige saa mange ugifte.

Til Belysning af, hvilke sociale Lag de her behandlede Hjemmearbejdere tilhøre, meddeles nedenfor for de gifte en Oversigt over Mandens erhvervsmæssige Stilling. For 6 af de 296 gifte Kvinder forelaa der ingen Oplysning herom.

Antal gifte Kvinder, fordelt efter Mandens Livsstilling

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Selvstændige Næringsdrivende, Overordnede Funktionærer	Underordnede Funktionærer	Faglærte Arbejdere	Ikke faglærte Arbejdere	Til-sammen
Cigarer	7	9	37	10	63
Trikotage	20	23	59	44	146
Skotøj	2	4	35	7	48
Andet	2	7	17	7	33
Tilsammen ...	31	43	148	68	290
pCt.	11	15	51	23	100

Tre Fjerdedele vare gifte med Mænd tilhørende den egentlige Arbejderklasse, 15 pCt. med underordnede Funktionærer og 11 pCt. med selvstændige Næringsdrivende eller overordnede Funktionærer. Af Konfektionssyerskerne vare forholdsvis flere gifte med Mænd uden for Arbejderklassen¹⁾. Der var ikke i denne Forbindelse stor Forskel paa de her behandlede Fag. Dog vare Hjemmearbejderne i Trikotageindustrien forholdsvis hyppigere end i de øvrige Fag gifte med Mænd uden for den egentlige Arbejderklasse (29 pCt.). Af de 48 Skotøjsarbejdere vare derimod 42 (87 pCt.) gifte med Arbejdere, og af disse vare atter 20 gifte med Skomagere.

I omstaaende Tabel 28 er der for 473 Arbejdere meddelt en Oversigt over, i hvilken Alder de paagældende ere indtraadte i Faget.

Den gennemsnitlige Alder ved Indtrædelsen i Faget var 28¹/₂ Aar eller 1¹/₂ Aar højere end for Syersker (jfr. Tabel 8 Side 45).

Dette skyldes dog alene den ekceptionelt høje Indtrædelses-

¹⁾ De tilsvarende Forholdstal vare 65, 19 og 16 pCt.; jfr. Side 39.

Tabel 28.

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Arbejdersker, fordelte efter Indtrædelsesalder i Faget										Gennemsnitlig Alder ved Indtrædelsen i Faget
	Antal Arbejdersker					Forholdstal					
	Under 20 Aar	20—29 Aar	30—39 Aar	40 Aar og derover	Til-sammen	Under 20 Aar	20—29 Aar	30—39 Aar	40 Aar og derover	Til-sammen	
Cigarer	48	37	20	7	112	43	33	18	6	100	23,4
Trikotage	18	65	85	39	207	9	31	41	19	100	32,4
Skotøj	29	32	13	9	83	35	39	15	11	100	24,9
Andet	13	26	22	10	71	18	37	31	14	100	28,8
Tilsammen ...	108	160	140	65	473	23	34	29	14	100	28,4

alder i Trikotageindustrien og i de Smaafag, der her ere samlede under Betegnelsen «Andet» (Paraplysyning, Rørsædflætning og Sølvpolering). Arbejderskerne i Cigar- og Skotøjsindustrien begyndte derimod gennemgaaende som unge. Den gennemsnitlige Indtrædelsesalder var 23—25 Aar, og ca. to Femtedele begyndte før 20 Aars Alderen. I Konfektionsindustrien havde kun Kaabe- og Overstykkesyersker samt Kjole- og Blusesyersker en lige saa lav Indtrædelsesalder. I Trikotagefaget var den gennemsnitlige Alder ved Indtrædelsen højest, ogsaa naar Konfektionsfagene medregnes. Kun Linnedsyningen naaede op herimod, men Indtrædelsesalderen var dog her et Par Aar lavere. Det var navnlig gifte Kvinder i 30erne, der søgte Arbejde i Trikotagefaget. De her berørte Forhold staa som tidligere nævnt først og fremmest i Forbindelse med de paagældende Fags erhvervsmæssige og faglige Karakter. Naar Kvinder i en ældre Alder se sig nødsagede til at søge Arbejde, vælge de næsten altid Fag, hvor der ikke kræves faglig Uddannelse. Der ses under saadanne Forhold mere paa den lette Adgang til at faa Arbejde end paa Beskaffenheden af de Arbejdsvilkaar, der bydes. For unge Syersker, der skulle vælge sig en Levevej, er derimod det omvendte Tilfældet.

Ligesom ved Konfektionsfagene ligger Indtrædelsesalderen gennemgaaende højere for gifte end for ugifte og atter betydelig højere for Enker end for gifte; jfr. omstaaende Oversigt:

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Gennemsnitlig Alder ved Indtrædelsen i Faget			
	Ugifte	Gifte	Enker	Tilsammen
Cigarer	19,8	23,8	25,7	23,4
Trikotage	30,7	30,9	41,2	32,4
Skotøj	19,0	24,8	35,7	24,9
Andet	30,2	29,2	28,8	28,8
Tilsammen ...	24,7	27,0	33,6	28,4
Konfektionsindustrien	23,1	26,8	33,0	26,9

I Trikotagefaget er der for Hækleres og Maskeres Vedkommende slet ikke Tale om Læretid. Derimod maa naturligvis Strikkerne lære at behandle Maskinen. De fleste have lært det privat paa en 14 Dages Tid mod et mindre Vederlag, men der findes ogsaa en Del, der tidligere har været paa Fabrik, og som siden paa Grund af Giftermaal eller af andre personlige Grunde er gaaet over til at blive Hjemmearbejdere. Dette sidste gælder ogsaa en Del af Paraplysyerskerne; ellers er Læretiden i dette Fag en Maanedes Tid, og Betalingen en halv Snes Kr. Til Fletning af Rørsæder kræves der endnu mindre Uddannelse; dette Arbejde læres i Almindelighed paa 1 Uges Tid eller 2 mod at betale nogle faa Kroner. Sølvpolerernes Læretid er derimod noget længere, i Almindelighed 1 à 2 Maaneder, og der gaar desuden gerne et halvt Aars Tid, inden vedkommende har opnaaet den fulde Øvelse. I Cigarfaget kræves i Almindelighed en mere varig og planmæssig Uddannelse, og det samme gælder i Skotøjsfaget om Naadling. Syning af vendt Fodtøj er derimod let at lære; Læretiden er almindeligvis 14 Dage à 1 Maaned og Betalingen 10 Kr. En Del, der er gift med Skomagere, har lært det af Manden. De fleste af Naadlerskerne have haft en Læretid paa 3 à 4 Maaneder og herfor betalt 25 à 30 Kr. Henimod en Tredjedel har opgivet endnu længere Læretid ($\frac{1}{2}$ —1 Aar), og en Del har lært paa Fabrik, hvor der i Regelen hengaar 2 à 3 Aar, inden vedkommende betragtes som udlært. I Cigarfaget have næsten alle Helarbejderne tidligere arbejdet paa Fabrik og der staaet i Lære i 3 Aar. Det samme gælder henimod en Fjerdedel af Overrullerne; Resten har lært Faget af Paarørende o. l. og opgive gennemgaaende en langt

kortere Læretid, i Regelen 2 à 3 Maaneder; fuld Øvelse opnaas dog først efter et Par Aars Forløb.

Nogen egentlig bestemt Sæson findes ikke i de her omhandlede Fag, men i flere af dem var Arbejdet dog ret uregelmæssigt. Syv Tiendedele opgav at have jævnt Arbejde, hvilket dog naturligvis ikke betyder, at der hele Aaret igennem har været tilstrækkeligt at bestille, men kun at der ikke paa nogen Tid af Aaret har været ekstraordinære Standsninger eller særlig travlt. Beskæftigelsen var mest regelmæssig i Cigarindustrien; kun en Femtedel opgav at have ustadigt Arbejde, og dette skyldtes i Almindelighed personlige Forhold. Der findes selvfølgelig i ethvert Fag en Del Arbejdere, der, selv om Faget i øvrigt byder regelmæssig Beskæftigelse, vanskelig nogensinde opnaar at faa stadigt Arbejde, hvad enten dette nu skyldes Forhold, der vedrører den Forretning, for hvilken der arbejdes, eller manglende Duelighed eller Paapasselighed hos Arbejderne selv. Det var mest Overrullere, der havde ustadigt Arbejde, Helarbejderne vare næsten alle regelmæssigt beskæftigede. — I Trikotageindustrien havde tre Tiendedele eller noget flere end i Cigarindustrien ustadigt Arbejde. Dette gælder dog ikke Hæklerne, som saa at sige alle vare regelmæssigt beskæftigede. Af Maskerne opgav godt tre Tiendedele, at de havde vekslende Arbejde, idet de paa visse Tider af Aaret enten havde særlig travlt eller særlig lidt at bestille. Den travle Tid omfattede i Regelen Maanederne før Jul¹⁾, medens der i Almindelighed var mindst at bestille et Par Maaneder efter Jul. Af Strikkerne havde forholdsvis flere ustadigt Arbejde (to Femtedele). Det var navnlig i Tiden lige efter Jul, at der kun var lidt eller slet intet at bestille. — I Skotøjsfaget var Beskæftigelsen noget mere ujævn end i Trikotagefaget, men dette skyldes kun i meget ringe Grad selve Faget. Nogen egentlig Sæson er der saaledes ikke Tale om; dog synes der at være lidt mere at bestille om Foraaret end i den øvrige Del af Aaret. Henimod to Femtedele af Naadlerskerne opgav, at de havde ustadigt Arbejde, men disse

¹⁾ Dette gjaldt navnlig Syning af Herre- og Dameveste, der anses for det bedst betalte Maskearbejde.

synes gennemgaaende at være de mindre dygtige eller mindre vel udlærte Arbejdersker, der ikke kunne paatage sig ethvert Slags Naadlearbejde. Syning af vendt Fodtøj har en noget mere sæsonmæssig Karakter. Kun en Tredjedel var regelmæssig beskæftiget; Resten havde i Almindelighed mest at bestille om Foraaret og Efteraaret, mindst ved Midsommer- og Midvintertid. Fletning af Rørsæder og Paraplysyning var meget ustadigt, men de opgivne Tider for travl og død Tid ere altfor uensartede til, at man deraf kan udlede noget typisk om Arbejdets Fordeling. Sølvpolererskerne havde derimod omtrent regelmæssigt Arbejde Aaret rundt med særlig Travlhed før Jul og Pinse.

Oplysning om den daglige Arbejdstid foreligger for 439 af 502 Arbejdersker. De allerfleste af de 63 Arbejdersker, for hvilke Oplysning mangler, vare særlig uregelmæssigt beskæftigede og havde gennemgaaende betydelig kortere Arbejdstid end normalt. Arbejdstiden, der er opgivet netto, idet den Tid, der gaar med til at hente og bringe Varerne, ikke er medregnet, vedrører hele Aaret som Gennemsnit. Opgivelserne vare hyppigt rent skønsmæssige og særlig for de Fag, hvor Beskæftigelsen var uregelmæssig, tildels usikre.

Efter Arbejdsdagens Længde fordelte de 439 Arbejdere sig saaledes som nedenfor anført. De tilsvarende Forholdstal for Arbejderskerne i Konfektionsindustrien (med jævnt Arbejde) ere vedføjede:

	Antal Arbejdersker		Konfektions- industrien
	Absolut	pCt.	pCt.
Under 4 Timer	35	8	4
4—6 —	76	17	14
6—8 —	103	24	19
8—10 —	115	26	24
10—12 —	82	19	23
12 Timer og derover	28	6	16
Tilsammen...	439	100	100

En Fjerdedel arbejdede over 10 Timer daglig; omtrent Halvdelen arbejdede under 8 Timer og en Fjerdedel endogsaa under

6 Timer daglig, I Konfektionsindustrien arbejdedes der gennemsnitlig over 1 Time længere end i de her behandlede Fag (8,6 Timer mod 7,5 Timer).

Arbejdstiden i de forskellige Fag vil fremgaa af nedenstaaende Tabel 29. De 3 Smaafag (Paraplysyning, Rørsædefletning og Sølvpolering) ere her samlede i een Gruppe, da der ikke i denne Forbindelse findes nogen paaviselig Forskel mellem dem.

Tabel 29.

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Arbejdersker, fordelt efter Arbejdsdagens Længde								Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde Antal Timer
	Antal Arbejdersker				Forholdstal				
	Under 6 Timer	6-10 Timer	10 Timer og derover	Tilsammen	Under 6 Timer	6-10 Timer	10 Timer og derover	Tilsammen	
Cigarer	17	71	24	112	15	64	21	100	7,9
Trikotage	71	76	41	188	38	40	22	100	6,8
Skotøj	10	45	23	78	13	58	29	100	7,9
Andet	13	26	22	61	21	43	36	100	7,9
Tilsammen...	111	218	110	439	25	50	25	100	7,5

I Trikotagefaget var Arbejdsdagen en god Time kortere end i de øvrige Fag. Der fandtes her særlig mange med en meget kort Arbejdsdag, men dog ogsaa en Del med en Arbejdsdag paa 10 Timer eller derover. Dette Fag omfatter foruden en stor Del, som arbejder for at have lidt Bifortjeneste, ikke saa faa, som her ved maa skaffe sig Underhold. I saa Fald bliver Arbejdsdagen imidlertid paa Grund af den ringe Betaling, der bydes i dette Fag, meget lang. Af de 28 Arbejdersker, der i Følge Oversigten Side 140 arbejdede 12 Timer eller derover, var saaledes over Halvdelen Maskere; paa den anden Side udgjorde Maskerne en endnu større Andel af de 35 Arbejdersker, der arbejdede under 4 Timer daglig. I de øvrige Fag var Fordelingen ikke saa spredt. I Trikotagefaget var det kun Maskerne og Hæklerne, der havde en tilsvarende kort gennemsnitlig Arbejdsdag (henholdsvis 6,8 og 5,0 Timer). Strikkerskerne arbejdede derimod lige saa længe som i de øvrige Fag

(8,0 Timer). Ogsaa inden for de øvrige Fag var der Forskel mellem de forskellige Beskæftigelser. I Cigarfaget arbejdede saaledes Helarbejderne $1\frac{1}{2}$ Time længere end OVERRULLERNE (henholdsvis 8,3 og 7,8 Timer), og i Skotøjsfaget var Arbejdsdagen for de faa Kvinder, der syede vendt Fodtøj, endogsaa over 1 Time under Naadlerskernes (7,0 mod 8,1 Timer).

I Lighed med hvad Tilfældet er i Konfektionsindustrien, arbejdede de gifte Kvinder betydelig kortere end de ugifte og Enkerne; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Af 100 Kvinder arbejdede				Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde
	under 6 Timer	6—10 Timer	10 Timer og derover	Tilsammen	Antal Timer
Ugifte	13	39	48	100	8,8
Gifte	32	55	13	100	6,8
Enker	17	45	38	100	8,3
Tilsammen...	25	50	25	100	7,5

Af de gifte arbejdede kun 13 pCt. 10 Timer og derover; af Enkerne havde henimod to Femtedele og af de ugifte endogsaa henimod Halvdelen en saa lang Arbejdsdag. Gennemsnitlig var Enkernes Arbejdsdag $1\frac{1}{2}$ Time og de ugiftes 2 Timer længere end de giftes. I Konfektionsindustrien havde Enkerne den længste Arbejdsdag, og det samme gælder for de her behandlede Fags Vedkommende ogsaa Cigarfaget; jfr. nedenstaaende Tal:

	Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde i Timer			
	Ugifte	Gifte	Enker	Tilsammen
Cigarer.....	8,1	7,5	8,7	7,9
Trikotage	8,9	6,3	7,8	6,8
Skotøj.....	9,5	6,9	8,5	7,9

Overalt er de giftes Arbejdsdag kortest. Navnlig gælder dette Trikotage- og Skotøjsfaget, hvor de ugiftes Arbejdsdag endogsaa er $2\frac{1}{2}$ Time længere end de giftes.

Ogsaa mellem Alderen og Arbejdsdagens Længde bestaar en ganske lignende Forbindelse som den, der ovenfor (Side 75) er paavist for Konfektionsindustriens Vedkommende; jfr. omstaaende Tal for samtlige 439 Arbejdersker:

	Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde i Timer			Tilsammen
	Ugifte	Gifte	Enker	
Under 30 Aar	8,3	6,6	10,3	7,3
30—39 —	9,4	6,6	8,1	7,2
40—49 —	8,7	7,0	8,6	7,6
50 Aar og derover	7,8	7,1	7,9	7,7
Tilsammen...	8,8	6,8	8,3	7,5

De gifte Kvinder maa arbejde længere, efterhaanden som de blive ældre; Enkernes Arbejdsdag bliver derimod kortere. Ogsaa den Bevægelse, som Tallene opvise for de ugifte, stigende indtil 30erne og derefter aftagende, genfindes i Konfektionsindustrien.

Søndagsarbejde finder kun sjældent Sted i de her omhandlede Fag. I Skotøjsfaget arbejdes saa at sige ikke om Søndagen, og i Trikotagefaget var det kun Maskerne, der i nævneværdig Grad tog Søndagen til Hjælp, og selv af disse var det kun en Femtedel, der mere regelmæssigt arbejdede om Søndagen; til Gen-gæld arbejdede de fleste omtrent lige saa længe om Søndagen som om Hverdagen. Det var fortrinsvis de ugifte, for hvilke Maskningen i de fleste Tilfælde er et egentligt Erhverv, der arbejdede om Søndagen. I Cigarfaget opgav kun ganske faa Helarbejdere, men en Femtedel af Overrullerne at have Søndagsarbejde. Det betød dog for de allerfleste kun lidt. Overrullerne møde saa at sige alle paa Fabrikken hver Dag og faa da kun udleveret Arbejde til een Dag ad Gangen. Det gælder saaledes navnlig Overrullerne, at der kun bliver Anledning til Søndagsarbejde, naar der er blevet bestilt for lidt om Lørdagen. Af Sølvpolererskerne arbejdede Tredjedelen gennemsnitlig den halve Søndag.

Til Belysning af den Tid, der medgaar til at hente og bringe Varerne, anføres nedenstaaende Oversigt for de 3 største Fag:

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Af 100 Arbejdere		Af 100 Arbejdere, som gik selv, var i Forretningen			Gennem- snitligt Antal Timer om Ugen
	havde andre til at gaa	gik selv	1—2 Gange om Ugen	3—4 Gange om Ugen	5—6 Gange om Ugen	
Cigarer	7	93	3	1	96	7,5
Trikotage	7	93	80	9	11	2,8
Skotøj	14	86	26	46	28	6,2

Medens en Femtedel af Syerskerne i Konfektionsindustrien havde andre til at gaa i Forretningen (jfr. Side 71), gik Arbejderskerne i de her nævnte Fag næsten altid selv. I Cigarfaget vare Arbejderskerne som nævnt omtrent alle hver Dag i Forretningen, og der medgik hertil en god Time daglig. I Skotøjsfaget var det kun hver anden Dag, men til Gengæld varede en Tur til Forretningen gennemsnitlig 1,8 Time, og i Ugens Løb medgik der omtrent lige saa lang Tid som i Cigarfaget. At en Forretnings-tur varer saa længe i Skotøjsfaget, skyldes antagelig den lange Ventetid. Der er i hvert Fald i dette Fag blevet klaget ret stærkt over dette Forhold, der naturligvis — set fra Arbejdernes Side — yderligere forværres derigennem, at det almindeligvis forlanges, at de skulle møde, selv om der ikke er Arbejde til dem alle. I Trikotagefaget gik de allerfleste 1 à 2 Gange om Ugen, men undertiden kun hver 14de Dag eller endnu mindre hyppigt. Nogle faa, der arbejdede særlig stærkt, gik dog i Forretningen hver Dag. Gennemsnitlig betyder det her berørte Forhold for dette Fags Vedkommende en Forlængelse af den daglige Arbejdstid med en lille halv Time. For Sølvpolererskerne og Paraplysyerskerne var det over 1 Time, for Rørsædefletterskerne stillede det sig noget lignende som i Trikotagefaget.

Saa vel i Cigar- som i Skotøjsfaget omfatter samme Fagfor-
ening baade mandlige og kvindelige Arbejdere. I Cigarfaget gæl-
der saaledes de ovenfor Side 131 nævnte Minimalsatser for Hel-
arbejde og Overrulning (henholdsvis 90 og 45 Øre pr. 100 Stkr.)
ogsaa for Kvinderne. De Satser, hvorefter der faktisk blev betalt,
vare dog betydelig højere, gennemsnitlig 1,10 Kr. for Helarbejde
og godt 50 Øre for Overrulning. Udgifter til Værktøj m. v. be-
tyder som tidligere nævnt meget lidt i Cigarfaget. Sporvogns-
penge spiller derimod navnlig for Overrullerne en ikke ringe Rolle.
Arbejderskerne maa hver Dag i Forretningen, og de ret tunge
Kasser med Cigarer gør det næsten nødvendigt at benytte Spor-

vogn, i hvert Fald naar de, hvad i Almindelighed er Tilfældet, bo langt fra Forretningen. I Skotøjsfaget er kun en mindre Del af de kvindelige Hjemmearbejdere (Naadlersker) organiserede; for saa vidt dette er Tilfældet, staa de sammen med Fabriksarbejderne i «Skotøjsarbejdernes Fagforening». Den nugældende Priskurant for Naadling er af 1906 og indeholder to Sæt Priser, henholdsvis for Naadling ved mekanisk Kraft og ved Fodkraft. De sidstnævnte Priser, hvorefter naturligvis Hjemmearbejde bliver betalt, ere gennemgaaende et Par Øre højere pr. Par end for Naadling ved mekanisk Kraft. Naadlerskernes Udlæg ere ret store. Navnlig er Udgiften til Silke og Traad, som i Følge Priskuranten maa købes paa Fabrikken, ikke ubetydelig. Hertil kommer desuden Klistet, Sværte, Naale samt Anskaffelse og Vedligeholdelse af Maskinen. Symaskinen faas næsten altid hos Fabrikanten paa Afbetaling; den almindelige Pris er 180 Kr. Hvor meget alle disse Udgifter udgør i Forhold til den modtagne Betaling, har det været vanskeligt at faa oplyst, antagelig er det mindst 10 à 15 pCt. Ved Syning af vendt Fodtøj er dette Forhold uden Betydning. I Trikotagefaget ere Hjemmearbejderne ikke organiserede. Adskillige Forsøg paa at organisere Maskerne ere hidtil glippede, og blandt de Strikkere, der ere organiserede under Kvindeligt Arbejderforbund, og som gennem Forbundet have afsluttet Prisoverenskomster med en Række Fabrikker, findes kun ganske faa Hjemmearbejdere. Strikkernes Udlæg ere uden større Betydning og omfatte i Almindelighed kun Udgifter til Olie, Naale m. v. Maskinen have de fleste laant af Fabrikanten, og denne afholder i Almindelighed Reparationsudgifterne. Nogle have dog selv Maskine. Sølvpolererskerne ere organiserede som en særlig Afdeling under Elektropletarbejdernes Fagforening, men Organisationen omfatter kun mellem en Femtedel og en Fjerdedel af samtlige Arbejdere. Priskuranten er af 1906; den menes at blive overholdt temmelig nøje. Hverken Paraplysyerskerne eller Rørsædefletterskerne ere organiserede.

Den Usikkerhed, der klæber ved de meddelte Oplysninger om Arbejdsdagens Længde, vil i Almindelighed ogsaa berøre Fortjenesten. I nogle Tilfælde har vedkommende dog haft nogenlunde Rede paa Fortjenestens Størrelse uden at kunne angive noget paa-lideligt om Arbejdstiden, medens det i andre Tilfælde har været lige modsat, og de foreliggende Oplysninger om Fortjenesten ved-røre saaledes ikke nøjagtig de samme Arbejdersker, for hvilke der ovenfor er meddelt Oplysning om Arbejdsdagens gennemsnitlige Længde. Nogen større Rolle spiller dette Forhold dog ikke. I alt foreligger der brugbare Oplysninger om Fortjenestens Størrelse for 437 Arbejdersker. I nedenstaaende Tabel 30 er der meddelt en specificeret Oversigt over Arbejderskernes Fordeling paa Længrupper, hvortil er føjet Oplysning om den gennemsnitlige Uge-, Dag- og Timefortjeneste.

Tabel 30.

Beskæftigelsens Art	Antal Arbejdersker, fordelt efter gennemsnitlig Ugefortjeneste						Gennemsnitlig Ugefortjeneste i Kr.	Gennemsnitlig Dagfortjeneste i Kr.	Gennemsnitlig Timefortjeneste i Øre
	Indtil 4 Kr.	4—8 Kr.	8—12 Kr.	12—16 Kr.	16 Kr. og der-over	Til-sammen			
Cigararbejdersker:									
Helarbejdere	"	"	1	3	21	25	19,20	3,20	38,5
Ovrrullere	"	4	28	39	7	78	12,10	2,00	26,0
Cigararbejdersker tils.	"	4	29	42	28	103	13,80	2,30	29,2
Trikotagearbejdersker:									
Strikkere	5	7	6	2	"	20	6,30	1,05	13,0
Hæklere og Maskere ...	142	27	4	"	"	173	2,80	0,47	7,0
Trikotagearbejdersker tils.	147	34	10	2	"	193	3,20	0,54	7,6
Skotøjsarbejdersker:									
Naadlere	"	20	22	11	9	62	10,20	1,70	20,7
Vendere	1	13	2	"	"	16	5,70	0,95	13,6
Skotøjsarbejdersker tils.	1	33	24	11	9	78	9,80	1,55	19,5
Paraplysyersker	"	5	5	3	"	13	8,80	1,45	18,8
Rørsædeflettersker	4	9	"	"	"	13	4,20	0,70	8,6
Sølvpolerersker	6	23	7	1	"	37	6,00	1,00	12,7
I alt...	158	108	75	59	37	437	7,20	1,20	16,0

Paa Grundlag af denne Tabel er omstaaende relative For-delung beregnet:

Af 100 Arbejdersker havde en Ugefortjeneste af:

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Indtil 4 Kr.	4-8 Kr.	8-12 Kr.	12-16 Kr.	16 Kr. og derover	Til- sammen
Cigarer	"	4	28	41	27	100
Trikotage	76	18	5	1	"	100.
Skotøj	1	42	31	14	12	100
Andet.....	16	59	19	6	"	100
Tilsammen...	36	25	17	14	8	100

I Cigarfaget var Fortjenesten betydelig højere end i de øvrige Fag. Knap en Tredjedel havde under 12 Kr. om Ugen (i Skotøjsfaget, der kom næst efter Cigarfaget, vare tre Fjerdedele under denne Grænse). Navnlig tjente Helarbejderne godt. Den gennemsnitlige Ugefortjeneste var over 19 Kr. eller ikke engang 2 Kr. lavere end de mandlige Helarbejders, der ovenfor (Side 133) er angivet til 21 Kr. Kvindernes Timefortjeneste blev tilmed højest som Følge af de giftes kortere Arbejdsdag (gennemsnitlig godt 8 Timer mod 10 Timer for Mændene). Her overfor maa dog erindres, at de mandlige Cigararbejdere navnlig i Sammenligning med Kvinderne vare forholdsvis gamle. Overrullernes Fortjeneste var betydelig under Helarbejdernes, men trods dette var deres Timefortjeneste dog højere end i det bedst lønnede Konfektionsfag (Kaabe- og Overstykkefaget). Den gennemsnitlige Timefortjeneste er her i Følge Tabel 19 (Side 84) beregnet til 23,5 Øre mod 26 Øre for Overrullere. Overrullernes Dagfortjeneste var derimod lavere end Kaabe- og Overstykkesyerskernes (2,00 Kr. mod 2,30 Kr.), men dette skyldes alene, at Overrullernes Arbejdsdag var et Par Timer kortere. Til Gengæld havde Overrullerne ingen Sæsonledighed, og deres samlede Fortjeneste Aaret igennem blev derfor ca. 50 Kr. højere end det tilsvarende Gennemsnit for Kaabe- og Overstykkefaget. Ogsaa Naadlerskerne tjente ret godt. De naaede ganske vist ikke op i Højde med Kaabe- og Overstykkesyerskerne, men fik dog deres Arbejde betalt lige saa godt som i de øvrige relativt vellønnede Konfektionsfag (Kjole- og Blusesyning, Kasket-syning); deres Aarsfortjeneste blev tilmed paa Grund af den ringe Ledighed højest, navnlig gælder dette i Sammenligning med Kasketfaget. Paraplysyerskernes Fortjeneste var lavere end Naadlerskernes og faldt omtrent sammen med Gennemsnittet for Konfek-

tionsfagene som Helhed. Strikkerne, de, der syede vendt Fodtøj, og Sølvpolererskerne vare alle helt nede paa 13 Øre i Timen; i Konfektionsindustrien tjente kun Handske- og Korsetsyersker endnu mindre. Endnu daarligere betalt blev dog Fletning af Rørsæder samt Hækling og Maskning. Rørsædefletterskerne tjente kun $8\frac{1}{2}$ Øre i Timen eller med en gennemsnitlig Arbejdsdag paa 8 Timer ca. 70 Øre om Dagen, og for dem, der hæklede eller maskede, er den gennemsnitlige Timefortjeneste efter de givne Oplysninger beregnet til kun 7 Øre i Timen, hvilket med en Arbejdsdag paa knap 7 Timer giver 47 Øre om Dagen. Undersøger man særskilt Hæklernes Fortjeneste, viser denne sig tilmed at være endnu lavere. Med en gennemsnitlig Arbejdsdag paa 5 Timer tjente de kun 30 Øre om Dagen eller 6 Øre i Timen. For Maskerne alene blev Timefortjenesten saaledes $7\frac{1}{2}$ Øre, Dagfortjenesten 50 Øre og den samlede Aarsfortjeneste under Forudsætning af 50 Arbejdsuger 150 Kr.¹⁾ Af Maskerne tjente de, der maskede Herre- og Dameveste, bedst (10 Øre i Timen og 80 Øre pr. Dag).

Naturligvis kunne de her meddelte Tal for den gennemsnitlige Timefortjeneste ikke være absolut paalidelige. Navnlig gælder dette Maskerne, hvor Arbejdstiden for de flestes Vedkommende er meget uregelmæssig. Den lave Timefortjeneste kunde saaledes i hvert Fald delvis tænkes at hidrøre fra, at der gennemgaaende var blevet opgivet en for lang Arbejdsdag. Særlig kunde dette Forhold ventes at faa Betydning for de Maskere, der arbejde meget lidt, idet der her vilde være et særlig stort Spillerum for Skønnet, og maaske ogsaa for dem, hvis Arbejdsdag er særlig lang, idet disse maaske ville være tilbøjelige til at ansætte Arbejdsdagen noget længere, end den faktisk er. Undersøger man dette Forhold

¹⁾ I Sveistrups tidligere citerede Undersøgelse er Maskernes Dagfortjeneste i Begyndelsen af 1890erne beregnet til 53 Øre for den Tid af Aaret, da der haves Arbejde. Da der imidlertid af Sveistrup regnes med en ledig Tid paa $5\frac{1}{2}$ Uge om Aaret, bliver Aarsfortjenesten kun 140 Kr. eller lidt lavere end efter nærværende Undersøgelse. Timefortjenesten synes derimod at være steget siden da. Den gennemsnitlige Arbejdsdag er for de 22 Maskere, som Sveistrups Undersøgelse omfatter, angivet til 11 Timer, hvilket giver en Timefortjeneste paa 5 Øre mod $7\frac{1}{2}$ Øre nu.

og beregner den gennemsnitlige Timefortjeneste for Maskerne, eftersom deres Arbejdsdag er kort eller lang, tyde Tallene imidlertid ikke herpaa; jfr. nedenstaaende Oversigt:

Arbejdsdagens Længde	Antal Maskere	Gennemsnitlig	Gennemsnitlig
		Ugeförtjeneste	Timefortjeneste
		Kr.	Øre
Under 4 Timer	21	1,45	8,4
4—6 —	38	2,05	7,6
6—8 —	32	2,80	7,5
8—10 —	21	3,10	6,0
10—12 —	17	4,75	7,5
12 Timer og derover	11	5,70	8,0
Tilsammen	140	2,90	7,4

Timefortjenesten var netop i Modsætning til, hvad der ovenfor (Side 101) er paavist for Konfektionsfagenes Vedkommende, lavest for de Maskere, der arbejdede normalt d. v. s., 8—10 Timer daglig, men højere saavel for dem, der arbejdede kortere, som for dem, der arbejdede længere. Forskellen er i øvrigt ringe, og de beregnede Tal gruppere sig forholdsvis tæt omkring Gennemsnittet. Ugeförtjenesten var naturligvis jævnt stigende med Arbejdsdagens Længde, fra 1,45 Kr. til 5,70 Kr.

Nedenfor meddeles en lignende Oversigt for Cigarfaget:

Arbejdsdagens Længde	Antal Cigararbejdere	Gennemsnitlig	Gennemsnitlig
		Ugeförtjeneste	Timefortjeneste
		Kr.	Øre
4—6 Timer	16	12,15	40,0
6—8 —	27	12,90	33,2
8—10 —	38	14,25	27,8
10—12 —	16	15,60	25,5
12 Timer og derover	6	15,15	21,0
Tilsammen	103	13,80	29,2

Timefortjenesten var her jævnt aftagende, fra 40 Øre for en Arbejdsdag paa 4—6 Timer til 21 Øre for dem, der arbejdede 12 Timer eller derover. I den sidste Gruppe blev Ugeförtjenesten trods den længere Arbejdsdag endogsaa lavere end i den foregaaende Gruppe.

De gifte tjente betydelig mindre end de ugifte og Enkerne; jfr. omstaaende Oversigt for de tre vigtigste Fag:

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Antal Arbejdere				Gennemsnitlig Uge- fortjeneste			
	Ugifte	Gifte	Enker	Til- sammen	Ugifte	Gifte	Enker	Til- sammen
					Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Cigarer.....	21	58	24	103	15,00	13,50	13,60	13,80
Trikotage.....	26	135	32	193	5,20	2,70	3,60	3,20
Skotøj.....	19	47	12	78	13,20	7,50	10,10	9,30

I Cigarfaget var der ikke stor Forskel, i de andre to Fag var Enkernes Ugefortjeneste derimod en Tredjedel og de ugiftes endogsaa over tre Fjerdedele højere end de giftes. Ogsaa Alderen udøver en tydelig Indflydelse paa Fortjenestens Størrelse; jfr. nedenstaaende Tal for de samme tre Fag:

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Antal Arbejdere				Gennemsnitlig Uge- fortjeneste			
	Under 30 Aar	30—39 Aar	40—49 Aar	50 Aar og derover	Under 30 Aar	30—39 Aar	40—49 Aar	50 Aar og derover
					Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Cigarer.....	29	33	28	13	14,20	14,40	13,70	11,90
Trikotage.....	34	64	55	40	2,80	3,60	3,20	2,90
Skotøj.....	27	33	14	4	10,30	8,40	9,80	7,50

Saa vel i Cigar- som i Trikotagefaget var Fortjenesten højest i 30erne. I Skotøjsfaget vise Tallene ganske vist en anden Bevægelse, men dette skyldes, at der netop i 30erne fandtes særlig mange gifte og desuden forholdsvis mange Vendere, hvis Fortjeneste er langt lavere end Naadlerskernes. Tages Hensyn hertil, bliver den gennemsnitlige Fortjeneste i 30erne lige saa høj som i 40erne. Særskilt for de gifte og Enkerne naaedes Maksimumsfortjenesten ligesom i Konfektionsfagene først i en senere Alder, og medens dette for de giftes Vedkommende i hvert Fald delvis kan sættes i Forbindelse med, at Arbejdsdagens Længde er stigende med Alderen, peger det tilsvarende Forhold for Enkerne — da deres Arbejdsdag er faldende med Alderen — netop i modsat Retning.

Det er ovenfor under Konfektionsindustrien paavist, at det Moment, der modvirker Alderens Indflydelse paa Fortjenesten, er Indtrædelsesalderen i Faget. Dette gælder ogsaa de her omhandlede Fag. Fortjenesten var nemlig ogsaa for disse Fags Vedkommende

jævnt stigende med Fagalderen (det Antal Aar, vedkommende har været ved Faget); jfr. nedenstaaende Tal:

Fagalder	Gennemsnitlig Ugeförtjeneste i Kr.		
	Cigararbejdersker	Trikotagearbejdersker	Naadlersker
Indtil 5 Aar.....	12,70	2,65	9,50
5—15 —	13,50	3,55	10,40
15 Aar og derover ...	14,60	3,75	10,60
Tilsammen ...	13,80	3,20	10,20

Under saadanne Forhold ville de gifté og Enkerne, der først sent træde ind i Faget, ganske naturlig først naa deres Maksimumsförtjeneste i en senere Alder end de ugifte.

Undersøger man Alderens Indflydelse inden for de enkelte Fagaldergrupper, er Fortjenesten ligesom i Konfektionsfagene jævnt faldende med den stigende Alder; jfr. nedenstaaende Oversigt for Cigarfaget:

Fagalder	Gennemsnitlig Ugeförtjeneste i Kr.				
	Under 30 Aar	30—39 Aar	40—49 Aar	50 Aar og derover	Tilsammen
Indtil 5 Aar	13,80	12,50	9,70	"	12,70
5—15 —	14,70	13,60	11,70	10,40	13,50
15 Aar og derover	—	16,00	15,60	12,20	14,60
Tilsammen ...	14,20	14,40	13,70	11,90	13,80

For 464 Arbejdersker foreligger der Oplysning om Lejlighedens Størrelse. Heraf vare 287 gifté, og af de øvrige havde 131 eget Hjem, medens 46 boede hos andre (i Almindelighed hos Forældre). Den sidstnævnte Gruppe havde gennemgaaende en ret stor Lejlighed (to Tredjedele boede i 3 og 4 Værelses Lejligheder). For de to andre Grupper indeholder omstaaende Tabel 31 (Side 152) nærmere Oplysning. De tilsvarende relative Tal for Konfektionsindustrien som Helhed ere medtagne.

Af de gifté Arbejdersker havde kun Cigararbejderskerne en større Lejlighed end Konfektionssyerskerne. Henimod to Tredjedele boede i 3 og 4 Værelses Lejligheder, medens dette kun var Tilfælde med godt Halvdelen af Syerskerne i Konfektionsindustrien. Dette Forhold staar naturligvis i nær Forbindelse med, at Cigarfaget som ovenfor paavist er det bedst lønnede Fag inden for hele Hjemme-

Tabel 31.

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Arbejdersker, fordelt efter Lejlighedens Størrelse									
	Gifte					Ikkegifte, med eget Hjem				
	1 Værelse	2 Værelser	3 Værelser	4 Værelser	Til- sammen	1 Værelse	2 Værelser	3 Værelser	4 Værelser	Til- sammen
	Antal Arbejdersker									
Cigarer	2	21	39	2	64	5	19	12	"	36
Trikotage	2	90	49	1	142	11	20	15	"	46
Skotøj	"	28	17	3	48	4	17	6	1	28
Andet	"	19	11	3	33	4	10	7	"	21
Tilsammen ...	4	158	116	9	287	24	66	40	1	131
	Forholdstal									
Cigarer	3	33	61	3	100	14	53	33	"	100
Trikotage	1	63	35	1	100	24	43	33	"	100
Skotøj	"	58	36	6	100	14	61	21	4	100
Andet	"	58	33	9	100	19	48	33	"	100
Tilsammen ...	1	55	41	3	100	18	50	31	1	100
Konfektionsindustrien.	1	47	48	4	100	24	55	19	2	100

industrien, men delvis skyldes det ogsaa, at selve Arbejdet helst kræver særligt Værksted. Særligt Arbejdsrum fandtes dog ikke nær saa hyppigt hos de kvindelige som hos de mandlige Arbejdere. I alle de øvrige Fag spillede 2 Værelses Lejligheder en forholdsvis langt større Rolle. Den mindste Lejlighed havde gennemgaaende Trikotagearbejderskerne; af disse boede henimod to Tredjedele i 2 Værelses Lejligheder. Den samme Forskel, som her er paavist mellem Cigarfaget paa den ene Side og de øvrige Fag paa den anden, genfindes, om end ikke saa udpræget, for de ikke gifte Arbejdersker med eget Hjem.

E. Trikotageindustrien i Hammerum Herred.

Ved Industritællingen i 1906 taltes i Hammerum Herred af Virksomheder, der tilvirkede Trikotage, 45 med 580 direkte be-

skæftigede Arbejdere.¹⁾ Af Arbejderne vare 150 beskæftigede paa selve de paagældende Fabrikker, medens de øvrige 430 arbejdede i eget Hjem. Foruden disse Hjemmearbejdere vare ca. 60 direkte beskæftigede for Fabrikker, der laa uden for Hammerum Herred, og det samlede Antal direkte beskæftigede Hjemmearbejdere udgjorde saaledes 490. Af disse vare 10 à 15 beskæftigede ved Rundvævning, ca. 230 ved Maskinstrikning (ca. Halvdelen alene ved Tilvirkning af Strømper), ca. 90 ved Hækling og Resten ved Maskning og for en mindre Del ved Syning. Hæklerne og Maskerne vare alle Kvinder, derimod var af dem, der vare beskæftigede ved Rundvævning og Maskinstrikning, henimod Halvdelen Mænd. I flere Tilfælde strikke disse dog enten slet ikke eller kun meget lidt. En Del har saaledes fast lønnet Medhjælp, og i andre Tilfælde er det i Virkeligheden Hustruen og Børnene, der strikke, medens Manden har Ansvaret over for Hoved-Forretningen. Mændene strikkede forholdsvis sjældent Strømper. — Antallet af faste lønnede Hjælpere kan ansættes til 50 à 60; heraf var ca. 10 beskæftigede ved Rundvævning (mest Mænd), lige saa mange ved Syning og Resten ved Strikning (alle Kvinder). Desuden beskæftigedes en meget stor Stab af mere løs Arbejdskraft. De Hjemmearbejdere, der vævede eller strikkede, leverede i Almindelighed Varerne tilbage i syet eller masket Stand, men besørgede i de færreste Tilfælde dette selv. Hyppigst blev dette udført af andre Hjemmearbejdere, der saaledes kun indirekte vare beskæftigede for Hovedforretningen. Antallet af saadanne Hjemmearbejders Hjælpere kendes ikke, og det samme gælder naturligvis ogsaa de Familiemedlemmer (navnlig Børn), der deltage i Arbejdet. Rimeligvis drejer det sig om et meget stort Antal, antagelig mindst 300. Gaar man ud fra, at dette Tal er nogenlunde rigtigt, vil Antallet af Hjemmeindustrielle, der i Hammerum Herred er beskæftiget ved Tilvirkning af Trikotage, blive ca. 850²⁾. Af disse

¹⁾ Bortset fra saadanne Virksomheder, der arbejde for andre Forretninger (hjemmearbejdende Virksomheder). I det angivne Tal for Arbejdere er medregnet ca. 90 Personer beskæftigede med Hækling i Hjemmet; disse ere ikke medtagne i den i Industritællingstabelværket foretagne Opgørelse.

²⁾ Regner man de Personer med, der vare beskæftigede paa Fabrikkerne, bliver det samlede Antal Personer, der vare beskæftigede ved Trikotage-tilvirkning ca. 1050

boede ca. en Tiendedel i Herning, Resten var spredt ud over Landet. Forholdsvis mange fandtes i Gjellerup Sogn (Hammerum) og i Ikast.

Den Form, hvorunder Trikotageindustrien nu drives i Hammerum Herred, er ikke gammel. Indtil 1880erne spillede Maskinstrykning en meget ringe Rolle; det allermeste var haandstrykket (Bindtøj), og egentlige Fabrikker fandtes ikke. I 1840erne og 50erne havde Opkøbere fra Holsten aftaget en meget stor Del af Egnens Produktion, fra Midten af 60erne traadte denne Afsætning stærkt tilbage for Afsætningen til København, der i øvrigt allerede fra 1850erne menes at have været det vigtigste Afsætningssted. Ved Siden heraf fandtes allerede tidlig omvandrende Hosekræmmere, der oprindeligt kun søgte Afsætning i de nærmestliggende Byer, men som efterhaanden udvidede denne over det meste af Landet. For en Del opkøbte disse Hosekræmmere Varerne direkte hos Producenterne, men det almindelige var dog, at de forsynede sig hos bosiddende Handelsmænd, der indfandt sig paa bestemte Steder paa bestemte Tider af Aaret og opkøbte Egnens Produkter. Da den hjemlige Uldproduktion, der oprindeligt havde været Udgangspunktet for den hele Industri, ikke længere formaaede at tilfredsstille Forbruget, overtog disse Handelsmænd ogsaa for en stor Del Uldforsyningen. Ulden kom navnlig fra Holstebro-Eggen og blev købt op om Efteraaret paa Holstebro Marked. Efter 1870erne foregik Forsyningen dog i stigende Grad fra de paa Egnen opkommende Spinderier (Dollerup Mølle, Vestbirk m. fl.), og nu anvendes i ret stor Udstrækning udenlandsk Garn. De nævnte Handelsmænd, gennem hvis Hænder den allerstørste Del af Egnens Produktion passerede, og som hyppigt ved Siden heraf ogsaa handlede med udenlandske Varer, gik efterhaanden over til hovedsagelig at lade Afsætningen foregaa gennem de omvandrende Hosekræmmere, og disse sidste kunde paa den anden Side lettere faa et passende Vareudvalg hos Handelsmændene end ved direkte Opkøb hos Producenterne.

Fra 1880ernes Begyndelse trænger Strikkemaskinen igennem, og

samtidig bliver det almindelig Regel at udlevere Garnet til Strikkerne. Herigennem forsvinder den tidligere Selvstændighed. De paagældende Strikkere blive efterhaanden egentlige Hjemmearbejdere, der udelukkende arbejde for en enkelt Forretning; den gamle Husfid bliver til Hjemmeindustri. Ogsaa Afsætningen skifter igen Karakter. Den tidligere Afsætning gennem omvandrende Hosekræmmere taber mere og mere i Betydning. Salg til de lokale Handlende rundt om i Landet bliver det almindelige. Der findes dog endnu en Del gaaende Hosekræmmere, som dels købe af Haandbinderne, hvoraf der endnu er nogle tilbage, dels af saadanne Smaaafabrikker, hvis Virksomhed kan opfattes som Husfid. Af den Slags selvstændige Virksomheder, der i øvrigt ingenlunde altid søge deres Afsætning gennem Hosekræmmere, findes dog kun faa. I 1906 taltes i alt 40, men af disse arbejdede de 22 uden fremmed Hjælp, og de øvrige 18 beskæftigede direkte kun ca. 60 Arbejdere (dels paa Fabrikken dels i Hjemmet).¹⁾ Hosekræmmerne menes i ikke ringe Grad at forsyne sig med Varer hos de lokale Handlende, hvor de komme frem, og disse Varer ere naturligvis langt fra alle tilvirkede af de her nævnte smaa Husfidsvirksomheder.

Haandstrikkede Varer fremstilles som nævnt endnu, men Tilvirkningen heraf er i rivende Nedgang. Fra Begyndelsen af 90erne menes den at være gaaet ned til en Sjettedel. Det er gennemgaaende gamle Mænd og Kvinder, der have holdt fast ved den gamle Fremstillingsmaade, og efterhaanden som disse Folk dø bort, forsvinder det gamle Bindtøj som Handelsartikel. Fortjenesten herved er meget ringe, den menes ikke at overstige 1 à 1½ Kr. om Ugen, selv om der strikkes jævnt flittigt det meste af Dagen.

Fra Begyndelsen af 1880erne samtidig med Strikkemaskinens Opkomst begynder Industrien delvis at antage en egentlig fabrikmæssig Karakter. I 1906 arbejdede af de 580 Arbejdere, der vare

¹⁾ Af de øvrige 570 Arbejdere (de 50 faste Hjemmearbejderes Hjælpere medregnede) vare ca. 340 beskæftigede for 1 Fabrik i Herning og de øvrige 230 for 4 Fabrikker i Hammerum.

beskæftigede for Virksomheder i Hammerum Herred, 150 paa Fabrikker, og siden da er det beskæftigede Antal Fabriksarbejdere vokset særlig stærkt. Selve Hjemmeindustrien udvikler sig ved Siden heraf, om end foreløbig kun svagt, i mere erhvervsmæssig Retning, fra Vinterhusflid og Bierhverv for Landbruget til Hovederhverv. Ogsaa her trænger Arbejdsdelingen igennem og opløser de fra Fortiden overleverede blandede Erhvervsformer.

De faste Hjælpere, saavel de mandlige som de kvindelige, fæstes i Almindelighed for et halvt eller et helt Aar ad Gangen. Arbejdstiden er ca. 11 Timer om Sommeren, lidt kortere om Vinteren. I Almindelighed arbejdes der paa Akkord, og Fortjenesten, der naturligvis varierer efter den paagældendes Dygtighed og Flid, synes gennemsnitlig at være lig almindelig Tyendeløn¹⁾. Læretiden varer for Rundvævningens Vedkommende et Par Maaneder, men fuld Betaling opnaas dog først efter yderligere et Par Maaneders Tid. For Maskinstrikning er Læretiden betydelig kortere, i Almindelighed en Uges Tid. Indehavernes Nettofortjeneste synes for Strikkeriernes Vedkommende at kunne sættes til godt 100 Kr. aarlig pr. Strikker²⁾. Flere af de hjemmearbejdende Virksomheder ere ret store og kunne beskæftige indtil 4 à 5 Arbejdere paa Stedet og lige saa mange i Hjemmet. Navnlig gælder dette de faa Virksomheder, der have Rundvæve; i nogle faa Tilfælde anvendes endogsaa mekanisk Drivkraft. Saadanne hjemmearbejdende Smaafabrikker udvikle sig ikke sjældent til selvstændige Virksomheder,

¹⁾ Eksempelvis faar saaledes en Strikkepige for Strikning af almindelige Benklæder og Spoling af Garnet 45 Øre pr. Dusin. Normalt kan der heraf strikkes 13 Dusin om Ugen, hvilket giver en ugentlig Fortjeneste af 5,85 Kr. Herfra gaar 2 Kr. om Ugen for Kost og Logis, og den aarlige Nettofortjeneste herudover bliver saaledes knap 200 Kr.

²⁾ For almindelige Benklæder betaler Forretningen eksemplvis 1,20 Kr. pr. Dusin. Herfra gaar 45 Øre pr. Dusin til Strikkepigen og 45 Øre til Maskeren. Bruttofortjenesten bliver saaledes 30 Øre pr. Dusin, hvilket, forsaavidt Strikkepigen er fuldt beskæftiget hele Aaret, giver henimod 200 Kr.; Summen menes dog gennemsnitlig kun at kunne sættes til 160 Kr. Omkostningerne saavel ved Maskinen som til Varme, Lys m. v. er angivet til godt 50 Kr. aarlig, og Nettofortjenesten bliver saaledes godt 100 Kr. pr. Strikker. Herved er der dog ikke taget Hensyn til, at der i Almindelighed maa have særskilt Arbejdsrum.

idet de gaa over til selv at besørge Afsætningen enten gennem Hosekræmmerne eller ved direkte Salg til de lokale Handlende. For den Slags Virksomheder er Vævningen eller Strikningen i Almindelighed Hovederhverv, men bortset fra disse er det kun meget faa, der have Trikotagetilvirkningen som deres væsentlige Erhverv. Særlig gælder dette naturligvis de Hjemmearbejdere, der kun have en enkelt Maskine, som kun er i Brug i den Tid, der bliver tilovers fra Husgerning, eller om Vinteren, hvor Landbrugsarbejdet ligger stille. Men selv hvor der haves flere Maskiner, enten det nu er til Børnene, eller der holdes fast Strikkepige, betyder dette dog i Almindelighed kun en større eller mindre Biindtægt¹⁾. Tildels hidrører dette ogsaa fra, at det ingenlunde alene er egentlige Arbejdere eller mindre Landbrugere, der herigennem skaffe sig en Ekstrafortjeneste. Ogsaa adskillige mindre Gaardmænd have hyppigt en eller flere Strikkemaskiner, der betjenes af Hustruen, voksne Døtre eller af Husbonden selv om Vinteren. Dette gælder ogsaa for Hæklingens Vedkommende. Dette bekvemme, men slet betalte Arbejde udføres navnlig som Fritidssyssel om Vinteren, og ikke sjældent ere samtidig hele Familier beskæftigede hermed. Maskningen besørges derimod væsentlig af Arbejder- og Husmandskoner, og Syningen spiller i det hele taget en ringe Rolle som Hjemmearbejde; dette Arbejde gaar mere og mere over til Forretningens egne Systuer.

Strikkerne møde i Almindelighed i Forretningen en Gang om Ugen, undertiden hver 14de Dag eller endnu mindre hyppigt (navnlig om Sommeren) for at aflevere de strikkede Varer og modtage en ny Forsyning af Garn med Tilbehør (Knapper, Kantebaand, Foer o. l.). Alt vejes, og et Par Gange om Aaret foretages Kontrolvejning af Affald og Rester, som maa opsamles og indleveres til Forretningen. Der arbejdes kun for en bestemt Forretning; dette bliver en naturlig Følge af, at Strikkemaskinen næsten altid leveres af den paagældende Forretning paa Afbetaling. Prisen for

¹⁾ Betydningen af denne Biindtægt maa dog ikke undervurderes. I mange Tilfælde vil den paagældende Indtægt vanskelig kunne undværes, og adskillige have herved arbejdet sig frem til Velstand.

en almindelig Strikkemaskine er 250—400 Kr. og for en Strømpe-maskine 150—200 Kr. Der afdrages i Almindelighed 8—12 Kr. om Maaneden. Forretningen beregner sig i Almindelighed en ikke saa ganske ringe Fortjeneste paa Maskinerne, men yder til Gengæld gratis Uddannelse og løber naturligvis ved Siden heraf en ret betydelig Risiko. Nogen særlig stor Nettofortjeneste paa denne Konto synes der ikke at være Tale om. Hjemmearbejderne maa altid strikke den Artikel, der bliver dem anvist, og der findes en stærkt gennemført Specialisering. Da det imidlertid ikke betaler sig lige godt at fremstille de forskellige Artikler¹⁾, kan Forretningen naturligvis herigennem begunstige nogle fremfor de øvrige ved at overlade dem det bedst betalte Arbejde. Der synes dog ikke for dette Punkts Vedkommende at herske nogen Misfornøjelse blandt Hjemmearbejderne. Betalingen regnes altid pr. Dusin og er den samme som den, der anvendes over for Fabriksarbejderne. Dog tjener Forretningen for Hjemmestrikkernes Vedkommende Udgifterne til Spoling, da Garnet udleveres uspolet, medens Spolingen paa Fabrikken er Fabrikantens Sag. Fortjenesten er naturligvis højest forskellig, eftersom der arbejdes til.

Den gennemsnitlige Ugefortjeneste for hjemmearbejdende Strikkere synes at være 9—10 Kr. om Ugen, ved Strikning af Strømper en Fjerdedel mindre end ved Strikning af andre Artikler, men med fuld Arbejdsdag menes en jævnt dygtig Arbejder at kunne tjene 15 à 16 Kr. om Ugen eller henimod 25 Øre i Timen. Dette giver en betydelig højere Timefortjeneste end i Hovedstaden, hvor den er beregnet til 13 Øre (jfr. ovenfor Side 46). Delvis kan dette hænge sammen med, at der blandt Hovedstadens Strikkere findes særlig mange uøvede Arbejdere, men i og for sig kan dette Forhold synes rimeligt nok. Man maa nemlig paa Landet saa nogenlunde betale lige saa meget, som der kan tjenes ved landbrugsmæssigt Arbejde, da det ellers vil være vanskeligt at faa tilstrækkelig Arbejdskraft. I Hovedstaden staar der derimod i Almindelighed ingen anden Erhvervsmulighed aaben for de Arbejdskræfter, der søge

¹⁾ Særlig er Dame- og Herreveste en attraaet Artikel.

Beskæftigelse ved Trikotagetilvirkning, og hertil kommer yderligere, at Maskinstrikning i det hele taget i Hovedstaden kun foregaar i ringe Omfang i Hjemmet. For de øvrige Grupper synes Fortjenesten at være omtrent den samme som i Hovedstaden. Maskernes Timefortjeneste kan saaledes ansættes til ca. 7 Øre og Hæklernes til 5 à 6 Øre. Maskning er endnu mere udpræget Bierhverv for den egentlige Arbejderklasse end Maskinstrikning; Hækling er i det væsentlige Fritidssyssel.

RÉSUMÉ EN FRANÇAIS.

Lors du dénombrement industriel de 1906, le pays tout entier comptait un peu plus de 15000 industriels travaillant à domicile; 14000 environ étaient directement occupés pour le compte de l'affaire principale et plus de 1000 travaillaient dans des ateliers installés à domicile (auxiliaires des ouvriers travaillant à domicile). Toutefois, comme le dénombrement a été fait pendant la morte saison de l'industrie des nouveautés confectionnées, le relevé a accusé des chiffres trop minimes, chose qui s'applique particulièrement aux auxiliaires des ouvriers travaillant à domicile dont le nombre peut être évalué à 3000. Ainsi le nombre total des ouvriers travaillant à domicile est de 17000 environ, soit plus de 8 pour cent du nombre total des ouvriers industriels. La majeure partie des 17000 ouvriers travaillent à domicile (13000 environ habitent la capitale). Le système du travail à domicile est particulièrement en vigueur dans l'industrie des nouveautés confectionnées proprement dite de la capitale, où les quatre cinquièmes environ du nombre total des ouvriers travaillaient à domicile, ainsi que dans la bonneterie où les trois cinquièmes étaient occupés à domicile. Outre la capitale, la bonneterie est concentrée au centre du Jutland, aux environs de Herning où, depuis très longtemps, cette industrie a été exercée comme travail de ménage.

On a recueilli, en 1908, une série de renseignements complémentaires destinés à expliquer les conditions du travail à domicile dans la capitale. L'enquête comprend 3581 ouvriers travaillant à domicile, soit 28 pour cent du nombre total. 2975 en étaient occupés à confectionner divers articles de nouveautés confectionnées, le reste s'occupait de la fabrication de cigares, de bonneterie, de chaussures etc. Sur les 2975 ouvriers de nouveautés confectionnées, 1110 étaient employés dans des ateliers de couture installés à domicile, soit comme directrices, soit comme ouvrières, 1865 (339 hommes et 1526 femmes) étaient des travailleurs isolés.

La très grande partie des 339 travailleurs isolés étaient occupés à la confection de vêtements confectionnés pour messieurs, une partie plus petite au dépeçage de gants. Une petite minorité seulement avait du travail régulièrement réparti sur toute l'année. Pour la

plupart, le travail était particulièrement intense pendant les mois d'avril à juin et d'octobre—novembre, tandis que, pendant le reste de l'année, ils n'avaient que peu à faire ou chômaient. La période de travail intense comprenait en moyenne 5 mois, la période de chômage, un mois à peine. Pendant la période de travail intense, les heures de travail étaient de 12 par jour, en moyenne; pendant le reste de l'année où l'on travaillait de 6^{1/2} heures. — Les tailleurs sont bien syndiqués et le travail se fait conformément à un prix-courant fixe dont les dispositions varient suivant qu'il s'agit de commandes ou de travaux de magasin; en ce qui concerne les commandes, le prix-courant varie d'après la nature de la maison de l'employeur (vêtements élégants ou modestes). Les dépeceurs de gants travaillaient également conformément aux stipulations d'un prix-courant fixe. Le salaire moyen des tailleurs était de 38 Øre par heure, celui des ouvriers gantiers de 30 Øre. La moyenne du salaire annuel total était de 1070 couronnes¹⁾. Pendant la période de travail intense, les salaires hebdomadaires atteignaient le double environ de ceux du reste de l'année. Les salaires allaient en augmentant jusqu'à l'âge de 40 ans, puis en décroissant.

Des 1526 couturières isolées, la moitié travaillait à des articles confectionnés proprement dits pour messieurs ou dames, les autres confectionnaient du linge, des gants, des articles confectionnés pour enfants, des cravates, des casquettes, des chapeaux de paille, des articles brodés, des courtepointes. Au sein des groupes, le travail était généralement divisé en de nombreuses spécialités. 634 couturières étaient mariées et parmi celles-ci les cinq sixièmes étaient mariées à des ouvriers, un sixième à des hommes appartenant à des classes sociales plus élevées. Les trois cinquièmes des couturières non mariées ou veuves n'avaient d'autres ressources que les travaux de couture, les autres étaient assistés, soit par des particuliers, soit par les autorités. Un peu plus des deux cinquièmes travaillent régulièrement toute l'année; les lingères et les ouvrières gantières surtout étaient régulièrement occupées (70 pour cent); par contre 14 pour cent seulement des confectionneuses de manteaux et de mantelets trouvaient du travail régulier. Les deux cinquièmes du nombre total des couturières avaient des périodes de chômage, 100 jours environ par an. Le chômage se produisait surtout pendant les deux mois d'été juin—juillet et pendant les deux mois d'hiver décembre—janvier. D'autre part, 56 pour cent des couturières étaient particulièrement occupées

¹⁾ 1 couronne (à 100 Øre) = 1,39 fr.

pendant certaines périodes de l'année (en moyenne 146 jours de travail intense par an). La moyenne des heures de travail nettes était de 8,6 heures pour les couturières dont l'occupation était régulièrement répartie sur toute l'année. Les autres couturières travaillaient 9,7 heures pendant la période de travail intense, et 6,9 heures pendant le reste de l'année, soit une différence de 3 heures. La différence était particulièrement considérable dans l'industrie des vêtements confectionnés pour hommes (respectivement 10,4 et 6,1 heures). D'ailleurs les couturières mettaient une heure en moyenne par jour à prendre livraison et à remettre les effets. On travaillait assez souvent le dimanche. En moyenne, les heures de travail étaient les moins nombreuses pour les couturières mariées, inférieures d'une heure et demie environ à celles des couturières non mariées et de deux heures à celles des veuves. L'âge également influe considérablement sur le nombre des heures de travail, particulièrement en ce qui concerne les couturières mariées et les veuves. Au fur et à mesure qu'elles avançaient en âge, les couturières mariées travaillaient plus longtemps (accroissement de la famille), les veuves, au contraire, moins longtemps (pensions alimentaires des enfants, assistance publique).

Jusqu'à présent, les efforts faits en vue de syndiquer les couturières travaillant à domicile n'ont guère abouti. Il n'y a que les métiers de tailleuse et de confectionneuse de courtopointe qui possèdent des syndicats d'importance. Dans ces deux métiers on avait appliqué un prix-courant fixe; les taux des tailleuses étaient inférieurs de la moitié environ aux taux correspondants des tailleurs. Il est vrai qu'il existe, dans plusieurs autres métiers, des syndicats, toutefois l'importance de ceux-ci est absolument insignifiante. On évalue à 422 couronnes la moyenne des salaires annuels du nombre total des couturières. Les salaires des confectionneuses de manteaux et de mantelets étaient les plus élevés (547 couronnes) dans l'industrie des vêtements confectionnés pour messieurs, ils atteignaient 431 couronnes; par contre les salaires étaient particulièrement faibles pour les lingères et les gantières (respectivement de 380 et de 267 couronnes). Le salaire par heure était également le plus élevé pour les confectionneuses de manteau (23 Ore, contre 18 Ore pour la confection de vêtements confectionnés pour hommes, 16 Ore pour les lingères et 11 Ore pour les gantières). Comparés à ce qui résulte d'une enquête faite en 1893, les salaires annuels semblent avoir augmenté de 80 couronnes environ. Les salaires ont surtout augmenté pour les confectionneuses de manteaux (170 couronnes environ);

par contre ils ont diminué de 50 couronnes environ pour les gantières. En moyenne, les couturières mariées ont réalisé des gains annuels inférieurs de 110 couronnes à ceux des couturières non mariées. Les veuves aussi gagnaient moins que les couturières non mariées, mais ce fait est uniquement dû à leur âge.

Sur 1100 personnes occupées dans les ateliers de couture, installés à domicile, 367 étaient employeurs (77 hommes et 290 femmes) et 743 ouvriers (24 hommes et 719 femmes). Le nombre total des ateliers de couture était de 349 dont plus d'un tiers occupait chacun 1 ouvrier et un tiers deux ouvriers chacun. Il n'existait que 16 ateliers de couture ayant plus de 5 ouvriers, mais ceux-ci occupaient en revanche plus d'un cinquième du nombre total des ouvriers. Dans 322 ateliers de couture ayant 698 ouvriers, le nombre d'ouvriers, à l'époque de l'année où ce nombre était le plus élevé, était de 805, tandis qu'il n'était que de 359 au moment du chiffre minimum, c'est-à-dire pas même la moitié du chiffre maximum. Dans les ateliers de couture, le travail était un peu plus variable que celui des couturières travaillant sans auxiliaires étrangers. Par contre les saisons étaient identiques. — En général l'âge où les directrices entraient dans le métier était inférieur à celui des autres couturières, elles ont donc reçu une éducation professionnelle un peu meilleure. Leurs gains étaient de beaucoup supérieurs à ceux des couturières isolées et ils augmentaient de 100 couronnes environ en moyenne par couturière employée. — Les ouvrières des ateliers de couture étaient en général beaucoup plus jeunes que celles qui travaillaient directement pour la maison principale. Elles chômaient pendant 2,2 mois en moyenne; pendant le reste de l'année elles travaillaient un peu plus de 9 heures nettes et gagnaient 11,30 couronnes par semaine. Les tailleuses gagnaient 13,50 couronnes par semaine, par contre les confectionneuses de manteaux et de mantelets ne gagnaient que 11,10 couronnes (13,20 couronnes pour les couturières travaillant à la machine et les repasseuses d'étoffes et 10,20 couronnes pour les couturières travaillant à la main). Entre un tiers et deux cinquièmes du nombre total des couturières, y compris les directrices, travaillaient, pendant une partie plus ou moins considérable de l'année, dans des ateliers de couture dont la capacité était inférieure aux limites fixées par la loi sur le travail dans les fabriques (260 pieds cubes par personne), et pour un dixième environ, c'était le cas pendant toute l'année. Les grands ateliers de couture présentaient les conditions les plus défavorables.

Pour les métiers autres que ceux des nouveautés

confectionnées, nous possédons des renseignements sur 630 ouvriers travaillant à domicile (110 hommes, 515 femmes et 5 enfants). — Les hommes travaillaient principalement à la confection de cigares et de chaussures. Dans l'industrie cigarière, le travail était régulièrement réparti sur toute l'année, tandis que dans la cordonnerie le travail était très irrégulier. Les cigariers sont bien syndiqués. En moyenne les heures de travail était de 10 par jour, et la moyenne des salaires hebdomadaires était de 21 couronnes. Les cordonniers sont également assez bien syndiqués, toutefois les conditions du travail étaient bien inférieures à celles de la cordonnerie. La moyenne des heures de travail était de 11 environ, pendant la saison de travail intense on travaillait même encore quelques heures, mais les salaires hebdomadaires n'atteignaient que 15,60 couronnes. — Les femmes étaient principalement employées à la confection de cigares, de bonneterie et de chaussures (piqueuses), une partie plus petite à la confection de parapluies, au tressage de sièges en osier et en canne, et au polissage d'argent. Parmi elles, il y avait proportionnellement plus de femmes mariées que dans les industries des articles confectionnés. Dans les métiers que nous venons de citer, il n'existe pas de saison proprement dite, pourtant le travail était assez irrégulier dans plusieurs d'entre eux. La moyenne des heures de travail était de 7 à peine dans la bonneterie, dans les autres métiers de 8, la différence est principalement due au fait que, dans la bonneterie, le nombre des ouvrières mariées est particulièrement grand. Les cigarières étaient les mieux payées de toutes les ouvrières travaillant à domicile. Les salaires hebdomadaires étaient de 19,20 couronnes pour les ouvriers confectionnant des cigares entiers et de 12,10 pour les confectionneurs de la robe. Les salaires par heure étaient de 38 et de 26 Øre. Les gains des piqueuses étaient également assez bons (10,20 couronnes par semaine et 21 Øre par heure) et atteignaient les gains réalisés par les ouvrières des métiers les mieux payés des nouveautés confectionnées. Les confectionneuses de parapluies, par contre, gagnaient seulement 18 Øre, les tricoteuses ainsi que celles qui confectionnaient des chaussures à couture lisse seulement 13 Øre par heure. Le tressage de sièges de canne ou d'osier était encore plus mal payé (8^{1/2} Øre par heure) de même que le travail au crochet ou à la maille (7 Øre par heure).
